T.C

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

YENİÇAĞ TARIHİ BİLİM DALI

TABİB RAMAZAN'IN *KİTÂB-I TEVÂRİH-İ RODOS* ADLI ESERİ (TAHLİL VE METİN)

Dikmen ORAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. İbrahim SOLAK

Konya – 2014

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı : Dikmen ORAL

Numarası : 084202031002

Ana Bilim / Bilim Dalı : Tarih / Yeniçağ Tarihi

Programı Tezli Yüksek Lisans X Doktora

Tezin Adı : TABİB RAMAZAN'IN KİTÂB-I TEVÂRİH-İ RODOS ADLI ESERİ (TAHLİL VE METİN)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Alâaddin Keykubat Kampüsü Selçuklu 42079
KONYA Telefon : (0 332) 241 05 21-22 Faks : (0 332) 241 05 24
e-posta : sosbilens@selcuk.edu.tr Elektronik Ağ : www.sosyalbil.selcuk.edu.tr

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

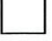
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin

Adı Soyadı : Dikmen ORAL

Numarası : 084202031002

Ana Bilim / Bilim Dalı : Tarih / Yeniçağ Tarihi

Programı Tezli Yüksek Lisans X Doktora

Tez Danışmanı : Doç. Dr. İbrahim SOLAK

Tezin Adı : TABİB RAMAZAN'IN KİTÂB-I TEVÂRİH-İ RODOS ADLI ESERİ (TAHLİL VE METİN)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan TABİB RAMAZAN'IN KİTÂB-I TEVÂRİH-İ RODOS ADLI ESERİ (TAHLİL VE METİN) başlıklı bu çalışma 28 / 05 / 2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Doç. Dr. İbrahim SOLAK		
Prof. Dr. İzzet SAK		
Prof. Dr. Bayram ÜREKLİ		

Alâaddin Keykubat Kampüsü Selçuklu 42079
KONYA Telefon : (0 332) 241 05 21-22 Faks : (0 332) 241 05 24
e-posta : sosbilens@selcuk.edu.tr Elektronik Ağ : www.sosyalbil.selcuk.edu.tr

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Öğrencinin

Adı Soyadı : Dikmen ORAL

Numarası : 084202031002

Ana Bilim / Bilim Dalı : Tarih / Yeniçağ Tarihi

Programı — Tezli Yüksek Lisans X — Doktora

Tez Danışmanı : Doç. Dr. İbrahim SOLAK

Tezin Adı : TABİB RAMAZAN'IN KİTÂB-I TEVÂRİH-İ RODOS ADLI ESERİ (TAHLİL VE METİN)

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu tarihinde en uzun süre padişah olan ve kazandığı zaferlerle batılılar tarafından Muhteşem ve Büyük Türk sözleri ile ünlenen, kendi halkı tarafından ise Kanuni unvanına sahip olan büyük Türk padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın Zigetvar Seferi'nde kalenin fethini göremeden ölmesi ile belki de bir devir kapanmıştır. Bu devir öyle etkili geçmişti ki kendisinden sonra olan olaylarda bu dönem hep özlemle anılan ve tekrar o günlere geri dönmek için çalışmalar yapılan bir dönem olmuştur. XVII. Yüzyılda yazılan ıslahat layihalarında Kanuni Sultan Süleyman dönemi dönülmesi gereken "Altın Çağ" olarak gösterilmiştir. Bu dönemin öneminden dolayı Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta geçişinden sonra ikinci olarak düzenlediği Rodos Seferi'nin sebepleri, hazırlıkları ve kalenin fethi konuları üzerinde çalışma yaptık. Bu çalışmaya başlarken kaynak olarak Tabib Ramazan'ın yazmış olduğu Kitab-ı Tevarih-i Rodos adlı el yazması eserden yola çıktık. Ada'nın, Akdeniz ticaret yolu üzerinde önemli bir yere sahip olması, korsanların, Haçlı askerlerinin gemilerinin sığınak yeri olarak kullanılması ve burasının sahip olduğu stratejik önemden dolayı Osmanlı Devleti'nin birinci derecede fethetmek istediği bir üs haline gelmiştir. Bu yüzden Sultan Süleyman tahta geçtikten hemen sonra dikkatini bu Ada'nın fethine vermiş ve sefer hazırlıklarına süratle başlamıştır. Altı ay kadar süren yorucu ve çok zahmetler çekilen bir kuşatmadan sonra Ada nihayet fethedilmiştir. Rodos Adası'nın fethinden sonra ona bağlı olan İleros, İstanköy, Gülmez, İncirli, İleki, Halki, Sömbeki Adaları'da Osmanlı Devleti'nin kontrolü altına girmişlerdir. Ada'nın fethedilmesiyle birlikte tarikat kuralları üzerine kurulu olan 213 yıllık Rodos Şövalye Devleti ortadan kaldırılmıştır. Bu sayede burada bulunan ticaret yolunun kontrolü sağlandığı gibi canlılığı da büyük ölçüde korunmuştur. Ada, sahip olduğu stratejik konumundan dolayı da daha sonraki yıllarda Akdeniz de yapılacak olan fetihlerde önemli bir üs konumuna gelmiş bulunuyordu. Fetihten hemen sonra padişahında emri ile şehirde imar-iskân faaliyetlerine de başlanılmıştır.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ 1983

Öğrencinin

Adı Soyadı : Dikmen ORAL

Numarası : 084202031002

Ana Bilim / Bilim Dalı : Tarih / Yeniçağ Tarihi

Programı Tezli Yüksek Lisans

Doktora

Tez Danışmanı : Doç. Dr. İbrahim SOLAK

Tezin İngilizce Adı : Doctor of Ramadan in the Book Called Kitab-ı Tevârih-i Rhodes (Assays and Text)

SUMMARY

In the Zigetvar military expedition, without seeing the conquest of it, Kanuni Sultan Süleyman who reigned the Ottoman Empire fort he longest time end is famed for 'Magnificent' and ' Noble Turk' words by the Westwern and on the other hand, is famed for 'Kanuni' by his people, has ended an era. That era was so efficient that it has been an admired example for other events which happened after that.

In 17 th century's reform reports, Kanuni Sultan Süleyman's period has been showed as 'Golden Age' which should be returned. Because of the importance of this age, we have worked on same subjects such as reasons of Rodos military expedition and preparation organized by Kanuni Sultan Süleyman, and conquarance of the castle. While we were writing this work, we benefited from Kitab-ı Tevârih-i Rodos by doctor Ramazan.

As the island on the Mediterranian trade way and pirates used Crusade soldiers ships as refuge and it has an important place to conquer for Ottoman Empire. So after Kanuni Sultan Süleyman's accession to the throne, he focus on the conquest of that island and started the preparations of military expedition.

After a long and tiring enclasure, the island was finally conquered. After the conquest of Rodos island, the islands which were the parts of it, such as İlene, İstanköy, Gülmez, İncirli, İleki, Halki, Sömbeki were conquered by Ottoman Empire. By the conquest of island, Rodos Knight State which was based on sect rules , for 213 years, was ended up. Thanks to that success, both the control of the trade way was ensured and its liveliness was saved. Because of the strategic location of the island, it has been an important base for the conquest which took place in Mediterranean sea. After the conquest, with the order of emperor, the works of housing started.

Alâaddin Keykubat Kampüsü Selçuklu 42079
KONYA Telefon : (0 332) 241 05 21-22 Faks : (0 332) 241 05 24
e-posta : sosbilens@selcuk.edu.tr Elektronik Ağ : www.sosyalbil.selcuk.edu.tr

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

II. BÖLÜM

ÖN SÖZ

Osmanlı İmparatorluğu tarihinde en uzun süre padişah olan ve kazandığı zaferlerle batılılar tarafından Muhteşem ve Büyük Türk sözleri ile ünlenen, kendi halkı tarafından ise Kanuni unvanına sahip olan büyük Türk padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın Zigetvar Seferi'nde kalenin fethini göremeden ölmesi ile belki de bir devir kapanmıştır. Bu devir öyle etkili geçmişti ki kendisinden sonra olan olaylarda bu dönem hep özlemle anılan ve tekrar o günlere geri dönmek için çalışmalar yapılan bir dönem olmuştur. XVII. Yüzyılda yazılan ıslahat layihalarında Kanuni Sultan Süleyman dönemi dönülmesi gereken "Altın Çağ" olarak gösterilmiştir.

Biz de bu dönemin öneminden dolayı Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta geçişinden sonra ikinci olarak düzenlediği Rodos Seferi'nin sebepleri, hazırlıkları ve kalenin fethi konuları üzerinde çalışma yapmaya karar verdik. Bu çalışmamızdaki amacımız bu konu ile ilgili yapılan çalışmalara katkı sunmaktır. Bu çalışmanın elbette ki eksiği ve hataları mevcuttur. Bu sebeple bu eser, bundan sonra bu konu ile ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutacak bir ön çalışma niteliğindedir.

Bu çalışmaya başlarken kaynak olarak Tabib Ramazan'ın yazmış olduğu Kitab-ı Tevarih-i Rodos adlı el yazması eserden yola çıktık. Bu eserden başka bu konu ile ilgili günümüzde yapılan çalışmalardan da faydalandık. Topladığımız kaynaklardan, Osmanlı Türkçesi olarak yazılanların bazı bölümlerini konunun bütünlüğünü sağlayacak yerlerini eserin içerisinde günümüz harflerine çevirerek kullandık. Verdiğimiz hicri tarihlerin yanında miladi tarihleri de verdik.

Yaptığımız bu çalışmanın birinci bölümünde; Müslüman Devletlerin ve Osmanlı Padişahları'nın Rodos Adası'na düzenledikleri seferlerden bahsedildi. Kanuni Sultan Süleyman'ın adayı fethetmek istemesinin sebeplerinden, divanda sefer için yapılan görüşmelerden, sefer için karar alınmasından, Osmanlı ordusu ile şövalyelerin yaptıkları savaş hazırlıklarından, Ada'nın kuşatılmasından, yaşanan mücadelelerden, Ada'nın Fethi'nden ve fetihten sonra Ada'da yapılan imar- iskân faaliyetlerinden söz edildi. İkinci bölümde ise, Kitab-ı Tevarih-i Rodos adlı çalışmanın transkripsiyonu yapılmaya çalışıldı.

Araştırmalarım sırasında verdiği bilgiler ve yaptığı eleştirilerle çalışmamın başından sonuna kadar her konuda benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. İbrahim Solak'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Dikmen Oral

Konya - 2014

GİRİŞ

Yunanistan'ın dördüncü büyük adası olan Rodos 1400 km²'dir. İtalyancada Rodi, Türkçede Rodos olarak ifade edilmektedir. Bir bölümü dağlık, ağaçlık, bir bölümü verimli topraklarla kaplı olan Ada, Türkiye'nin güneybatı sahillerinden Bozdurun yarımadasına 19 km uzaklıkta, Marmaris'e 50 km, Atina'ya 400 km mesafede yer almaktadır. Ada'nın en yüksek noktası orta kesiminde yer alan Atairo zirvesidir. Rodos şehri, Ada'nın en kuzey ucunda deniz yolunu çok iyi kontrol edebilen önemli bir nokta da yer almaktadır.[1]

Rodos Adası'nın tarihi üç bin yıl öncesine kadar dayanmaktadır. Milattan önce 10. yüzyılının sonlarında Minos Medeniyetinin çöküşünü takip eden karanlık çağın ardından Rodos'a Lindos, Trianta ve Komiros şehirlerini kuran, bir Yunan Kavmi olan Dorlar yerleştiler. Milattan önce 407 yılında bu üç şehir birleştirilerek Ada'nın stratejik öneme sahip kuzey ucunda bugünkü Rodos Şehri kuruldu. Yeni şehir Miletli Hipodamos'un mimari planına göre inşa edilip güçlendirildi. Şehir halkı, surları sağlam olduğu için milattan önce 305 yılında büyük fatih unvanlı Demetrios'un saldırısına başarıyla karşı koydu. Milattan önce 168 yılında Rodos, Roma Devletine karşıt olan politikası yüzünden Romalılar tarafından cezalandırıldı, böylece öncü deniz gücü ve ticaret merkezi olma konumunu kaybetti. Milattan sonra 2. yüzyılda Hıristiyanlık dini Adada yayılmaya başladı. Milattan sonra 4. Yüzyılda Rodos, piskoposluk merkezi haline getirildi. 395 yılında Roma İmparatorluğun ikiye bölünmesinden sonra ada, savunmasız kalarak pek çok yerden saldırıya açık hale geldi.[2]

7. yüzyıldan 9. yüzyılın başlarına kadar olan dönemde Rodos Adası, Arap Devletlerinin ve donanmalarının hedefi haline geldi. 672 tarihinde Emevi Halifesi Muaviye'nin filosu adaya çıkarma yaptı. 7. yüzyılda ve 8. yüzyılın ilk dönemlerinde gerçekleşen başarısız İstanbul kuşatmalarının ardından Araplar, Rodos'u 717 – 718 tarihinde bir süre işgal ettiler ancak daha sonra geri çekilmek zorunda kaldılar. 807 yılında Abbasi Halifesi Harun Reşid şehri ve adayı ele geçirerek tamamen yıktırdı.

[1] Machıel Kiel, "Rodos", *DİA*, C. 35, İstanbul 2008, s. 155, Besim Darkot, "Rodos", *İA(MEB)*, C. 9, İstanbul 1964, s. 753.
[2] Kiel "Rodos", s. 155.

Bu olaydan sonra Bizanslılar Rodos'u tekrar imara çalıştılar. Rodos Adası, 1309 yılında Saint Jean şövalyelerinin ellerine geçinceye kadar Bizanslılar, Cenevizliler ve Venedikliler arasında mücadele, çekişmelere sahne oldu.[3]

İslam tarihçilerinin, adını İsbitariyye şeklinde Arapçalaştırdıkları Hospitalier (Rodos Şövalyeleri) tarikatı aslında bir hayır kuruluşu olarak teşkilatlandırıldı. Bu tarikat 11. yüzyılın sonlarına doğru İtalyan tacirler tarafından Müslümanlardan alınan özel izinle Kudüs'te, şehre gelecek yoksul ve hasta Hıristiyan hacı adaylarına yardım etmek amacıyla kuruldu. Raimond de Puy Hospitalier'i bir şövalye tarikatına dönüştürdü ve bu hayır kuruluşu daha çok Saint Jean şövalyeleri adıyla anılmaya başlandı.[4] Devletin resmi siyasetinden bağımsız hareket eden ve kendilerini sadece Papaya karşı sorumlu sayan bu tarikata mensup şövalyeler, Haçlı ordularının çekirdek gücü olan en çetin süvari birliklerini meydana getiriyorlardı. Bu şövalyeler, önceleri hacılar yolunu korumakla işe başladılar, daha sonra bütün Haçlı Seferleri'ne katılarak, Müslümanların Endülüs'ten çıkarılmasında ve Haçlı ordularının denizlerdeki harekâtlarında görev aldılar. Şövalyeler, 1136 yılında Kral V. Foul Que'nin Beyticebrin'i kendilerine bırakması ile askeri alanda önemli bir rol oynamaya başladılar. 1144 yılında II. Raymond'un kendilerine Hısnü'l Ekrad'ı vermesiyle de gerçek anlamda bir güç haline geldiler. Şövalyeler, Dımaşk kuşatmasına (1148), Mısır Seferlerine (1153), Dimyad Kuşatmasına (1169) ve Selahaddin Eyyubi'nin Haçlılara karşı kazandığı Merciuyun Zaferine (1179) katılarak, Haçlı orduları arasında faal bir rol oynadılar.[5] 1187 yılında Kudüs'ün Müslümanlar tarafından fethinden sonra burada bulunan şövalyelerin Sur'a ve Antakya'ya gitmelerine izin verildi. Şövalyeler, Selahaddin Eyyubi'nin ölümünden sonraki iç karışıklıklar sırasında Haçlılarla işbirliği yapan Eyyubi Devleti hükümdarlarının yardımıyla Arsuf, Kevkeb kalelerine hâkim oldular. Hama ve Humus topraklarına çeşitli akınlar düzenlediler. Akka şehri 1229 yılından sonra

---

[3] Bahriye Üçok, *İslam Tarihi Emeviler – Abbasiler*, Ankara 1968, s. 6, Kiel "Rodos", s. 156, Darkot, "Rodos", s. 754.

[4] Ramazan Şeşen, "Daviyye ve İsbitariyye", *DİA*, C. 9, Ankara 1994, s. 19, Necati Avcı, "Osmanlıların Rodos Şövalyeleri ile İlk Temasları ve Kanuni'nin Adayı Fethi", *İslami Araştırmalar Dergisi*, C. 13, S. 2, 2000, s. 211.

[5] Şeşen, "Daviyye ve İsbitariyye", s. 19.

Hristiyan kuvvetlerin ve özellikle Saint Jean şövalyelerinin Filistin'deki başlıca karargâhı haline geldi.[6]

Memlük Devleti'nin kurulmasından sonra Sultan Baybars'ın iktidara gelmesi ile Haçlıların durumu tehlikeye girdi. Sultan Baybars, 1265 yılında Arsuf'u, 1268 yılında Kevkeb'i ve 1271 yılında da Hısnü'l Ekrad ile Akkar'ı şövalyelerden geri aldı. 1285 yılında şövalyelere ait son kale olan Merkab'ın alınmasıyla da şövalyelerin Ortadoğu'daki varlıkları sona erdirildi. Burada bulunan birlikler karargâhlarını Kıbrıs'ın Limasol şehrine naklettiler. Kıbrıs Adası'na taşınmış olan şövalyeler, burada bulunan Lusignan hanedanın devamlı oturmalarına izin vermemesi sebebi ile kendilerine yeni bir yurt aramaya başladılar. 1306 yılında şövalye tarikatının büyük üstadı Fulque de Villerad Oniki Ada'yı Bizanslıların elinden almak için mücadelelerde bulundu. Bir şövalye filosu ile Ceneviz Devletine ait birkaç kadırga yardımıyla da Rodos Adası'na çıkarma yapıldı ve işgal harekâtı 1308 yılında tamamlanarak şövalyelerin ana karargâhı buraya taşındı. Bu tarihten sonra Rodos Adası Haçlıların en önemli üssü haline geldi. Zamanla Rodos Şövalyeleri Oniki Ada'nın tamamını, Bodrum gibi bazı Anadolu sahil kasabalarını da ele geçirdiler.[7] Şövalyeler 1350 – 1402 yılları arasında İzmir şehrini de hâkimiyetleri altına alarak burada müstahkem kaleler inşa ettiler. Şövalyeler, 1396 yılında ki Niğbolu Haçlı Seferine de katıldılar. Memlüklüler Devleti 1440, 1443 ve 1444 yıllarında Kıbrıs Adası'ndan Rodos üzerine seferler düzenledilerse de önemli bir başarı elde edemediler. Çünkü şövalyeler İslam ülkelerinde bulundurdukları casuslar vasıtasıyla düşmanlarının planlarından zamanında haberdar oluyorlardı.[8]

Şövalyeler dönemi, Rodos Adası'nın inşa, yayılma, siyasal ve kültürel anlamda gelişme dönemini teşkil etti. Şövalyeler, yıkılan Rodos Şehrini yeniden inşa ederek burada 81 hektar alanı kaplayan surlarıyla birlikte Avrupa'nın en sağlam kalesini oluşturdular. Avrupa'nın zengin ve asil ailelerine mensup şövalyeler Rodos'u askeri bir üs yaparak Hıristiyanlık adına Doğu Akdeniz de Müslüman

[6] Şeşen, "Daviyye ve İsbitariyye", s. 20.

[7] Hakkı Dursun Yıldız, (editör), *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. 10, İstanbul 1989, s. 317, Alpay Kabacalı, *Kanuni Sultan Süleyman*, İstanbul 2008, s. 94, Şeşen, "Daviyye ve İsbitariyye", s. 20.

[8] Şerafettin Turan, "Rodos'un Zabtından Malta Muhasarasına", *Kanuni Armağanı*, Ankara 2001, s. 50, Şeşen, "Daviyye ve İsbitariyye", s. 20.

Devletlere karşı korsan olarak savaştılar. Aydın ve Menteşedeki Türk beylikleriyle geçici antlaşmalar gerçekleştirdiler.[9] Şövalyeler, İstanbul'un Fethi'nden sonra kurulan Haçlı ittifaklarına katıldılar ve korsanlık faaliyetlerine hız vererek Anadolu sahillerine tekrar saldırmaya devam ettiler. Bu sebeplerden dolayı Fatih Sultan Mehmet 1454 – 1455 yıllarında Rodos'a bağlı olan adalara donanma gönderdi. Yapılan bu seferlerde baskınlar düzenlendi ve bazı önemli mevkiler tahrip edildi. 1480 yılında Mesih Paşa kumandasında gönderilen donanma Rodos'u kuşattıysa da Mesih Paşa'nın yağma yapılmasının yasak olduğunu bildirmesi üzerine kale alınamadan kuşatma kaldırıldı.[10]Bu saldırının ardından şövalyeler şehir surlarını baştanbaşa yenilenip, güçlendirilerek Avrupa'nın en sağlam istihkâmı haline getirdiler. Yavuz Sultan Selim'in, Suriye, Filistin ve Mısır'ı fethetmesinden sonra Rodos, İstanbul ile İmparatorluğun yeni bölgeleri arasındaki en önemli deniz yolu haline geldi. Kanuni Sultan Süleyman, tahta geçtikten sonra stratejik sebeplerden dolayı Rodos Adası'nı hedef alarak sefere çıktı. Zorlu ve kanlı çarpışmalar neticesinde 1522 yılında diğer adalarla birlikte Rodos Adası da fethedildi. Antlaşma şartlarıyla Rodos'tan çıkarılan şövalyeler gemilerine binerek adadan ayrıldılar.[11]

Ada'nın Fethi'nden sonra, Rodos ve Oniki Ada'nın yönetimi savaşta yararlılığı görülen Kurdoğlu Muslihittin Reis'e verildi. Barbaros Hayrettin Paşa'nın 1533 tarihinde devlet hizmetine girmesinden itibaren devletin deniz politikası, Akdeniz'in yalnızca Ege kısmına yönelik değil Kuzey Afrika kıyılarına kadar uzanıp yeni görevler üstlenecek duruma geldi. 1534 yılında Barbaros Hayrettin Paşa'ya Cezayir'in denetimi ve Cezayir-i Bahr-i Sefid Eyaleti'nin yönetimi verildi ve Rodos Adası'nın yönetimi Kaptanpaşalığa bağlandı.[12] Bu Eyaletin büyük bir idari birim olarak kuruluşu, yönetim yapısında bir takım düzenlemeleri gerekli kıldı. 1550 tarihinde de Gelibolu, Eğriboz, Rodos ve Midilli Adaları Eyaletin sınırları içerisinde gösterildi. Yapılan bu düzenlemeler ile birlikte 16. yüzyılın sonlarına doğru Eyaletin sancak sayısı on âdete ulaştı. Bu tarihlerde Rodos Adası da Eyaletin sancakları

---

[9] Kiel, "Rodos", s. 156.

[10] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. 2, Ankara 1972, s. 30, Halil İnalcık, "Mehmet II", *DİA*, C. 28, Ankara 2003, s. 403.

[11] Feridun Emecen, "Süleyman I", *DİA*, C. 38, İstanbul 2010, s. 63.

[12] Necati Avcı, *Tarih Süresince Rodos,* Ankara 2007, s. 165, Ali Fuat Örenç, *Yakındönem Tarihimizde Rodos ve Oniki Ada,* İstanbul 2006, s. 51.

arasında bulunmaktadır.[13]1632 – 1641 yıllarında ise Cezayir-i Bahr-i Sefid Eyaleti'nin coğrafi bakımdan sınırları bir hayli genişledi. Kıbrıs, İskenderiye, Süveyş Kaptanlığı da sınırları içerisine dâhil edildi. 1672 yılı itibariyle de Eyaletin bünyesinde Rodos Adası'yla birlikte yirmi sekiz adet sancak bulunmaktaydı. 17. yüzyıl sonu ve 18. yüzyıl başlarında yaşanan gelişmelerden dolayı sancak sayılarında ve eyalete bağlı sancakların durumlarında farklılıklar yapılarak Kaptanpaşa'nın yetkileri, tayin olunan Sancakbeylerinin imtiyazı da değişime uğradı. 18. yüzyıl sonlarına doğru Eyaletin idari yapısı tamamlanarak sınırları, donanmanın ihtiyaçlarına ve deniz stratejilerine göre şekillendi.[14]1840 yılında Rodos Adası, Limni, Midilli, Sakız ve Kıbrıs Adalarıyla birlikte birer sancak olarak Eyaletin sınırları içerisinde kalmaya devam etti. 1867 yılında Ali Paşa'nın Sadrazamlığı döneminde ise bütün Osmanlı Vilayetleri'ne mahsus bir Vilayetler Nizamnamesi düzenlendi. Osmanlı İmparatorluğu'nda yeni bir düzen kurularak vilayetin sancak sayısı dört adede indirildi. 1876 tarihinde, bu Nizamnameye göre mülki taksimat içinde Rodos Adası, Midilli, Sakız, İstanköy ve Kıbrıs ile birlikte bir sancak olarak yine Cezayir-i Bahri Sefid Vilayeti'ne bağlandı.[15] Yapılan bu yeni düzenlemeyle birlikte Vilayetin idari yapısı tamamlandı. Osmanlı Devleti hâkimiyeti altındaki halklara tam bir din, dil serbestiyeti tanıdığı ve bu prensibine sadık kaldığı için adalarda konuşulan mahalli dilin kullanılmasına devam edildi. Osmanlı Devleti ile yapılan yazışmalarda Grek dili yaygın olarak kullanıldı. Bu sayede örf ve geleneklerini devam ettiren Rodos halkı, devletin zayıflamasıyla birlikte Batılı büyük devletlerin Osmanlı Devleti'ni parçalamaya yönelik olan siyasetlerinden yararlanarak Yunanistan'la birleşme amacını taşıdılar. 1821 yılında başlayan Mora İsyanı çok geçmeden adalara da yayıldı ve Rodos Adası halkı, bu karışıklıklardan yararlanarak bağımsızlıklarını ilan ettiler. Osmanlı Devleti bu gelişmeler karşısında adaya kuvvet sevk etti ve adayı yeniden itaat altına almayı başardı. Yaşanan bu gelişmelerden sonra Mora Adası'yla birlikte Rodos ve Oniki Ada 1828 Londra Protokolü ile geçici olarak İngiltere, Fransa ve Rusya'nın himayeleri altına verildi. Zamanla sömürgeleşme yarışında yeni bir güç olarak ortaya çıkan İtalya Devleti, Bingazi ve

[13] Örenç, *Rodos ve Oniki Ada,* s. 53.
[14] Örenç, *Rodos ve Oniki Ada,* s. 54.
[15] Avcı, *Tarih Süresince Rodos,* s. 169.

Trablusgarb'ı işgal etmeye çalıştı. Avrupa Devletleri'nin de desteğini arkasına alan İtalya Devleti, Osmanlı Devleti'ne 1911 yılında ültimatom vererek işgal sırasında kendilerine karşılık verilmeden bu yerlerin teslim edilmesini istedi. İtalya Devleti'nin bu isteklerinin Osmanlı Hükümeti tarafından kabul edilmemesi üzerine İtalya, Trablusgarb'ı kendi topraklarına kattığını ilan etti, fakat bu uzak Osmanlı ülkesinde ummadığı bir direniş ile karşılaşınca savaşı Anadolu sahillerine yani Ege Denizi'ne taşımayı düşündü. Bu gelişmeler üzerine Rodos Adası'nı Anadolu Yarımadası'na ve Girit'e bağlayan telgraf kabloları İtalya Devleti'ne ait savaş gemileri tarafından kesildi. Ada'ya 4 Mayıs 1912 sabahı askeri çıkarma yapıldı, ciddi bir direnişle karşılaşmayan İtalyan birlikleri kolaylıkla ilerleyerek 5 Mayıs 1912 tarihinde Rodos Şehrine girdiler. Bu sayede Ada'nın işgalini de tamamladılar.[16]

Rodos Adası'nın tarihi geçmişinden kısaca bahsettikten sonra bu konuyu çalışmamızda ki amaç ve önemi şu şekilde ifade edebiliriz. Kanunî Sultan Süleyman döneminde yapılan Osmanlı Devleti'nin fetihleri daha çok batıya yönelikti. Devlet yetiştirmiş olduğu ünlü denizcileri ve geliştirdiği donanması sayesinde Akdeniz'de zamanın en etkili gücü haline gelmeye çalıştı. Kanunî Sultan Süleyman Orta Avrupa'nın kilit noktasında bulunan Belgrad'ın alınmasıyla başlayan fetihlerine, Akdeniz'in en önemli deniz üslerinden biri olan Rodos Adası'nın fethiyle de devam etti. Ada'nın Akdeniz ticaret yolu üzerinde bulunması ve Akdeniz de ki stratejik öneminden dolayı Osmanlı Devleti'nin birinci derecede fethetmek istediği bir üs haline geldi. Çalışmamızda Kanunî Sultan Süleyman döneminde Ada'nın fethi için yapılan hazırlıklardan ve kuşatma sonucu Ada'nın alınmasından bahsedilecektir. Ayrıca bu dönemde yazılmış olan Kitâb-ı Tevârih-i Rodos adlı eserin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi de yapılmaya çalışılacaktır. Kitâb-ı Tevârih-i Rodos adlı el yazması eserin Rodos'un fethi hakkında çok önemli bilgiler içermesi ve bu eserin daha önce transkripsiyonunun yapılmamış olması da çalışmamız açısından önemlidir.

Çalışmamıza temel oluşturan konu, sosyal bilimler ve özellikle tarih araştırma yöntemlerindeki usule uygun olarak araştırıldı.

[16] Şerafettin Turan, "Rodos ve Oniki Ada'nın Türk Hâkimiyetinden Çıkışı", *Belleten*, C. 29, S. 113, Ankara 1965, s. 86 – 90.

Kaynakların taranması, öncelikle Rodos ile ilgili kaynakların taranması yapıldı. Daha sonra ise Kitâb-ı Tevârih-i Rodos adlı el yazması eserin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi gerçekleştirildi.

Not alma, ilk olarak birinci el kaynak olan Kitâb-ı Tevârih-i Rodos adlı el yazması eserin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi yapılırken, ikinci el kaynaklar fişe aktarıldı. Elde edilen bilgi ve veriler, okunmuş olan el yazması eser, danışmanımla bir kez daha gözden geçirildi. Bütün bu süreç sonunda toplanan bilgiler tasnif edilip yazıya hazır hale getirildi.

Plânın gözden geçirilmesi, proje aşamasında tasarlanan geçici plan ve konuyu ele alış biçimini gösteren yapı gözden geçirilerek, isminden sonuç kısmına kadar çalışmayla ilgili yapılabilecek değişiklikler görüşülüp tartışıldıktan sonra planla ilgili son şekil verilerek bir sonraki yazma aşamasına geçildi.

Yazma, her ne kadar en son şekli verilmeye çalışılmış ise de, yazma aşamasında planda da değişiklik hakkı saklı kalmak -ama bu değişiklikleri de danışmanıma bildirerek gerçekleştirmek- kaydıyla araştırma, plâna uygun olarak yazıya geçirilmeye çalışıldı.

Düzeltme, ilkyazımın ardından ortaya çıkan eserde, yazımdan kaynaklanan eksiklik ve hatalar olacaktır; ancak çalışmanın ortaya çıkmasıyla bunlar görünür hale gelebilmektedir. Bu aşamadan sonra yazımdan kaynaklanan eksiklikler ile imlâ ve anlatım bozuklukları giderilerek bu sayede yöntem kısmı tamamlanmaya çalışılacaktır.

A. İSLAM DEVLETLERİ VE RODOS ADASI

Stratejik konumu itibari ile çeşitli milletlerin ve son olarakta Bizans Devleti'nin hâkim olduğu adaya İslamiyet'in doğuşundaki yıllarda Arap Devletleri tarafından birçok sefer düzenlenmeye başlandı. Mısır, Suriye ve Anadolu yarımadasındaki topraklara yakınlığı sebebiyle İslam Devletleri tarafından adaya seferler düzenlendi. Bu devletler Rodos Adası'nı ele geçirerek Akdeniz ve çevresindeki bölgelerde kendilerine önemli bir mevki ve ileri bir karakol oluşturmayı hedeflediler. Bu bölümde Dört Halife, Emeviler, Memlüklüler Devleti ve Beylikler Döneminde Ada'ya yapılan seferlerden, şövalyelerle olan ilişkilerden bahsedilmeye çalışıldı.

1. Dört Halife Döneminde Rodos Adası

Hz. Osman döneminde Şam, Filistin, El-Cezire valisi olan Muaviye, İslam Donanması'nın oluşturulmasında ve geliştirilmesinde önemli katkılarda bulundu. 648 - 649 yıllarında hazırlatmış olduğu donanma ile Kıbrıs Adası üzerine sefer düzenlenerek Ada'nın fethi gerçekleştirildi. Kıbrıs Adası'nın fethinden sonra halife Hz. Osman'dan alınan izin ile birlikte Rodos Adası üzerine sefer düzenlendi. Kendileri üzerine sefer düzenlendiğini haber alan şövalyeler, Muaviye'nin gönderdiği donanmayı denizde karşıladılar. Yapılan deniz savaşında Müslümanlar yenilgiye uğradılar. Bu yenilgiden sonra adaya ikinci bir sefer düzenlendi ve Rodos Adası Müslümanlar tarafından fethedildi. Kıbrıs ve Rodos Adaları'nın fethinden Bizans Devleti rahatsız oldu, Adaları Müslümanlardan geri almak için büyük bir donanma meydana getirildi. Müslümanlar da Muaviye'nin komutasında bir donanma meydana getirdi. Bizans Devleti ile yapılan Zatü's-Sevari Savaşı'nı Muaviye'nin komuta ettiği ordu kazanarak Akdeniz ve çevresinde serbestçe hareket etme imkânı elde ettiler.[17]

[17] Üçok*, İslam Tarihi*, s. 6, Kıel, "Rodos", s. 156.

2. Emeviler Döneminde Rodos Adası

Rodos Adası, 672 yılında Muaviye tarafından fethedildikten sonra İslam ordusu buraya yerleşerek, kendilerine burasını üst edindiler. Bu tarihten sonra sekiz yıl ada da kalan bu askeri birlikler 680 yılında Halife Yezid'in emri ile Ada'yı boşaltıp ülkelerine geri döndüler. Emeviler 717-718 tarihlerinde adayı bir süre daha işgal ettiler ancak uzun süre ellerinde tutamayarak geri çekilmek zorunda kaldılar. 807 yılında Abbasi Halifesi Harun Reşid Ada'yı fethederek, şehri elegeçirdi. Fetihten sonra ise şehrin tamamen yıkılmasına karar verdi. Bu olaydan sonra uzun müddet Bizans Devleti'nin elinde kalan Ada da imar, iskân yapılarak, yıkılan surlar ve şehirler yeniden inşa edilmeye çalışıldı.[18]

3. Beylikler Döneminde Rodos Adası

Menteşeoğulları Beyliği deniz kıyısında, sahil kenarında kurulan, denicilikle ilgilenen donanma oluşturan bir beylik olarak gelişme gösterdi. Mesut Bey döneminde, oluşturulan donanma ile Rodos ve Kıbrıs Adaları'na seferler düzenlenerek Bizans Devleti ile denizlerde mücadeleler yaşandı. Mesut Bey döneminde Rodos Adası'na çıkarma yapılarak burası fethedildi. Bu gelişmelerden sonra Papa V. Klement ile Fransa Kralının teşvik ve yardımları üzerine Sean Jean Şövalyeleri, Rodos Adası'na saldırı düzenlediler. Bu saldırılar 1310 yılından 1314 yılına Ada'nın tamamının ele geçirilmesine kadar devam etti. İlerleyen yıllarda ise Şövalyeler, Menteşe Beyliği ile geçici antlaşmalar imzalayarak mücadelelerine son verdiler.[19]

4. Memlüklüler Döneminde Rodos Adası

Memlüklürler Döneminde, İskenderiye Limanı'nın, Kıbrıs Krallığı ve Rodos Şövalyelerinden oluşan birlikler tarafından saldırıya uğraması, yağmalanması sonucu Memlük Devleti ile bu devletlerin ilişkileri bozuldu. Memlük Sultanı Çakmak döneminde Rodos Adası'na karşı önemli seferler düzenlendi. 1440 yılında Memlük donanması, Ada üzerine sefere çıkmışsa da şövalyeler ile yapılan mücadelelerden herhangi bir sonuç alınamadı, ancak Memlük Devleti'nin Doğu Akdeniz'deki

---

[18] Üçok, *İslam Tarihi*, s. 6, Darkot, "Rodos", s. 754.
[19] Kıel, "Rodos", s. 156.

üstünlüğü devam ettirildi. Yine aynı dönemde 1443-44 yıllarında Kıbrıs Adası'nın fethedilmesi ile birlikte bu mevkiden Rodos Adası üzerine iki sefer daha düzenlendi ancak yapılan mücadeleler sonucunda yine istenen sonuç alınamadığı gibi Ada'nın fethi de gerçekleştirilemedi.[20] Rodos Adası'na, Memlük ordularınca birbiri ardınca yapılan seferler şövalyeler tarafından boşa çıkarıldı. Bu yaşanan gelişmelerde, şövalyelerin düşman ülkelerine yerleştirdikleri casusluk şebekesinin, inşa etmiş oldukları müstahkem kalelerin ve kendilerini son derece iyi birer asker, savaşçı olarak yetiştirmelerinin de büyük katkısı oldu. Şövalyelerin Akdeniz de Müslüman tüccarlara saldırmayacaklarına dair söz vermeleri üzerine Memlük Devleti ile aralarında barış imzalandı.[21]

B. OSMANLI DEVLETİ'NİN RODOS ADASI'NI FETHİ

1. Fatih Sultan Mehmet Döneminde Rodos Adası

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmek amacıyla başlattığı hazırlıklar arasında Gelibolu'daki faaliyetleri de önemli yer tutmaktadır. Padişah, saltanatının ilk yıllarında Gelibolu Tersanesini yeniden düzenlettirdi, Baltaoğlu Süleyman Bey ise buradaki eski gemileri tamir ve yeni gemileri inşa ettirdi.[22] Osmanlı donanması giderek kıyı sularında Venedik ve Cenevizlilere karşı başarılar kazanmaya, hatta daha uzak mesafelere akınlar düzenlemeye başladı ama açık denizlerde bu iki devletin savaş gemileri ile mücadele edecek güçte değillerdi. İstanbul'un fethinden sonra Haliç'te büyük bir tersane kurularak burada yapılan savaş gemileri Karadeniz havzasında kontrolü ele geçirmek ve Akdeniz de daha uzak mesafelere seferler düzenlemek amacıyla kullanıldı. Oluşmakta olan yeni güç dengesi denizlerde kuvvetli olmaya gerektiriyordu. Fatih Sultan Mehmet, Osmanlı gücünü karada olduğu kadar denizde de uzak yerlere ulaştırma amacını taşımaktaydı.[23] Fatih Sultan Mehmet'in, Bizans İmparatorluğu'na son vererek Osmanlı tahtını İstanbul'a taşıdığı günden beri Hıristiyanlık âlemi büyük bir sarsıntı içerisine girdi. Hıristiyan Kralları kendi güvenlikleri için istihkâmlar yapmaktan, yandaşlar ve müttefikler aramaktan

[20] Uzunçarşılı, *OsmanlıTarihi*, s. 138.
[21] Kürşat Solak, "Memlüklüler ve Alaiye", *Tarih Okulu Dergisi*, S. 12, Ocak-Nisan 2012, s. 117- 128.
[22] İdris Bostan, *Beylikten imparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, İstanbul 2006, s. 17.
[23] Caroline Finkel, *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı İmparatorluğunun Öyküsü 1300-1923*, (çev. Zülâl Kılıç), İstanbul 2007, s. 61.

geri kalmadılar. Özellikle Akdeniz'de uzun yıllardan beri korsanlık yapan Venedik Devleti ve Rodos Şövalyeleri de Padişah'ın dikkatini üzerlerine çektiler. Şövalyeleri cezalandırmak için harekete geçmek Padişah'ın öncelikli amaçlarından birisi haline geldi. İstanbul'da sefere hazırlanan donanmanın Akdeniz Adaları'nı vurmakla görevlendirileceği haberi Rodos Adası'na ulaşınca Başreis Baptis, ittifak kurmak, askeri destek sağlamak amacı ile Papa'yı ziyaret etti. Adaya geri döndükten sonra istihkâmları sağlamlaştırdı, hisar bentlerini genişletti ve kalelerin eklerini de düzenli olarak onarttı. Şövalyeler, İran'da ki fetihlerinden dolayı Akkoyunlu Devleti Hükümdarı Uzun Hasan ile de amaçlarına hizmet eder düşüncesi ile antlaşma yoluna gittiler. Yapılan müzakereler sonucunda şövalyeler, Akkoyunlu Devleti ile dış saldırılara karşı ittifak antlaşması yaptılar. Şövalyelerin reisi Baptis'in ölümünden sonra yerine Opsun Ada'ya Başreis olarak seçildi. Başreis Opsun öncelikle adadaki eksik olan istihkâmları tamamlamakla işe başladı. Avrupa'dan yeteri kadar erzak ve mühimmat getirtilmesini sağlayarak, kara ve deniz kuvvetlerinin artırılmasına önem verdi. Dikkatini kendileri için daima endişe kaynağı olan Osmanlı gücüne yöneltmeye ve tedbirler almaya çalıştı.[24] Fatih Sultan Mehmet, devlete eskiden beri vergi vermek istemeyen ve Rodos'u ele geçirdiklerinden beri Anadolu sahillerine saldırmaktan geri kalmayan şövalyeleri, kesin bir şekilde cezalandırmak için sürekli hazırlıklarda bulunuyordu. Rodos'un fethi için, Venediklilerin şövalyelerle antlaşmasına ve Papanın bir haçlı hazırlığı tertibine meydan vermemesi için Venediklilerle bir antlaşma yapıldı. Gedik Ahmet Paşa'nın İtalya'yı tahrip etmesi ve keşif yapma görevi ile Mesih Paşa'nın da Rodos'a gönderilmesine karar verildi.[25] Şövalyelerin oyalama barış teklifi ve taktik teşebbüslerinin sonuçsuz kalması üzerine 1479 yılında Hamza Bey kumandasındaki bir hafif Türk filosu Rodos'a ve ona bağlı olan küçük adalardan bazılarına akınlar, çıkartmalar yaparak savunma tertibatını zayıflatmakla meşgul oldu. Donanma, limanların karşısında yerini alarak adayı denizden kuşatmakla görevlendirildi. Savaşa bir başlangıç olarak her iki taraf arasında şiddetli saldırılar yapıldı. Şövalyeler, Do Morat adında bir kumandanları ile birlikte pek çok zayiat verdiler. Mesih Paşa, çeşitli zorluklar ile asker çıkarabildiği ada da üç topu kilit konumunda bulunan Arap Kulesi'ne hedef aldırıp ateşe

[24] Avcı, "Rodos'a Karşı İki Büyük Fetih Girişimi", s. 17-18, Finkel, *Rüyadan İmparatorluğa*, s. 63.
[25] Uzunçarşılı, *OsmanlıTarihi*, s. 30.

başlatarak o taraftan yol açmaya çalıştı. Şövalyeler içeriden bu cepheyi hendek kazarak onarmayı başardı ve hatta o sırada Auvern Bahçesi adı verilen yere kurulan bir batarya topuyla karşılık vererek Osmanlı topçularına oradan istifade etme fırsatı vermediler. Düşmanın top ile taşından ve yağlı paçavra atışından hayli kayıplar verildiğinden dolayı askerler pek o kadar can siperane hücum edemiyorlardı. Mesih Paşa, Arap Kulesi'ni tahrip etmekten vazgeçerek İngiliz ve İtalyan Burçları adı verilen mevziiyi topa tutturdu ve bu atışlardan sonra burçta büyük bir gedik açıldı. Fakat Pier Dö Opsun saldırıların en şiddetlisinin bu gedikten geleceğini hesap ederek kükürt, don yağı ve balmumu gibi yanıcı maddelerden yapılmış çabuk yanan paçavraları atarak ordunun ilerlemesini engelledi. Mesih Paşa, askerlere teşviklerde bulunarak yağma yapılması için müsaade edileceğini ilan etti. Bunun üzerine askerler söz konusu gedikten içeriye girdiler hatta surun üzerine Mesih Paşa'nın bayrağını bile dikmeyi başardılar ancak bu mevziden ileriye gidemediler.[26] Mesih Paşa komutasında adaya gönderilen Osmanlı kuvvetleri, üç ay süren kuşatma sırasında küçük çapta başarılar elde etmeyi başarsa da adayı tamamen fethetmeyi başaramadılar.[27] Kale ele geçirileceği sırada Vezir Mesih Paşa'nın 'yağmanın yasak olduğunu' bildirmesi yeniçerilerin hevesini kırdı ve dokuz bin askerin ölümüne, on beş bin askerin yaralanmasına yol açan kuşatma kaldırıldı.[28] Böylelikle Rodos ve ona tabi olan adalar 1522 yılına kadar Sean Jean şövalyelerinin elinde kalmaya devam edecekti.[29]

2. İkinci Beyazıt Döneminde Rodos Adası

Fatih Sultan Mehmet'in vefatından sonra iki oğlu arasında taht için mücadeleler yaşandı. Yeniçeriler, Şehzade Beyazıd'ın tahta geçmesini istediklerini anlatmak için onun Amasya'dan gelişine kadar oğlu Korkut'u babasına vekil saydılar ve ona biatlarını sundular. Şehzade Beyazıd'da bu destek sayesinde İstanbul'a gelip tahta oturdu ve devletin yeni padişahı olduğunu ilan etti.[30] İstanbul'daki taraftarları

---

[26] Avcı,"Rodos'a Karşı İki Büyük Fetih Girişimi, s. 19-20.
[27] Tabib Ramazan, *Kitab-ı Tevarih-i Rodos*, 5-1, 5-2.
[28] Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't-Tevarih*, (haz. İsmet Parmaksızoğlu), C. 3, Ankara 1992, s. 176, Kabacalı, *Kanuni Sultan Süleyman*, s. 94.
[29]Turan, "Rodos'un Zaptı", s. 50; Nicolas Vatın, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar*, (çev. Tülin Altınova), İstanbul 2004, s. 3.
[30] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 163.

vasıtasıyla isteğine kavuşamayan Cem Sultan ise kardeşine karşı mücadeleye girişti. Bursa şehri üzerine yürüyerek burayı işgal etti ve adına hutbe okuttu. II. Beyazıd bu durum karşısında ordusuyla Bursa üzerine yürüdü, Yenişehir Ovası'nda yapılan savaşta Cem Sultan mağlup oldu ve Karaman'a çekildi. Burada da duramayarak ailesi ile birlikte Suriye'ye gidip Memlük Devleti'ne sığındı ve buradan da Mısır'a geçti. Cem Sultan Mısır'da da uzun süre kalamayarak Anadolu'ya geldi ve Karamanoğlu Kasım Bey ile beraber tekrar taht için mücadelelerine başladı. Bu girişiminde de başarılı olamayan Cem Sultan, II. Beyazıd'a mağlup olarak Kasım Bey'in tavsiyesi ile Silifke Sahilinden bir gemiye binip Rodos Şövalyelerine sığınmaya mecbur oldu.[31] Şövalyelerin reisi D'Aubusson, sığınacak yer arayan kaçak şehzade Cem Sultan'ı büyük bir sevinçle adaya kabul etti. Cem Sultan'ın ellerinde olması şövalyelere büyük bir güç ve en azından geçici bir süre 1480 kuşatmasının bir benzerinin yaşanmayacağı güvencesini veriyordu.[32] Yapılan görüşmelerden sonra şövalyelerden bir kısmı şehzadeyi Rodos'ta hapsetmek istedilerse de II. Beyazıd'ın Ada'yı kuşatma altına alma ihtimali göz önünde bulundurularak bu fikirden vazgeçildi. Bunun üzerine şehzadenin Fransa'ya götürülmesi uygun görüldü. Bu nakil işleri para çekmek için şövalyelerin elinde önemli bir gelir vasıtası olacak ve bu geliri sağlamak için Cem Sultan, Osmanlı Devleti'ne karşı güzel bir silah olarak kullanacaktır. Cem Sultanın Avrupa'da bulunduğu süre içerisinde, II. Beyazıd tam bir huzur içinde saltanat süremedi. Kardeşinin salıverilmemesi için şövalyelere bol miktarda para vermek zorunda kaldı. Bu durum Cem Sultan'ın 1495 yılında Napoli'de zehirlenerek vefat etmesine kadar devam etti, padişah bu tarihe kadar tahtı için endişe duymaktan kurtulamadı.[33]

Cem Sultan'ın vefatından sonra bir süredir ara verilen fetih hareketlerine devam edildi. 1484 yılında Karadeniz'in en önemli ticaret limanları Kili ve Akkirman'ın alınması üzerine güney-kuzey ticaretinin bütün çıkış noktaları Osmanlı hâkimiyeti altına girdi. Karadeniz'in hâkimiyeti sağlandıktan sonra yeniden Akdeniz'e yönelen Osmanlı deniz politikası doğrultusunda bir taraftan tersaneler geliştirilirken diğer taraftan yoğun çalışmalarla gemiler inşa edildi. Bunun sonucu

[31] Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (çev. Nilüfer Epçeli), C.2, İstanbul 2005, s. 205-206.
[32] Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't-Tevarih*, s. 213, Finkel, *Rüyadan İmparatorluğa*, s.76.
[33] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Bayezıd II", *İA (MEB)*, C.2, İstanbul 1970, s. 393.

olarak denizlerde giderek güçlenen Osmanlı Devleti, İnebahtı, Moton, Koron ve Navarin'i fethetti.[34] Venedik ve müttefikleriyle yapılan uzun süreli deniz savaşlarından sonra Osmanlı gemi inşa teknolojisinde önemli değişiklikler meydana geldi. Uzun zamandır Venedik, Ceneviz ve İspanyol gemilerini inceleyen Osmanlı denizcileri Venedik gemileri tarzında çektiri ve kalyon, İspanyol gemileri tarzında Gökeler inşa ettiler. Kadırga ve kalyon arasında iki katlı yelkenli bir gemi çeşidi olan gökeden iki tane yapıldı. Doğu Akdeniz ile Ege'deki Venedik ve Ceneviz gücüne büyük darbe indirildi. Bu savaşlar sonucunda muzaffer olan Osmanlı denizcileri, Akdeniz'deki deniz teknolojisini önceki sahiplerinden alarak kendi dünyalarına aktarmayı başardılar.[35]

3. Yavuz Sultan Selim Döneminde Rodos Adası

Yavuz Sultan Selim döneminde Mısır ve Suriye'nin ele geçirilmesinden sonra İstanbul ile deniz yolu bağlantısında büyük bir engel olarak duran bu ileri Hıristiyan karakolu Rodos Adası'nın ortadan kaldırılıp fethedilmesi zorunlu görülmekteydi. Bu Ada'nın fethedilmesi hem stratejik açıdan hem de ticari seyr-ü seferin emniyet altına alınması bakımından gerekli idi. Bu gerekçelerden dolayı padişah, deniz gücüne çok önem verdi, babası II. Beyazıd'dan miras aldığı donanmayı daha da güçlendirmek amacıyla çalışmalarda bulundu. Büyük harcamalar yaparak donanmayı yenilemeye çalıştı, tersane inşasına da büyük önem verdi.[36] Yavuz Sultan Selim, Rodos Seferi'nin zorluklarını bildiğinden dolayı gereken hazırlıkların tam olarak yapılmasını Vezirlerinden istedi. Bu sefer için yeni gemiler inşa edildi, donanma için toplar döküldü ve kürekçiler toplandı. Padişah'ın Rodos Seferi'ne çıkma kararı gerçekte stratejik, askeri açıdan bakıldığında doğru görülmektedir. Ancak Doğuda çıkan karışıklıklar henüz dinmediğinden, Padişahın, Şah İsmail ile olan mücadelesi yarım kalmıştı. Bu mücadelelerin bir an önce tamamlanması ve Müslümanlar üzerindeki zulmün ortadan kaldırılması daha öncelikli görüldüğünden dolayı ulema'nın da etkisiyle padişah Yavuz Sultan Selim, Rodos Seferi'ni ertelemek

---

[34] Bostan, *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, s. 22, Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, s. 249, Finkel*, Rüyadan İmparatorluğa*, s. 84.

[35] Bostan, *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği,* s. 22.

[36] Feridun Emecen, "Selim I.", *DİA*, C. 36, İstanbul 2009, s. 410, Feridun Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, İstanbul 2010, s. 338, 342.

zorunda kaldı.[37] Görüldüğü gibi Padişah'ın saltanatının son yıllarında Ada'ya sefer düzenlemek için hazırlıklar yapıldı ancak padişah bu tasarısını uygulamaya geçiremeden hayata gözlerini yumdu.

4. Kanuni Sultan Süleyman Ve Rodos Adası

a. Ada'nın Fethi'nin Sebepleri

Kanuni Sultan Süleyman tahta geçtikten bir süre sonra dikkatini Rodos Adası'na çevirdi. Sultan Süleyman, Rodos Seferi'ne çıkmadan önce şövalyelerin üstadına göreve yeni başlamasından dolayı mektup gönderdi. Gönderilen mektup dikkatlice incelendiğinde bu mektubun bir tebrik, kutlama, dostluk mektubu değil de bir savaş ilanı olduğu anlaşılmaktadır. Padişah burada Belgrad'ın Fethi'ni anlatarak şövalyelerin üstadına gözdağı vermektedir. Sultan Süleyman doğu ve batının fatihi olarak konumunu bütün dünyaya yeni topraklar fethederek göstermek niyetindedir.[38]

Sultan Süleyman için Rodos Seferi bir bakıma babasından miras kalan bir siyaseti devam ettirmek ve babasının yarım bırakmak zorunda kaldığı önemli bir meseleyi tamamen kapatmak mahiyetini taşımaktaydı. Asya ve Afrika kıtalarındaki toprakların güvenliği için ada çok önemli bir konumdaydı. Denizlerdeki hâkimiyet ve başkent ile yeni fethedilen ülkeler arasında engelsiz bir deniz trafiği sağlamak amacıyla sağlam bir üs kazanma gerekliliği ve nihayet Osmanlı birliklerinin Fatih Sultan Mehmed döneminde burada yaşadıkları utancın intikamını alma ve adeta Yavuz Sultan Selim'in son arzusunu yerine getirme isteği gibi nedenler, Sultan Süleyman'ın silahlarını Rodos'a çevirmeye iten genel ve birçok sebepten biri oldu. Osmanlı tebaasının şövalyelere ait gemiler tarafından rahatsız edildiklerine dair şikâyetler de Sultanın bu güçlü kaleye, Hıristiyanlığın en uçtaki bu üssüne karşı yapılacak seferi hızlandırmasına sebep oldu. Şövalyeler, doğudaki bu sularda güvenli bir denizcilik yapılamayacak kadar sık ve başarılı bir şekilde etraftaki yerleri zapt etmekle kalmayıp, komşu sahilleri, Anadolu'yu, Suriye'yi ve Mısır'ı da akınlarıyla rahatsız ediyorlardı. Bu coğrafyalarda bulunan açık arazileri talan ediyor aniden

[37] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 341.
[38] Roger Crowley, *İmparatorların Denizi Akdeniz*, (Çev. Cihat Taşçıoğlu), İstanbul 2008, s. 17 – 18.

şehirlere ve köylere saldırıyor, ellerine geçirebildikleri her şeyi, taşınabilir malları, hayvanları ve insanları alıp yanlarında götürüyorlardı.[39]

Ada da bulunan şövalyeler deniz ilminden ve denizcilikten çok iyi anlamaktaydılar. Bunlar cesaretleri ile Akdeniz de ün salmışlardı. Akdeniz kıyılarında ve adalarında müstahkem, sağlam kaleler inşa edip kendilerine ayrı ayrı üstler kurdular. Bu şövalyeler, çektiri, kadırga, fırkatelerden oluşan gemileri ile Akdeniz'i dolaşıp tüccarlara, bu deniz yolu üzerinden gelip geçen gemilere saldırıp her türlü zararı veriyorlardı. Rodos Kalesi'nin içerisi ve etrafı sağlam yüksek surlarla çevriliydi. Şövalyeler etraftaki nice adalara da kaleler inşa ederek Ada'nın çevresini müstahkem bir hale getirmişlerdi Ehli İslama zarar vermek amacıyla kadırgaları ile Akdeniz'i gezip İslam memleketlerinden Mısır tarafına giden tüccar ve hacıları denizden geçirmeyip top ve tüfek atışlarıyla bazılarını esir alıp zincire vuruyorlardı.[40] Yaptıkları zulüm ve eziyetlerin sonu gelmiyordu. Şövalyeler vergi almadan hiçbir Türk gemisinin ve Müslüman yolcunun geçmesine izin vermeyip ele geçirdikleri, tutsak aldıkları esirlerin hacı, hoca, tutukları kadının iffetli olup olmadığına bakmadan bütün yolculara eziyet, hakaret ve tecavüz ediyorlardı.[41] Ayrıca Rodos Şövalyeleri, padişahın tahta çıkmasının ardından Suriye'de isyan eden Canberdi Gazali ile temas kurmak ve ona yardım etmek suretiyle de her fırsatta Osmanlı Devleti aleyhine hareket etmekten geri kalmayacaklarını bir kez daha göstermiş oluyorlardı. Padişahın Ada'yı fethetmesinde etkili olan sebeplerden bir diğeri de ada da bulunan bir şehzadenin Osmanlı tahtının varisi olarak ortaya çıkarılması ve genç padişaha karşı bir koz olarak kullanılmak istenmesidir. Bir taht kavgasının ortaya çıkmasını engellemek maksadıyla da adaya sefer düzenlenmesi gerekmekteydi. Ayrıca zapt edilemez diye adlandırılan Ada'nın fethedilmesi suretiyle de padişahın

---

[39] Necati Avcı, Osmanlıların Rodos Şövalyeleri ile ilk temasları ve Kanuni'nin Adayı Fethi, *İslami Araştırmalar Dergisi*, C. 13, S. 2, s. 210, Johann Wilhelm Zenkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (çev. Nilüfer Epçeli), C. 2, İstanbul 2011, s. 448.

[40] Tabib Ramazan, *Kitab-ı Tevarih-i Rodos*, 4-1, 4-2, 5-1.

[41] Celalzade Mustafa Çelebi, *Muhteşem Çağ*, (çev. Ayhan Yılmaz), İstanbul 2011, s. 53, Kemal Paşa-zade, *Tevarih-i Al-i Osman X. Defter*, (haz. Şefaettin Severcan), Ankara 1996, s. 105, Baron Josep Von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, İstanbul 1998, s.15, İsmail Hami Danışmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. 2, İstanbul 1971, s.76, Ann Wıllıams, "Akdeniz Çatışması", *Kanuni ve Çağı*, (çev. Sermet Yalçın), İstanbul 2002, s. 39.

şahsi ün kazanmak istemesi gibi psikolojik sebeplerde Rodos Seferi'nin yapılmasını kaçınılmaz hale getirdi.[42]

Rodos, şövalyeler'in elinde bulundukça, Akdeniz'de gemi yüzdürmek Hristiyan Devletler'in deniz kuvvetlerinin elinde kalacağı açıkça görülüyordu. Padişah, Hristiyanların demir zincirleri altında inleyen Müslümanları kurtarmak, ceddine düşen lekeyi silmek, Akdeniz'de Hristiyanların ileri karakol noktası olan Rodos'u zapt etmek ve Osmanlı istilasını karada, denizde genişletmek istiyordu.[43]

b. Ada'nın Fethi Hususunda Divanda Yapılan Görüşmeler

Rodos Adası'na yapılacak sefer için Divan-ı Hümayun'da yapılan görüşmelerde devlet erkânının büyük çoğunluğu bu seferin yapılmasına taraftar değillerdi. Ada da bulunan şövalyelerin şöhreti, Ada'nın çok müstahkem olup uzun süre kuşatmaya dayanabilmesi ve Avrupa'nın bu adayı çok stratejik görüp herhangi bir kuşatma sırasında yardımlarına çabucak yetişebilme ihtimalleri göz önünde bulundurularak tehlikeli ve sonuçsuz bir maceraya atılmak istenmiyordu.[44] Vezir-i Azam Piri Mehmed Paşa ile ikinci Vezir Çoban Mustafa Paşa ve Kurdoğlu Muslihiddin Reis ise bu sefere taraftar olup Avrupa'dan gelebilecek herhangi bir tehlikeden endişe edilmemesini ileri sürmekteydiler. Padişahın kararı da bu doğrultudaydı ve divan toplantısının sonunda sefere karar verildi.[45] Savaş taraftarı olan Vezir Mustafa Paşa ile Kurdoğlu Muslihiddin Reis, Padişahın Ada'yı ele geçirme arzusunu tahrik etmemiş olsalardı bile Yahudi tabibi ve Almaral ismiyle bilinen Andre, ada da bulunan erzakın az olduğunu ve kalenin birçok yerinde gedikler bulunduğunu beyan etmeleri harp için yeterli olabilirdi.[46]

Padişah merhum Sultan Selim, İslam askeri ile Mısır'ın Fethi'ne gitmek istediğinde denizci Kurdoğluna hükmü hümayun ile bir kapıcı başı gönderip çeşitli

[42] Feridun Emecen, "Sultan Süleyman Çağı ve Cihan Devleti", *Türkler,* C. 9, s. 504, Turan, "Rodos'un Zaptı", s. 51–53.
[43] Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, s. 14-24.

[44] Turan, "Rodos'un Zaptı", s. 56, Yurdaydın*, Kanuninin Cûlusu*, s. 35, Yaşar Yücel-Ali Sevim, *Klasik Dönemin Üç Hükümdarı*, s. 156.
[45] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi,* s. 313, Downey, *Kanuni Sultan Süleyman*, (çev. Enis Behiç Koryürek), s. 44–46.
[46] Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, s. 14-24.

imtiyazlar ve vaadler vermiş, maaş bile bağlatmıştı. Kurdoğlu, deniz ilminden çok iyi anlayan, Akdeniz'i çok iyi bilen cesur, kahraman, maharetli bir denizciydi. Akdeniz kıyılarında, batı kesimlerinde seyir eylemiş bu çevredeki tüm limanları, kıyıları çok iyi öğrenmiş bir denizciydi. Kurdoğlu, babası ve dedeleri gibi çekirdekten yetişme bir gemici ve eskiden beri deniz korsanı idi. Bu kişi, deniz savaşlarında birçok defalar düşman gemilerini delik deşik ederek batırmayı başarmıştı.[47] Padişah hazretleri Kurdoğlu'nu davet etti kendisine çeşitli hediyeler vererek Osmanlı hizmetine aldı ve Donanmay-ı Hümayun'u kendisine teslim etti. Daha sonra padişah hazretleri yola çıkarak Kaz Dağı yakınlarından Akdeniz'e inmişlerdir. Padişah hazretleri, "şu andan itibaren Akdeniz'e çıkıldığını kâfir donanmasından korunmak için tedbir almak gerektiğini, donanmaya karakol tayin olunması gerektiğini" Kurdoğlu'na söyledi. Paşa hazretleri de bu tedbiri uygun görerek her bir kaptanı bir yöne tayin etti.[48]

c. Ada'nın Muhasarası'ndan Önce Avrupa'daki Genel Durum

Rodos ve ona bağlı adalar, Avrupa Hıristiyanlığı'nın doğudaki ileri karakolları gibi görüldükleri için bazı Avrupa Devletleri'nin Ada'nın yardımına gelmeleri beklenebilirdi. Ancak Kanuni Sultan Süleyman'ın Belgrad'ı fethedip ilk zaferini elde ettiği sıralarda Avrupa'daki genel durum böyle bir yardım ihtimalini adeta imkânsız hale getirmişti. İspanya, Napoli ve Sicilya'nın da hâkimi olan Avusturya Kralı V. Karl, Fransa Kralı François ile uzun sürecek bir mücadele halindeydi. Bu savaşlar her iki ülkeyi de çok yıprattığı için bunların Rodos Şövalyelerine yardım etmelerini engelleyecek mahiyette idi. Belgrad Seferi'nde Türklere mağlup olan Macaristan'da, II. Louis adındaki genç kralın tecrübesiz ve kuvvetsiz idaresinden dolayı derebeylerinin baskısı altında büyük bir iç sıkıntı yaşıyordu. Türkler karşısında yalnız kaldığını hisseden Venedik ise ticari menfaatlerini kaybetmemek için 1503 tarihinden beri doğu politikasını Osmanlılarla dost geçinmek ve onlar aleyhindeki ittifaklara katılmamak olarak belirlemişti.[49] Avrupalı Devletlerin şövalyelere yönelik düşünceleri karışıktı. Rodos Adası,

[47] Celalzade Mustafa Çelebi, *Muhteşem Çağ*, s. 57.
[48] Tabib Ramazan, *Kitab-ı Tevarih-i Rodos*, 10-1,11-2.
[49] Danışmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi,* s. 76, Turan, "Rodos'un Zaptı", s. 54-55, Clot, *Muhteşem Süleyman,* (çev. Turhan Ilgaz), s. 57.

kâfirlere karşı bir dış savunma hattı, Bizans Mirası'nın İslam ilerlemesi karşısında sürekli daraldığı, adalar halkasının birer birer Osmanlı hâkimiyetine geçtiği denizlerde bir sınır oluşturması nedeniyle son derece büyük simgesel ağırlık taşımaktaydı. Papa II. Pius, 'tüm diğer Hıristiyan prensler Türklere yöneltecekleri düşmanlıkta tek bir adadan ibaret olan Rodos kadar şevkle davransa, o imansız halk bu kadar güçlenemezdi' diye de belirtmekteydi. Deniz ticareti yapan Hıristiyanlar için ise şövalyeler, zamanın tehlikeli şekilde dışında kalmış unsurlardı. Korsanlık eylemleri ve Müslümanların batıyla olan ticaretini engellemeleri bir yana, genellikle ticaretin dayandırıldığı hassas barışı bozma tehdidini oluşturuyorlardı. Venedikliler, onları herhangi bir korsandan farklı görmüyor ve şövalyeleri Osmanlılardan sonra ikinci tehlike olarak düşünüyorlardı. [50]

Bu durumlar göz önüne alındığında Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Adası'na yapacağı seferi engelleyecek herhangi bir güç bulunmamakta idi ve Avrupa Devletleri şövalyeleri kendi kaderleriyle baş başa bırakıyorlardı. Rodoslular tek başlarına kalmışlardı, Batıdan hiçbir yardım bekleyemezlerdi. Yalnızca Venedik, komutan Domenico Trevisano yönetiminde Malea Burnuna güçlü bir gözetim filosu gönderdi. Ancak bu filo Osmanlı Donanması'nın rotasının Venedik'e yönelik olmadığını fark edince hiçbir şey yapmadan ülkesine geri dönecekti.[51]

d. Osmanlı Ordusu'nun Muhasara İçin Yaptığı Hazırlıklar

Divan-ı Hümayun toplanarak sefer hazırlıklarının başlanmasına karar verildikten sonra orduya katılacak olan Beylerbeylerine, Sancakbeylerine, Subaşılara ve Çeribaşılara askerlerini hazırlamaları ve istenilen yerde toplanmaları için gerekli emirler gönderildi. Padişah hazretleri, hazine kapısını açtırdı ve Vezir-i Azamı çağırtarak Rodos Adası'nın fethi için mühimmat hazırlanmasını emir buyurdular. Paşalar, Ada'nın sağlamlığını, muhkemliğini bildiklerinden dolayı ona göre mühimmat hazırlamaya başladılar. Hazır bulunan toplardan, tüfeklerden, silahlardan çıkardılar. Denizden hücum etmek için beş yüz kadırga, elli maune, elli adet baştarde ve yüz adet fırkate hazırlanması için padişah ferman buyurdu. Karadeniz ile Kızıl

[50] Crowley, *İmparatorların Denizi Akdeniz*, s. 24.

[51] Zenkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, s. 450.

Deniz'de yapılan gemiler İstanbul'a getirildi. Donanmay-ı Hümayun için kırk bin kürekçi bulunması, iyi derecede silah kullanan yirmi beş bin azab hazırlanması için emirler verildi. Yeni inşa edilen yedi yüz elli gemi gelip tersahane-i amireye dâhil oldular. Donanma için istenilen kürekçiler ve azablar hepsi birden alay alay İslam Sancaklarını açarak İstanbul'a geldiler. Gelenler gemilere gruplar halinde bindirildiler. Bütün gemiler hazırlanıp 928 yılı Recep ayının 10. günü (5 Haziran 1522) deniz askeri, donanmanın bütün neferleri yola çıkarak hazreti Eyüp Ensari Türbesinden ilerleyerek Galata önünden geçip Beşiktaş'a vardılar.[52] 1522 yılının kış ayı, divan görüşmeleri, gemi yapımı ve sefer hazırlıkları ile geçti. Macaristan Hududunda, Şabac ve Belgrad, Belgrad yakınında Havale Kalesi, Akdeniz Sahilin de Kavala Şehri muhkem bir hale getirildi. Tersanede ise bin adet amele yeni donanmanın inşasıyla meşgul oluyordu.[53]

Padişah, askerlerin karadan ve denizden harekete geçmelerini kalenin etrafını kuşatmalarını ve top, tüfek gibi gerekli olan bütün harp malzemelerini küçük, büyük boyuttaki gemilere yüklemelerini emir buyurdu.[54] Rodos Seferi'ne çıkan donanmada kalyon, kadırga, mauna ve kayıktan oluşan irili ufaklı yaklaşık yedi yüz elli kadar gemi bulunuyordu. Bu gemilerde ise yaklaşık on bin kürekçi ve elli-altmış bin azap askeri bulunmakta idi.[55] Ayrıca daha sonra padişahla birlikte gelecek olan yüz bin kişilikte kara ordusu hazırlanmaktaydı. Bu seferin başkomutanlığına ise ikinci Vezir Mustafa Paşa tayin edildi. Donanma 5 Haziran 1522 günü İstanbul'dan harekât etti. Gelibolu'da donanmaya Kaptan-ı Derya Parlak Mustafa Paşa da katıldı ve 24 Haziran'da Rodos Adası önüne varıldı.[56]

---

[52] Tabib Ramazan, *Kitab-ı Tevarih-i Rodos*, 6-1, 6-2, 7-1.
[53] Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, s. 14-24.

[54] Kemal Paşa-zade, *Tevarih-i Al-i Osman*, s. 105, Muhittin Kapanşahin, Kanunî Sultan Süleyman'ın Avrupa'ya Karşı Takip Ettiği Fetih Politikası, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kayseri 2007, s. 66.

[55] Solak-zâde Mehmet Hemdemi Çelebi, *Solak-Zâde Tarihi*, (haz. Vahid Çabuk), C. 2, Ankara 1989, s. 122
[56] Kâtip Çelebi, *Tuhfetü'l-Kibar fi Esfari'l-Bihar*, (haz. İdris Bostan), s. 71, Hammer, *Osmanlı Tarihi*, s. 16, Danışmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi*, s. 77, Yurdaydın, *Kanuninin Cûlusu*, s. 36, Vatın, *Rodos Şövalyeleri*, s. 336.

e. Şövalyelerin Savunma Hazırlıkları

Ada üzerine sefer yapılacağını casusları vasıtasıyla haber alan Rodos üstad-ı azamı Philippe Villiers de L'ısle Adam kuşatmanın uzun ve zorlu geçeceğini göz önünde bulundurarak gerekli savunma hazırlıklarına başladı.[57] Bu üstad-ı azam, Rodos Adası'nı zamanın en müstahkem kalesi haline getirdi, kaleyi tahkim ettirdi, surları onarttı, güçlendirdi ve etrafına hendekler kazdırarak içlerini su ile doldurttu. Savunma için bir yıl yetecek kadar yiyecek depolatarak şehrin önünde bulunan limanın giriş tarafına da zincir gerdirtti. Un ve şarap alımı için İtalya'ya, Yunanistan'a ve Girit'e gemiler gönderildi. Hendekler temizlenerek, barut değirmenlerinin çalıştırılması sağlandı. Tam olgulaşmamış hasat kaldırılarak, arazi çıplak hale getirildi.[58]

Kalenin sadece doğu tarafında girmek için bir yol, batı tarafında ise inmek için bir adet yol bulunmakta idi.[59] Kalenin çevresi sarp kayalar arasına kazılmış olan derinliği on yedi metreyi, genişliği de bazı yerlerde kırk metreyi bulan bir hendek ile çevriliydi. Ada da bulunan askerlerden sekiz bini, iki bin kişilik topluluklar halinde Ada'nın dört bir tarafına dağıtıldı, iki bin kişiden ise takviye birlik olarak yararlanılacaktı, altı bini de kentin merkezinde tarikat liderinin etrafını çevreleyeceklerdi. Ayrıca Ada halkından silâhaltına alınmış gemici, şehirli ve köylülerde bulunmakta idi.[60] Avrupa'dan beklediği yardımı alamayan L'Isle Adam'ın yanında bulunan en büyük destekçisi Girit'ten gelen son derece iyi bir mühendis ve matematik uzmanı olan Gabrielle Tadini'ydi.[61]

f. Padişahın Sefere Katılmak İçin İstanbul'dan Yola Çıkması

Osmanlı askerlerini taşıyan yaklaşık üç yüz gemi 18 Haziran 1522 günü Çanakkale Boğazı'ndan çıkarken, Üsküdar da ise Sultan Süleyman'ın başlarına geçerek karayoluyla Anadolu'nun en güneyindeki sahillerine getireceği yüz bin

---

[57] Celalzade Mustafa Çelebi, *Muhteşem Çağ*, s. 54.

[58] Crowley, *İmparatorların Denizi Akdeniz*, s. 26-27.

[59] Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, s. 253, Yıldız, *Büyük İslam Tarihi*, s. 317.

[60] Turan, "Rodos'un Zaptı", s. 59, Vatın, *Rodos Şövalyeleri,* s. 333, Downey, *Kanuni,* s. 50.

[61] Crowley, *İmparatorların Denizi Akdeniz*, s. 34.

kişilik bir kara ordusu toplanmaktaydı.[62] Padişahın Otağı dahi Üsküdar Sahrasına kuruldu. İstanbul'dan, Galata, Tophane ve Beşiktaş İskelelerinden Üsküdar tarafına varıncaya kadar denizin üzeri gemilerden, kayıklardan görünmez oldu. Padişah hazretleri askerlerini Üsküdar'a yakın olan sarayından seyrederek Hazreti Rabbü'l Âlemine niyaz edip "Ya Rabbi benim bu askerime sağlık ve beden sıhhati ver" diye duada bulundu. Ertesi gün sabah Padişahın Otağ-ı Hümayun'a gelmesi ile birlikte âlemler, sancaklar açıldı, nefirler ve kösler çalınmaya başlandı.[63] Donanma, Gelibolu'ya vardı. Burası Osmanlıların önemli bir deniz üssü olduğu için, Akdeniz'den gelecek düşmana karşı kasaba gerektiği gibi tahkim edilmiş ve birinci sınıf müstahkem mevki haline getirilmişti. Limanda her zaman kuvvetli bir filo bulunuyordu.[64] Padişah hazretleri küheylanının üzerinde savaş aletlerini kuşanmış olarak etrafında Beyler, Paşalar, Vezir-i Azam, Vezirler, Kazaskerler, Nakibü'l-Eşraf ve Şeyhü'l-İslamla birlikte etrafına selamlar vererek gelip alayı ile birlikte Maltepe'de konakladı. Ondan sonra İstanbul'da Kaymakam ve Yeniçeri Ağası olarak kalacak olan Seymanbaşına, Cebecibaşına, kadıya, ulemaya ve zabitlere hilatlar giydirip İstanbul'a gönderdi. 928 yılı Şaban ayının 7. günü (2 Temmuz 1522) Orduy-u Hümayun Kütahya'ya geldi.[65] Padişah, şehre girdiği zaman orada bulunan askerler kendisini büyük bir merasimle karşıladılar.[66] Buradan Yenişehir'e varılıp orada üç gün dinlenildi. Padişah burada Hızır namıyla anılan Mustafa Paşa'yı Donanma-yı Hümayundan bir miktar gemi ve asker vererek Hereke Kalesi'ni fethe gönderdi. Kale, Osmanlı ordusu tarafından kuşatılarak fethedildi.[67] Ordunun Anadolu'dan geçişi sırasında Padişah birbirini takip eden sevinçli haberler aldı, Hersek Sancakbeyinin kardeşi, Kerka Nehrinin kaynağına yakın olan bir yerde deniz hırsızların barınağı olan İskaradin Kalesi'ni fethetti.[68] Yeniçeriler, Rodos'un batısında bulunan Piskopia ve Limonia arasındaki Halke küçük adasına yanaşıp,

---

[62] Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, s. 446 - 454.

[63] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 14 - 2, 15 - 1.
[64] Celalzade Mustafa Çelebi, *Muhteşem Çağ*, s. 56.
[65] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos,* 14-1, 15-1.
[66] Hasan Beyzade Ahmet Paşa, *Hasan Bey-zade Tarihi*, (haz. Şevki Nezihi Aykut), C. 2, Ankara 2004, s. 22–23, M. Tayyib Gökbilgin, "Süleyman I", *İA (MEB),* C.11, İstanbul 1970 s. 103, Yurdaydın, *Kanuninin Cûlusu*, s. 37.
[67] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 16-1 – 18-1.
[68] Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, (haz. Bekir Sıtkı Baykal) , C. I, Ankara 1981, s. 56.

kaleye doğru lağım açarak bu mevkii elegeçirdiler.[69]Ferhad Paşa ise, Kemah'ın fethi sırasında Sultan Selim tarafından Dulkadiriyye emirliğine tayin olunmuş olan Şehsuvaroğlu Ali Beyi idam ederek memleketini devletin arazisine ilhak etti.[70]

28 Temmuz 1522 tarihinde bu dev ordu, Rodos'un karşısında bulunan Marmaris Kıyısı'na geldi. Padişah, burada Herike Adası fatihi Kara Mahmud Reisin gemisine binerek harp düzeninde sıralanan Osmanlı Donanması'nın muhafazası altında Rodos Adası'na doğru hareket etti. Karada bulunan kuşatma toplarının ve donanmanın selamlama atışları eşliğinde karşılandı. Bu sırada kaleden bir top ateşi yapılmış ise de donanma da aynı şekilde karşılık verdi. Hiçbir zarara uğramadan padişah Rodos Adası'na çıktı. Padişah Hazretleri karaya çıktıklarında sağında ve solunda kulları, önünde Vezirleri, Yeniçeri Ağası, Solaklar, Müftü, Kazaskerler ve peygamberin sancağı ile birlikte Otağ-ı Hümayuna selamet içerisinde vardı.[71] Padişahın başında bulunduğu ve sayısı yüz bin kadar olan kara ordusunun ağırlıkları ve toplarıyla birlikte Marmaris'ten Rodos'a nakli 26 Temmuz'dan 28 Temmuz'a kadar tam üç gün sürdü. Padişah Ada'ya geldiği zaman her türlü kuşatma hazırlığının tamamlanmış olduğunu ve ordunun savaş düzeni aldığını gördü. Mustafa Paşa da kalenin bazı semtlerinde top döküm yerleri hazırlatmıştı.[72] Sultan Süleyman, bizzat istihkâmları gezdi ve askerlerin bulunduğu çeşitli mevkileri teftiş etti. Mustafa Paşa da ordu ve Padişah Ada'ya gelmeden önce otağ-ı hümayunu Kızıltepe diye anılan yere hazırlattı. Donanma, Anadolu yakasından İslam askerlerini alıp Rodos Adası'na geçirmek için hazırlandı. Rodoslular da burçlara ve bentlere çıkarak donanmanın gelişini seyre daldılar.[73]

g. Savaş Başlamadan Önce Her İki Ordunun Savaş Düzeni

Rodos kenti yerleşim olarak daire şeklinde yusyuvarlaktı ve içe doğru girinti yapan bölümde korumalı liman bulunuyordu. Üstad-ı Azam Viliye Dö Lil-Adam,

---

[69] Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, s. 57, Necati Avcı, "Rodos'a Karşı İki Büyük Fetih Girişimi", s. 22.

[70] Yurdaydın, *Kanuninin Cûlusu*, s. 38.
[71] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 24-1, 24-2.
[72] Danışmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi*, s. 83, Yurdaydın, *Kanuninin Cûlusu*, s. 38, Clot, *Muhteşem Süleyman*, s. 58.
[73] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 24-1, 24-2.

kale dışındaki binaların kullanılmasını engellemek amacıyla köyleri ateşe verdirdi, bütün harici binaları yıktırdı, köy ahalisini gediklerin tamirinde kullanmak için kale içine aldırdı. Yedi mevkiden her birini Sekiz Lisan Şövalyelerine yani Fransız, Alman, İngiliz, İspanyol, Portekiz, İtalyan, Overniyo, Provans Şövalyeleri'ne savunmaları için verdi. Bu suretle her birlik bir mevki savunmaya memur, muhafazasına da mecburdu. Üstad-ı Azam, sarayını terk edip Galipler Kapısı mevkiine yerleşti, savaşı bu mevkiden komuta edecekti. Galipler Kapısı, Kadırga Limanı karşısında bulunmakta ve şehrin kuzey girişini oluşturmaktaydı. Bu kapının solunda Alman Lisanı Burcu, sonra Sent-Ambruaz Kapısı, müteakiben Fransız Lisanı Burcu bulunuyordu; sağda Overniya ve Fransa Burçları vardı. Bu dört mevki şehrin kuzey tarafında bulunan istihkâmları oluşturuyordu. Kuşatanların hücumlarını yönelttiği doğu tarafında ise İngiliz Lisanı Burcu, ondan sonra Sent Ambruaz Kapısı ve Üstad-ı Azam'ın Sarayı bulunuyordu.[74] Şövalyelerin, savunma amacıyla şehirde yaptıkları mevzilenme ise şu şekildedir: İtalyan Burcuna Andelot Gentili, Provans Burcuna Berenger de Lincel, İngiliz Burcuna Nicholas Huzy, İspanyol Burcuna Francisco de Carreras, Overniya Burcuna ise Chevailer du Mesnil kumanda etmekteydi. Portekiz Şövalyeleri de Deniz Kapısı'nın müdafaasında görevliydiler ayrıca Limanı da zincirle kapalı bulunduruyorlardı.[75] Başkomutan rütbesinde bulunan üstad-ı azam Philippe Villiers de L'ısle Adam ise surların en zayıf noktası sayılan Zafer Kapısı mevkiinde yerini aldı. Ayrıca şehrin asayiş ve güvenliğini temin etmek üzere bir muhafız birliği de meydana getirildi.[76]

Osmanlı kara ordusunun Marmaris'ten Rodos'a geçirilmesi üzerine kuşatma çemberi hemen kurulmuş ve askerler belirlenen yerleri işgal etmişlerdi.[77]

Osmanlı Ordusu kaleyi kuşatmak için şehrin kuzeyinden başlayıp güney-doğusuna doğru beş kola ayrılarak mevzi aldılar. Kuzeyde Zafer Kapısı karşısında Fransız ve Alman Burçlarına karşı Rumeli Beylerbeyi Ayas Paşa ile Yeniçeri Ağası

---

[74] Crowley, *İmparatorların Denizi Akdeniz*, s. 33.

[75] Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, s. 18, Nicolae Jorga, *Yenilmez Türk Kanuni Sultan Süleyman* (çev. Nilüfer Epçeli), İstanbul 2011, s. 62, Zenkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, s. 450.

[76] Hammer, *Osmanlı Tarihi*, s. 18, Danışmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi*, s. 83, Clot, *Muhteşem Süleyman*, s. 58.

[77] Celalzade Mustafa Çelebi, *Muhteşem Çağ*, s. 60, Yurdaydın, *Kanuninin Cûlusu*, s. 37-38.

Bali Ağa, Eğri Kapı önünde ve İspanyollar karşısında üçüncü Vezir Ahmed Paşa, merkezde ve İngiliz Burcu karşısında ikinci Vezir Mustafa Paşa, güneyde ve Provans Burcu karşısında Anadolu Beylerbeyi Kasım Paşa, güney-doğuda, Kızıl Kapı önünde ve İtalyanların karşısında Vezir-i Azam Piri Mehmed Paşa mevzilerini aldılar. Sultan'ın otağı da Kızıl Tepe denilen yere kuruldu. Padişah savaşa başlamadan önce şövalyelere son defa olarak teslim olmalarını eğer teslim olurlarsa mallarına ve canlarına dokunulmayacağına dair antlaşma teklifini yapma büyüklüğünü gösterdi. Şövalyeler kendilerine yapılan bu teklife cevap bile vermeyerek antlaşma teklifini kabul etmediklerini gösterdiler, bu durumda kaleyi savaşarak almaktan başka çare kalmadı.[78]

h. Savaşın Başlaması Ve Yapılan Mücadeleler

Rodos Adası'nda birçok müstahkem kale bulunmaktaydı. Bunlardan Herike Kalesi oldukça yüksek olduğu için çok uzak mesafelere ateş açılabiliyordu. Bu kale, kementle çıkılacak ve birkaç top güllesi ile yıkılacak kalelerden değildi. Şövalyeler çok zor durumda kaldıkları zaman oraya sığınırlardı. Osmanlı askerleri, Rodos'u kuşattıkları zaman şövalyelerin buraya sığınmalarını engellemek için bu kalenin fethedilmesine karar verildi. Bu göreve de Kara Mahmud denilen reis getirildi. Emrine birkaç gemi verilerek sahildeki bu kalenin elegeçirilmesi emredildi.[79]Mahmud Reis denizden ve karadan uğraştıktan sonra Herike Kalesini abluka altına aldı. Günlerce süren mücadelelerden sonra askerler Şaban ayının 23. günü (18 Temmuz), Herike Kalesi'nin burçlarına Türk bayrağını dikmeye muvaffak oldular. Bunun üzerine mavnalar, büyük barçalar, kalyonlar, baştardalar, kadırgalar, kaliteler, kayıklar harekete geçti. Bu gemiler yediyüz parçadan oluşmaktaydı. Vezir Mustafa Paşa'nın gemisi en önde bulunuyordu. Bu sırada Gazze vali ve komutanı Mustafa Bey ileri hatları keşif için on kadırga ile gönderildi. Rodoslular bu kadırgaları gördükleri zaman, Rodos Limanı'nda bulunan gemilerin çoğu denize açılmağa kalkıştılar. Düşman, muhtemelen bu on parça gemiyi ele geçirmek istiyordu. Bu sırada Mustafa Paşa'nın kadırgası, Rodos'u görebilen bir boğazdan

[78] Hammer, *Osmanlı Tarihi*, s. 18, Danışmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi*, s. 83, Clot, *Muhteşem Süleyman,* s. 58.
[79] Avcı,"Rodos'a Karşı İki Büyük Fetih Girişimi", s. 22.

çıktı. Bunun ardı sıra, donanmanın turna sürüsü gibi geldiğini gören Rodoslular, açılmağa cesaret edemeyip çabucak geri çekildiler.[80]

Donanma Rodos Adası'na geldi. Ada'nın deniz kıyısında bir bahçesi bulunuyordu. Gemiler ilk önce burada demir attılar; fakat reisler toplanıp şöyle bir karar verdiler: 'Kalenin hepsi alınmış değildir. Düşman gemileri denize açılabilir; ada halkı, ihtiyaçlarını temin etmek için batı tarafında bulunan adalara gidip gelebilirler. Bu duruma izin verirsek, Ada'nın ele geçirilmesi zorlaşır. Öyle ise az önce geçtiğimiz boğazı düşman donanmasına kapatalım. Bunun için ağır gemileri burada bırakalım bütün barçaları ve mavnalarla yeni gemileri o boğaza gönderelim. Bu gemiler şimdilik orada kalsın' diye kendi aralarında bir karara varıp uyguladılar.[81]

Rodos'ta Öküzburnu diye anılan bir liman bulunuyordu. Gemilerin bir arada bulunabilmesi için çok uygun bir limandı. Kaptanlar oraya geçmek ve demirlemek istediler.[82] Kaledekiler Türk Donanması'nın hücumuna uğrayacaklarını anlayınca, deniz tarafındaki mazgallardan top atışına başladılar. Mustafa Paşa, gemileri ölü noktadan yürütmek üzere kale duvarına yanaştırdı. Topların en kısa mesafeye düşüş noktaları, gemilerden uzakta bulunuyordu. Bu sebeple gemiler zarar görmeden geçip gittiler; kale topçuları ise, bu atışların faydasız olduğunu anlayınca top ateşini kestiler. O gün rüzgâr pek uygun estiği için bütün gemiler bir saat içinde Öküzburnu Limanı'na varıp demirlediler. Yatsıya doğru müthiş bir top sesi duyuldu. Atılan topun taş güllesinin bir parçası Vezir Mustafa Paşa'nın bulunduğu geminin önüne düştü. Bu atıştan, gemiye ve gemidekilere bir zarar gelmedi. Lakin bir taraftan kopan fırtına bir taraftan da düşman topçusunun açtığı ateş donanmadakileri düşündürdü. Kaptanlar bir araya gelerek, limanı terk etmeyi ve Anadolu Kıyısı'na geçip Marmaris Limanı'nda demirlemeyi teklif ettiler. Mustafa Paşa ise pek telaş edilmemesini ve top ateşi devam ederse, sabah başka bir yer seçileceğini söyledi. Tesadüfen o gece başka bir top ta atılmadı. Ertesi günü öğle vakti, Rodos Hapishanesi'nden firar eden bir Türk yüzerek donanmaya geldi ve düşmanın geceleyin ateş açan topuna dair bilgi

---

[80] Tabip Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 18-2, 19-1.
[81] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 19-2, 20-1, 20-2.
[82] Solak-zâde, *Solak-Zâde Tarihi*, s. 123.

verdi. Bu top, Rodos Kalesi'nin uzun menzilli topu idi. Rodoslular bunu Kızılkapı üzerine yerleştirdikten sonra, fazla barut koyarak donanmaya bir gülle atmışlardı. Top, o fazla barutun gaz basıncına dayanamayarak parçalanmıştı. Bu haber donanmada büyük bir sevince sebep oldu. Bu sırada kayıklar ve sandallar indirildi. Asker ve marangozlar bunlara binip karaya çıktılar ve derhal iskeleler yapmaya başladılar.[83]

Türk askerlerinin karaya çıkışlarına düşman topçuları kayıtsız kalmadılar; kimisi cephe ve kimisi mevzi değiştirerek Türk askerlerini ateş altına almaya başladılar; hatta biraz da zayiata uğrattılar. Bunu gören bazı Türk askerleri endişeye kapıldılar. Mustafa Paşa gemilerdeki topları çıkarmak ve bunları kale dibine aldırmak için çok uğraştı. Lakin kaledeki topçular buna pek fırsat vermediler. Askerler daha sonra top menzili dışında bir noktadan yeri kazıp tünel açtılar ve toplarını bu şekilde kalelere yanaştırabildiler. Sonra hendeğin dış kenarından sağa sola yollar açıldı ve sanki yerleri oyuk birer in haline getirdiler. Bu in ve tüneller, düşman ateşinin etkisiz kalmasını sağladı. Leventler de bir yandan buraya topları çıkarıp yerleştirmekteydiler.[84]

Mustafa Paşa, kalenin bazı yerlerinde, semtlerinde top döküm merkezleri hazırlattı. Paşa, deniz tarafında bulunan Kızılkapı adlı mevkiye Vezir-i Azam Piri Mehmet Paşa'yı ve Kasım Paşa'yı tayin etti. Bu mevkinin sol tarafına ise Üçüncü Vezir Ahmet Paşa'yı, Rumeli Beylerbeyi Ayas Paşa'yı, Yeniçeri Ağası Bali Ağayı tayin etti. Paşaların her biri kendilerine lazım olan top, mühimmatları döküm yerlerinden alarak kendi cephelerine gidip savaşın başlamasını beklediler. Cephelerde mevzilenen Paşalara Ramazan ayının 5. günü (29 Temmuz) top atışına başlanılacağına dair emir verildi. Kararlaştırılan gün geldiğinde bütün mevzilerden aynı anda top atışına başlandı. Aynı şekilde kaleden de atılan toplara karşılık veriliyordu. Osmanlı askeri açık alanda bulunduğundan dolayı çoğu asker şehit düşüyordu. Kalenin etrafına siperler kazılıp askerler bu siperlere yerleştilerse de bu önlemin pek bir faydası olmadı. Kaleye yapılan top atışlarından yeteri kadar fayda sağlanamıyordu. Surlarda bir el ayası kadar yer bile delinememişti. Sebebi de şu idi:

[83] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 21-1, 21-2.
[84] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 22-1, 22-2, 23-1, 23-2.

Surun taşlarının yapısı farklı olup ne kadar top atılırsa atılsın atılan taşlar duvara gömülüyor, duvarda bir sarsıntı yapıp yıkılmasına sebep olmuyordu. Kale bentlerinin yüksek ve üzerlerinin topla dolu olmasından dolayı askerler siperlerinden çıkıp açık alanda da top atışı yapamıyorlardı. Bu durum karşısında Vezir Piri Mehmet Paşa bir tedbir düşündü ancak Ahmet Paşa'nın, bu kale topsuz alınmaz diye diretmesi üzerine bu fikirden vazgeçildi. Top atışıyla da sonuç alınamayınca surlara merdiven dayayıp, kement atıp askerlerin surlara tırmanarak içeriye bu şekilde girmelerine karar verildi. Bir taraftan askerler surlara merdiven dayayıp kement atarak tırmanmaya çalışırlarken diğer taraftan da tüfekçiler düşman askerlerine ateş açıyorlardı. Şövalyelerde kale içerisinden aynı şekilde Osmanlı askerlerine top ve tüfek atışlarıyla karşılık veriyorlardı. Surlara tırmanan askerlerin üzerlerine zift ve katran kaynatıp dökerek bu şekilde kaleyi savunuyorlardı.[85]

Surlarda ve hendeklerde kanlı çarpışmaların yaşandığı sırada Ramazan ayının 16. günü (9 Ağustos) Mısır Donanması yirmi dört adet gemiyle yardıma geldi. Gemilerde barut, erzak ve asker bulunmaktaydı.[86] Rodos Şövalyeleri bu gemilerin geçmesini engellemek amacıyla çok sayıda top atışı yaptılar, gemilerden de aynı şekilde bunlara karşılık verildi. Gemiler daha sonra gelip Donanma-yı Hümayuna katıldılar. Osmanlı Ordusu bu savaşta kuşatma toplarından ayrı olarak havan topları da kullandılar, düşmanın evlerine, çarşılarına ve şehrin içine büyük zararlar verdiler. Şövalyeler, bu atışlardan korunmak için çanlı kuleye gözcüler yerleştirdiler. Gözcüler havan topu atışı başladığı zaman çanı çalıp askerlere haber veriyorlar onlar da daha önceden hazırladıkları mahzenlere, dehlizlere girerek atışlardan korunmaya çalışıyorlardı. Ramazan ayının 18. günü (11 Ağustos) Divan-ı Hümayun toplandı. Mısırdan gelen Hayri Bey de Divan da hazır bulundu. Kalenin fethi için görüşmeler yapıldı. Vezir Piri Mehmet Paşa bir öneri de bulundu: "Bu kale gayet sağlamdır, top ile yıkılmayıp askere yol açmak hayaldir. Surların ön tarafından çuvalları toprak ile doldurup hisara doğru birkaç havale kulesi inşa edilip üzerlerine tüfekçiler konularak hisardan askere doğru top ve tüfek atışı yapan şövalyeleri bu şekilde bertaraf ederiz" diye fikir beyan etti. Bu fikir kabul gördü ve Mustafa Paşa kendi cephesinde bu

---

[85] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 25-1,2- 26-1,2- 27-1,2- 28-1.

[86] Kâtip Çelebi, *Tuhfetü'l-Kibar*, s. 71–72, Hammer, *Osmanlı Tarihi*, s. 19, Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, s. 314, Jorga, *Yenilmez Türk Kanuni Sultan Süleyman*, s. 65.

taktiği uyguladı. Hendeğe girip çuvallara toprak doldurtarak hisarın karşısına çuvallardan oluşan bir kule inşa ettirdi. Düşman bu kuleyi top ve tüfek atışlarıyla yıkmaya çalıştıysa da başarılı olamadı. Tüfekçiler kuleye çıkıp hisara ateş etmeye başladılar. Şövalyeler açılan ateşlere karşılık veremeyip top ve tüfek atışını bırakarak hisarın içine kaçtılar. Şövalyeler aralarında görüşüp Ahmet Paşa'nın mevzilenmiş olduğu cepheden çok zarar gördüklerini, Türklerin yapmış oldukları topraktan kuleleri yıkmak gerektiğine karar verdiler. Ramazan ayının 26. günü (19 Ağustos) üç bin kişiden oluşan bir askeri birlikle gece yarısı Eğri Kapı yakınlarından çıkıp Ahmet Paşa'nın bulunduğu cepheye doğru saldırıya geçtiler. Burada bulunan askerlerin tetikte olup hazır beklemelerinden dolayı çok fazla sayıda ölü ve yaralı vererek geri çekilmek zorunda kaldılar. Yaralı Osmanlı askerlerine zahire, erzak tayin edilip gönülleri neyi istiyorsa ondan verilsin diye emirler verildi. Bu arada Ramazan Bayramı gününe ulaşıldı. Devlet erkânı, tüm beyler, ümera, İslam askeri adet olduğu üzere padişaha bayramınız mübarek olsun deyip yer ve el öptüler. Törenden sonra askerlere kalenin etrafını hendekle doldurmaları emrolundu, şövalyeler, askerlerin çokluğunu gördüler ve üzüntüye kapıldılar.[87]

Şevval ayının 14. günü (6 Eylül) Rodos'a bağlı adalardan İncirli'de bulunan kale son derece sağlam ve alınması güç olan bir mevkiydi. Bu kalede bulunan halk Rodos Adası'nın kuşatıldığını duymuşlar, korkuya kapılarak kale anahtarlarını getirip Osmanlı ordusuna teslim etmişlerdir.[88] Rodos Kalesi karadan ve denizden tamamen kuşatma altına alındı. Padişah Hazretleri, Ada'nın fethi konusunda yapılacakları görüşmek üzere savaş görmüş ve kalenin durumunu bilen beyleri, askerleri divanda topladı. Kaleye, top, tüfekle her yerden saldırılmasına rağmen fethedilemediği belirtildi. Divanda hazır bulunan ihtiyar gaziler, kalenin etrafına birçok lağım kazılmasını, bu lağımların patlatılarak hisarın duvarlarında gedikler açılmasını, bu açılan gediklerden de askerlerin hücum etmesiyle birlikte kalenin alınabileceğini belirttiler. Bu fikir divanda yapılan toplantıda kabul edildi. Bunun üzerine Şevval ayının 19. günü (11 Eylül) kalenin birçok yerinde lağımlar kazılmaya başlandı. Bu durumu fark eden şövalyeler karşı lağımlar kazmaya, karşılaştıkları

---

[87] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 29-2, 30-1,2, 31-1,2, 32-1,2, 33-1,2, 34-1.
[88] Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, s. 59.

lağımlarda da Osmanlı askerleri ile savaşmaya başladılar. Kazılan bazı lağımları patlatarak birçok askerin şehit olmasına sebep oldular. Mustafa Paşa'nın bulunduğu cephede iki yerden lağım kazılarak kuvvetli bir patlama sonucu hisar'ın duvarı yıkıldı. Osmanlı askerleri açılan gedikten içeriye hücum ettiler, çok sayıda asker yaralandı, hendeklerin içi şehit olan askerlerin cesetleriyle doldu.[89] Şevval ayının 23. günü (15 Eylül) yapılan bu saldırıdan pek bir sonuç alamayan askerler geri çekildiler. Aynı ayın 28. günü (20 Eylül) büyük Divan toplandı. Paşalar, padişahın huzuruna gelip kalenin, ordunun durumu ve cephelerde açılan gedikler hakkında bilgi verdiler. Padişah hazretleri inşallah üzülmeyiz dedi ve orada bulunan beyler âmin dediler. Padişah, ordunun sabahın erken saatlerinde hazır bulunmasını ve bir an önce saldırıya geçilmesini emir buyurdu. Kâfirlerin çocuğunun, kadının, malının ve erzakının ganimet olduğunu belirtti. Donanmay-ı Hümayun'a, kaptanlara, reislere haber gönderilip asker kaleye karadan hücum ederken donanmanın da denizden top atışında bulunması emri verildi. Sabah olunca ordu tekbirler ve kösler eşliğinde kaleye hücuma başladı. Deniz tarafından da donanma top atışında bulundu. Gemilerden atılan toplar kalenin içerisine düşerek evleri, çarşıları yerle bir etti. Askerler surlara merdiven dayayarak ve kementler atarak tırmanmaya çalışıyorlardı. Şövalyelerde bu saldırılara top, tüfek atışlarıyla karşılık veriyorlar ve surlara tırmanan askerlerin üzerlerine kaynamış katran ve zift döküyorlardı. Rodos Adası ve etrafındaki kaleler mahşer yeri gibi olmuştu. Dört saat boyunca savaş devam etti. Çok sayıda asker şehit oldu bir o kadar da yaralandı. Bu mücadeleler sonucunda da kalenin fethi müyesser olmadı. Zilkade ayının 15. gününde (6 Ekim) de büyük mücadeleler yaşandı. Ayas Paşa'nın bulunduğu cepheden gece yarısı bir lağım açılarak ateşe verildi. Hisar duvarı parça parça olup yıkıldı. Gemiler bu mevkiye yanaşıp iki bin asker çıkardılar. Askerler hücum edip hisarın bazı yerlerine, kulelere sancak dikmeyi başardılar. Aynı ayın 20. Günü (11 Ekim) Piri Mehmet Paşa'nın bulunduğu cephede çok yoğun çarpışmalar yaşandı. Yeniçeri Ağası Bali Ağa şehit düştü. Gece boyu savaş devam etti. Sabah olunca Hisarın bütün bacaları ele geçirildi. Zilkade ayının 28. günü (19 Ekim) de yoğun mücadeleler yaşandı. Gaziler hisara

---

[89] Kâtip Çelebi, *Tuhfetü'l-Kibar*, s. 71–72, Hammer, *Osmanlı Tarihi*, s. 19, Clot, *Muhteşem Süleyman*, s. 59.

merdiven dayayıp tırmandılar. Hisarın duvarları yapılan top atışlarıyla yıkılmakta, şövalyelerde açılan gedikleri kapatmak için sabaha kadar uğraşmaktaydılar. Bu yapılan mücadelelerden de kesin bir sonuç alınamadı.[90] Zilhicce ayının 11. günü (1 Kasım) divan toplandı. Ordunun kışı Rodos Adası'nda geçirmesine karar verildi. Ferhat Paşa'nın İstanbul'a gitmesi emrolundu. Bu gelişmeler yaşanırken de bir yandan da lağım açma ve patlatma faaliyetleri devam etmekte idi.[91]

ı. Şövalyelerin Teslim Olmaları Ve Ada'nın Fethi

Altı aya yakın zaman geçmesine rağmen düşman hala kuvvetle dayanmaya devam ediyordu. Osmanlı ordusu bu süre içerisinde iki defa daha genel taarruza geçtiyse de önemli bir netice elde edilemedi. Osmanlı ordusu son bir hücum daha yapmaya hazırlandığı sırada düşmanın erzak, cephane sıkıntısı çektiğinden dolayı savaştan vazgeçerek Sultan dan aman dilemeğe karar verdikleri öğrenildi. Karşılıklı görüşmelerin başladığı bir sırada Ada'nın Limanına bir düşman kalyonunun girmesi şövalyelere, Avrupa'dan yardım gelebileceği ümidini arttırdı. Bunlar verdikleri sözde durmayıp, yardımlar gelince tekrar savaşmayı göze aldılar. Kalenin hisar kapısı ile hendek üzerine konan hareketli köprüyü ele geçirerek onun altındaki ayakları ve duvarları yıktılar. Köprüyü çektikten sonra taarruza geçtiler. Bu olay üzerine Sultan Süleyman yeni bir saldırı emri verdi ve saldırılar yeniden başladı. Savaşın uzamasından ve istenilen sonucun elde edilememesinden çok sıkıntı çeken Osmanlı askerleri, bu sefer düşmana büyük bir darbe vurmaya hazırlandılar. Bunun için çok kapsamlı hazırlıklar yapıldı, bugüne kadar yapılan mücadeleler, bu yapılan savaşa göre pek hafif kalırdı. İki taraf, var gücüyle savaşıyordu. Aralık ayı içerisinde pek korkunç bir çarpışma oldu ve düşman çok büyük kayıplara uğratıldı. Mücadeleler devam ettiği sırada yanında bulunan askerlerle Ferhat Paşa'nın adaya gelmesi, düşmanı tamamen ümitsizliğe düşürdü. Bu olay üzerine şövalyeler artık daha fazla mücadele edemeyeceklerini ve Avrupa'dan da bekledikleri yardım kuvvetinin artık gelmeyeceğini anlamaları üzerine 26 Aralık 1522 tarihinde kale anahtarlarını

---

[90] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 37-1,2, 38-1,2, 39-1,2, 40-1,2, 41-1,2, 42-1,2, 43-1,2, 44-1.

[91] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 44-2.

Sultan'a teslim etmeye karar verdiler.[92] Kale başkomutanı, Philippe Villeres de I'sle-Adam, İstanköy Hâkimini, elli kadar adamıyla birlikte, Padişah'tan eman dilemek ve antlaşma yapmak üzere gönderdi. Bu durum Padişaha bildirildiğinde şövalyelerin affedilerek kendileriyle antlaşma yapılmasına karar verildi. Hemen bir divan kurulup bu durum görüşüldü. Yapılan görüşme sonucunda şu kararlar alındı ve şövalyelere bildirildi: Üstad-ı Azamın 25 kişi şövalyelerden ve 25 kişi de ahalinin ileri gelenlerinden olmak üzere 50 kişiyi Osmanlı Ordusu'na rehin göndermesi, bütün şövalyelerin ve tarikat mensuplarının 12 gün mühlet zarfında adadan çıkmaları için kendilerine gemiler tedarik olunması, Rum-Latinlerin mezhep ve kiliselerine hürmet edilmesi kararlaştırıldı. Padişah, bu temsilcilerin antlaşma teklifini kabul etti ve şövalyelere hilatlerle birlikte bir ahitname verdi. Bunun üzerine Rodos'un en ünlü komutanları yenilgiyi kabullenip, padişah'a itaatlerini arz ettiler. Aziz Yahya Kilisesi'nin çan kulesi üzerinden Ezan okunup Müslümanlar ibadete davet edildi; Müslüman müezzinleri ile Türk davulları Hıristiyanlık âlemine Rodos Adası'nın fethini ilan ettiler.[93]

Ahidnamenin tasdikinden sonra Ahmet Paşa, Üstad-ı Azam Vİlye Dö Lil Adam'a bazı tebligatlarda bulunmak ve Padişahın kendisiyle görüşmek arzusunda bulunduğunu bildirmek üzere İspanya Burcu gedikleri üzerine geldi. Üstad-ı Azam bu görüşmeyi canı gönülden isteyerek teklifi kabul etti. Safer ayının 7'sinde (6 Ocak) yanında birkaç şövalye ile Osmanlı Ordugâhı'na geldi. Bugün divan günü olduğundan dolayı görüşmek için uzun süre bekledi. Vezirler ile Ferhat Paşa, Padişah'ın elini öpme merasimi için ayakta huzura kabul olundular. Ferhat Paşa bu sırada padişaha vazolardan, tabaklardan, gümüş kupalardan oluşturulmuş hediyelerini sundu. Sonunda Üstad-ı Azam'a bir hil'at giydirildikten sonra Sultan Süleyman'ın huzuruna çıkarıldı. İki sene önce Ada'ya gelmiş olan bu hükümdar bir süre sessizce bekleyip Sultan'a baktı. Sonra Padişah söze başlayarak, "beldeler, ülkeler, kaybetmek hükümdarların talihlerinin nasibi" olduğunu söyledi, Üstad-ı Azam'ın serbest olduğunu, endişe etmemesi gerektiğini belirterek teselli etmeye

---

92 Kemal Paşa-zade, *Tevarih-i Al-i Osman*, s. 107, Atik, *Lütfi Paşa ve Tevarih-i Al-i Osman*, s. 118, Danışmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi*, s. 89, Davut Erkan, Matrakçı Nasuh'un Süleyman-namesi (1520- 1537), (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, s. 68–71, Yurdaydın, *Kanuninin Cûlusu*, s. 41–42.

93 Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 48-2, 50-1, 50-2.

çalıştı. Sultan Süleyman, bu tavrıyla büyük bir hükümdar olarak yüksek fikirlilik ve mertlik gösterdi.[94]

j. Ada'nın Teslimi İçin Şövalyeler İle Yapılan Antlaşma

Ada'nın teslimi için yapılan antlaşmanın başlıca maddeleri şunlardır:

- Rodos Adası'nda bulunan bütün Müslüman esirler iade ve teslim edilecek,
- Bütün şövalyeler on gün içerisinde eşyalarını, silahlarını alıp, limandaki gemilere binerek adayı terk edecekler,
- Türk ordusu bu süre içerisinde adadan bir mil uzağa çekilecek,[95]
- Şehirde Türk idaresi kurulduktan sonra din ve mezhep hürriyetine saygı gösterilecek ve herkes ibadetini yapmakta serbest olacak,
- Rodos halkı beş sene süre ile vergiden muaf tutulacak,
- Ada'dan Kapı Kulu Ocakları için devşirme alınmayacak,
- Halktan arzu edenler şövalyelerle beraber gitmekte serbest olacaklardır.[96]

Baş şövalyenin bu teklifleri padişah tarafından kabul edilerek, aynen uygulanacağına dair güvence verildi. Daha sonra baş reis I'sle-Adam, padişahın huzuruna kabul edilerek, kendisine hürmet ve saygı gösterildi. Rodos Sancak beyliğine ise meşhur denizcilerden Kurdoğlu Muslihiddin Reis tayin edildi. Şövalyeler bundan sonra kendi istekleri doğrultusunda Osmanlı donanması tarafından Malta Adası'na yerleştirildiler.[97]

k. Fetih Sonrası Ada'da Yapılan İmar Ve İskân Faaliyetleri

Kalenin fethedilmesiyle birlikte şehrin içinde bulunan büyük bir kilise camiye çevrilerek, namaz kılınıp ibadete hazır hale getirildi. Padişah hazretleri Safer ayının 10. günü (9 Ocak) Rodos Adası'na Sancak beyi, kadı, hisara dizdar atadı ve bir

---

[94] Emecen, "Süleyman I", s. 63, Avcı,"Rodos'a Karşı İki Büyük Fetih Girişimi", s. 28.

[95] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 314, Hammer, *Osmanlı Tarihi*, s. 21, Danışmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi*, s. 88.

[96] Kemal Paşa-zade, *Tevarih-i Al-i Osman*, s. 107, Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 315, Danışmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi*, s. 86, Yaşar Yücel-Ali Sevim, *Klasik Dönemin Üç Hükümdarı*, s. 158, Clot, *Muhteşem Süleyman*, s. 60.

[97] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 315, Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, s. 315, Yücel, *Muhteşem Türk Kanuni*, s. 24.

miktar yeniçeri bölüğünün ada da muhafız olarak bırakılmasını emretti. Ada'nın fethedilmesiyle birlikte çevredeki diğer kalelerde aman dileyip kale anahtarlarını teslim ettiler. Safer ayının 12. günü'nün (11 Ocak) gecesinde kendilerine aman verilen şövalyeler kalyon, kadırgalarına binerek matem ve yas içerisinde adadan ayrıldılar. Ada'nın fethedilmesinden sonra Müslüman ve gayr-ı Müslim devletlere fetih nameler yazılıp gönderildi. Daha sonrasında ise kalenin yıkılan yerlerinin, evlerin, çarşıların bakımının ve tamirinin yapılması emredildi. Ada da tahrir yapılmasına, gelir kalemlerinin hazineye kaydedilmesine, tımara bağlanmasına, öşür alınmasına, tekâlifi vergilerden, cizyeden, seferiyyeden muaf tutulmasına karar verildi. Kiliselerin tamir edilmesine ve yeni mescidlerin yapılmasına izin verildi. Şeyhü'l İslam hazretlerine Padişah tarafından bir hatt-ı hümayun gönderilerek medrese, darü'l hadis ve imaret vakıflarına lazım gelen imam, hatip, ders-i amm, müderrislerin, sair vazifelilerin tayin edilip gönderilmesi, beş adet camiye imam ve hatiplerin tayin edilmesi emrolundu. Ada da kalıp göç etmeyen yerli halka, Müslüman askerlere, talip olan diğer kişilere ekip biçmek için çift verildi. Yaralı ve gazilerin bakımı, tedavileri yapılıp ihtiyaçları giderildi. Askerlerin durumlarına göre yola dayanabilecek olanlar gemilere bindirilerek İstanbul'a gönderildi. Bazı askerlerinde ada da ikamet etmelerine izin verildi. Ada da kalıp buraya yerleşmek isteyen Anadolu ve Rumeli gazileri de kale askeri yazıldılar. Mısırdan gelip savaşa katılan gazilere, zabitlerine ihsanlarda bulunulup hilatler giydirildi.[98] Savaştan sonra Mısır ordusu ve donanması görev yerlerine gönderildiler. Rodos Adası alındıktan sonra, üç bin kadarı Müslüman olan zindanlardaki mahkûmların serbest bırakılması emredildi. Zindandan çıkarılan esirler özgürlüklerine kavuştukları için sevinçle el açıp, kendilerini bu güne kavuşturan Osmanlı Devleti'ne ve Padişahına hayır dualar ettiler.[99]

Fetihten hemen sonra adada bulunan Cem Sultan'ın oğlu ve ailesi ele geçirildi. Padişah, Rodos Şehrine girmeden, bunların kendisine teslim edilmesini, aksi takdirde kimsenin adayı terk etmesine müsaade edilmeyeceğini şövalyelerin

[98] Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 52-1,2, 53-1,2, 56-2, 57-1, 58-1,2.

[99] Kemal Paşa-zade, *Tevarih-i Al-i Osman*, s. 108, Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 316, Celalzade Mustafa Çelebi, *Muhteşem Çağ*, s. 79.

reisine bildirdi. Bunun üzerine Cem Sultan'ın oğlu diye bilinen ve teslim edilen bu kişi katledildi, ailesi de İstanbul'a gönderildi.[100]

Safer ayının 14'ü (13 Ocak), Cuma günü Padişah ile Vezirler, memurlar, askerler Sencivan Camiine giderek burada Cuma namazını kıldılar. Padişahlardan hiçbirine nasip olmayan bu zafer, Kanunî Sultan Süleyman'a nasip oldu. Orduy-u Hümayun Safer ayının son haftası hazırlıklarını tamamladı. Büyük devlet erkânı ve askerler gemilere binip ağırlıklarıyla birlikte adadan ayrılarak Marmaris Kıyıları'na çıktılar. Padişah hazretleri de birkaç gün sonra Rodos Adası'ndan bir kadırgaya binerek donanmanın eşliğinde Marmaris Kıyıları'na ulaştı. Maiyetinden oluşan bir alayla birlikte kıyıya çıktı. Padişah atına binerek burada biraz gezdikten sonra karargâhına geldi. Devlet adamlarıyla bazı önemli kimseler orada kaldılar. Diğerleri de İstanbul'a dönmek için izin istediler.[101] Osmanlı askerlerinin kendi sancaklarına gitmelerine de izin verildi. Daha sonra Padişah, gündüzleri yol alıp, geceleri dinlenerek İstanbul'a vardı. Sefere, Üsküdar-Kütahya-Denizli-Muğla-Marmaris-Rodos yolunu kullanarak yola çıkan Kanunî Sultan Süleyman, Marmaris-Muğla-Alaşehir-Akhisar-Bursa-Üsküdar yolunu kullanarak İstanbul'a muzaffer bir komutan olarak geri döndü.[102]

l. Rodos Adası'nın Fethi'nin Sonuçları

Rodos Kuşatması mevcut devirlerin muharebe tarihlerinde yalnız Vilye Dö Lil Adam'ın ve Şövalyelerinin kahramanlık ve cesaretleri ile değil Türklerin ilk defa kullandıkları bombaların, lağımların ve kazılan lağımların yerlerini tespit için şövalyelerin davulları kullanmasından dolayı ehemmiyetlidir. Rodos Kuşatması'nın askerlik tarihi bakımından en önemli özelliği, Türk ordusunun tarihte ilk defa olarak infilaklı tahrip bombaları kullanmış olmasında gösterilir: Bakırdan yapılan bu bombalar özel aletlerle surların üstüne atılarak birçok tahribat yapılması sağlandı.[103]

---

[100] Kemal Paşa-zade, *Tevarih-i Al-i Osman*, s. 108, Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 316, Danışmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi*, s. 90, Turan, "Rodos'un Zaptı", s. 70.
[101] Kemal Paşa-zade, *Tevarih-i Al-i Osman*, s. 108, Turan, "Rodos'un Zaptı", s. 71.
[102] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 314, Yurdaydın, *Kanuninin Cûlusu,* s. 44.
[103] Danışmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi*, s. 90.

Sultan Süleyman, Belgrad'ı ve Rodos Adası'nı fethederek aynı zamanda dedesi Fatih Sultan Mehmet'in hayallerini de gerçekleştirmiş oluyordu.[104]

Padişah, Rodos Adası'nın fethinden sonra Osmanlı memleketlerinin tüm kadılarına, Kırım Hanına, Mekke Şerifine zafernâmeler gönderttі.[105] Rodos Adası'nın fethinin resmen tebliğ olunduğu bütün Hıristiyan hükümetlerinden yalnız Venedik, Divan-ı Hümayunun tebligatına sevinç tezahüratı ile karşılık verdi.[106]

Rodos Adası'nın fethiyle birlikte İstanbul, Mısır ve Haremeyn arasındaki en büyük çıbanbaşı ortadan kaldırılarak, bir eşkıyalık ocağı söndürüldü. Akdeniz'in Türk gölü olmasında önemli bir adım atıldı. Akdeniz de önemli bir üst, ileri bir karakola sahip olundu. Akdeniz'deki ticaret yollarının, seyahat yollarının ve hac yolunun güvenliği sağlandı. Rodos'un fethedilmesiyle birlikte ona bağlı olan sekiz ada İleros, İstanköy, Gülmez, İncirli, Telos, Halçe, Limonia, Sömbeki Adaları da Osmanlı Devleti'ne tabi oldular, bu sayede oniki Ada'nın fethi de tamamlandı.[107]

Rodos Seferiyle 213 yıllık Haçlı Seferleri bakiyyesi bir Latin (Katolik) Devleti, Doğu Akdeniz'den sökülüp atıldı ki Müslümanlar tarafından yıkılan sonuncu Haçlı Devleti budur. 1530 yılında İmparator Kral Charles Quint Şövalyelere Malta Adası'nı tahsis etti. Şövalyeler, bu defa da Malta Adası'ndan Orta Akdeniz'deki Müslümanlara asırlarca eziyet etmeye başladılar.[108]

---

104 Emecen, "Süleyman I", s. 63.
105 Tabib Ramazan, *Kitâb-ı Tevârih-i Rodos*, 52-1,2, 53-1,2.
106 Avcı, "Osmanlıların Rodos Şövalyeleri ile İlk Temasları, s. 216.
107 Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 315, Zenkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi,* s. 454.
108 Zenkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi,* s. 454, Yılmaz Öztuna, *Kanuni Sultan Süleyman*, İstanbul 2006, s. 42-44.

A. TABİB RAMAZAN'IN HAYATI, ESERLERİ VE NÜSHA TASNİFİ

1. Tabib Ramazan'ın Hayatı

Tabib Ramazan hakkında bugüne kadar yapılan sınırlı araştırmaların hiçbirinde, yazar'ın hayatı hakkında yeterli bir bilgiye rastlayamadığımız gibi, araştırmamız sırasında yazarımızın eserini incelerken de, hayatı veya ailesi ile ilgili kayda değer bir bilgiyle karşılaşamadık. Yalnızca, yazarın bizzat iştirak ettiği Rodos fethiyle ilgili olarak kaleme aldığı ve kısaca "el-Fethiyye" adıyla anılan bir eserin bulunduğundan, bazı kaynaklar bahsetmektedir.[109]

Tabib Ramazan'ın ikinci eseri olan "er-Risale el-Fethiye es-Süleymaniyye"si ise, ilk defa olarak, Tabib Ramazan'ın Yeni Bir Eseri adlı araştırma ile ortaya çıkarılarak yazar hakkında, o tarihe kadar yazılan en geniş bilgiye yer vermektedir.[110]

Bu bilgilere ek olarak, yazarın bir Arap tarihçisi olduğu da ileri sürülmektedir. Ancak, "el-Fethiyye es-Süleymaniyye" adlı eserinin bazı yerlerinde geçen ifadeler, yazarın Türk olduğunu açıkça göstermektedir. Bu hususu, transkripsiyonunu sunduğumuz eserin çeşitli yerlerinde kullandığı Türkçe tabirler de teyid etmektedir. Örneğin, yazarın kullandığı Arapça bazı kelime ve ibarelerin Arapça gramerine uymaması ve bazı tabir hataları gibi daha birçok işaretler vardır ki, yazarımızın Arap olmadığını göstermektedir.[111]

2. Tabib Ramazan'ın Eserleri

Bu çalışmayı hazırlarken, Tabib Ramazan hakkında bilgi veren eserlerin hepsinde de, yazarımızın sadece iki eser yazdığından söz edildiği görülmektedir.[112] Adı geçen bu iki eserin isimleri şöyledir:

(a) "Er-Risale el-Fethiyye es-Süleymaniyye

(b) "El-Fethiyye er-Râdosiyye

Kaynaklardaki ifadelerden, kısmen Tabib Ramazan'ın başka bir eserinin ya da eserlerinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu tezin üzerinde çalışırken, yazarın

[109] Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Ankara 1982, s. 84.
[110] Hüseyin G. Yurdaydın, "Tabib Ramazan'ın Yeni Bir Eseri", *AÜİFD*, S. 8, Ankara 1960, s. 55-60.
[111] Necati Avcı, *Er-Risale El-Fethiyye Es-Süleymaniyye*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi), Ankara 1989, s. 3.
[112] Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, s. 84, Yurdaydın, "Tabib Ramazan'ın Yeni Bir Eseri", s. 55-60.

üçüncü bir eserinin daha olduğu kesin bir şekilde tespit edildi. Transkripsiyonunu yaptığımız "Kitab-ı Tevarih-i Rodos" adlı eserinde kendisine ait olduğu belirtildi. Adı geçen eserin konusu, Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Seferi ile ilgilidir. Adaya sefer yapılmasını gerektiren sebepler, sefer yapılma kararı, ordunun, donanmanın hazırlanması, Ada'nın kuşatılması, yapılan mücadeleler ve Ada'nın fethinden sonra yapılan faaliyetler eserin konusunu oluşturmaktadır. Bu suretle, hakkında daha fazla bilgi elde edilememiş de olsa, yazarımızın üçüncü bir eserinin varlığı, tespit edilmiş bulunmaktadır.

Tabib Ramazan'ın bilinen eserlerinin yazılış tarihleri şu şekildedir; ilk olarak yazdığı Er-Risaletu El-Fethiyyetu Es-Süleymaniyyetu adlı eseri 30 Ramazan 927/3 Eylül 1521'de tamamlanmıştır.[113] "El-Fethiyetu Er-Radosiyyetu ismini taşıyan ikinci eserin yazılış tarihi ise 929/1522-1523'tür.[114] "Kitab-ı Tevarih-i Rodos" adlı eserin yazılış tarihi de 1522 yılıdır.

İlk iki eserin dili Arapçadır. Son eserin dili ise Osmanlı Türkçesidir. İlk eserin dili ve üslûbu oldukça bozuktur. İkinci eser, birinciye nispeten daha düzgün bir dil ve üslup ile yazılmıştır. "Kitab-ı Tevarih-i Rodos" adlı eserde Osmanlı Türkçesi olarak düzgün bir dil ve üslup ile yazılmıştır.

3. Nüshanın Tasnifi

Kitab-ı Tevarih-i Rodos adlı eserin dili Osmanlı Türkçesi, yazı çeşidi nesih, ölçüleri 187x114-126x70 mm, satır sayısı 12, yaprak-varak sayısı ise 58'dir. Kâğıt çeşidi Suyolu filigranlı, cilt sayısı tezhip, cilt özelliği, resim vb.dir. Diğer özellikleri ise; Söz başları ve cetveller kırmızı mürekkepledir. Zencirekli deri cilt içerisindedir. Kırmızı deri, üzeri kabartma yeşil kâğıt kaplı mahfazası vardır.[115]

Rodos Seferi'ne bizzat katılan Tabib Ramazan, eserin de Rodos'un Kanuni Sultan Süleyman döneminden önceki durumu ile ilgili fazla bilgi vermemekte ancak Ada'nın muhasara edildiği fakat alınamadığından bahsetmektedir. Yazarın verdiği

---

[113] Yurdaydın, "Tabib Ramazan'ın Yeni Bir Eseri s. 55-60, Hüseyin G. Yurdaydın, *Kanuninin Cûlusu ve İlk Seferleri*, Ankara 1961, s. 16, 48.
[114] Yurdaydın, *Kanûnî'nin Cülûsu*, s. 48.
[115] Tabib Ramazan, *Kitab-ı Tevarih-i Rodos*.

bilgiler sefer için oldukça önemlidir çünkü sefere katılarak her anına şahit olmuştur. Eserinde Ada'nın stratejik öneminden, şövalyelerin Müslümanlara verdiği zararlardan bahsederek, seferin nedenlerine yer vermektedir. Sefer için divanda yapılan görüşmelerden, alınan kararlardan, görevlendirmelerden ve sonrasında yapılan askeri hazırlıklardan en küçük ayrıntısına kadar bahsetmektedir.

Ordunun hangi tarihte, nasıl hareket edeceği, sefere kaç adet geminin katılacağı, ne kadar sayıda askerin sevk edileceği, askerlerin nasıl mevzilendirileceği, kimin komuta edeceği ve ordunun nerelerde konaklayacağı ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır.

Eser, sefer için yapılan askeri hazırlıklardan çok ayrıntılı bir şekilde bahsettiğinden dolayı Osmanlı Devleti'nin kara ordusu, deniz gücü ve donanması hakkında bilgi vermektedir.

Yazar, eserinde İslami duygulara oldukça geniş yer vererek padişahın, paşaların, askerlerin gaza ve cihat ruhu içerisinde adayı fethetmeye çalıştıklarını belirtmektedir. Askerlerin fetih sırasında yaşadığı duyguları doğrudan eserine ve okuyucusuna aktarmaya çalışmaktadır.

Eserde kullanılan dil, bilgi verme amacıyla hazırlanmış gibi sade bir üsluba sahiptir. Yazar eserinde Rodos Seferi'nin ayrıntılarını gün gün anlattığından eser sefer günlüğü olarakta ifade edilebilir.

Eserde fetihten sonra şövalyelerle yapılan antlaşmadan, adada iskân, imar adına yapılan faaliyetlerden ve padişahın seferin tamamlanmasıyla birlikte Marmaris yolunu kullanarak İstanbul'a dönüşünden bahsedilerek eser sonlandırılmaktadır. Ada'nın daha sonraki dönemleriyle ilgili açıklama yapılmamakta, herhangi bir bilgi verilmemektedir. Eserde ayrıntılı olarak Rodos Seferi'nden bahsedilmekte ancak seferin Osmanlı Devleti için getirilerinden; Ada'nın ilerleyen yıllardaki durumundan, politikasından, tarihi ve siyasi gelişmelerinden bahsedilmemektedir.

B. KİTÂB-I TEVÂRİH-İ RODOS

Kitâb-ı Tevârih-i Rodos Bihat-ı Tasnih Satır 16

2 – 1

Haze'l Kitab-ı Tevârih-i Rodos

Vücûdîn diyâr-ı 'âdemden ala ma'mûr-u vücûd ile yola felâh emr-i hakkıyla dîn-i mübîn-i pâdişâh 'aduvvu ile gazâ ederdi dâ'im imdi zamân-ı sa'âdetlerinde hazret-i Süleymân hazretleri hamdullahi 'aleyhi hazretleri 'asâkir-i İslâm ile gazâ murâd idub târîh-i mezbûrda Rodos kal'asının feth-i nusret ve teshîr-i hidâyet sene bi receb'il ferd-i fî yevmi 18 olub fetih nâme-i sultân Süleymândır hüdâya güyâ kıl zebân-ı seyâs-u ve şükür serfa olsun zamân-ı nevâ-yı hamd ile kılsın terennüm kelâm-ı şükür ile etsin tekellüm zebân-ı küncine 'ilmin delildir ma'ârif-i mülkünün tutar elidir zebân-ı şahbâz-ı pür hünerdir me'âli ol hümâyar yâlü ve berdür

2 – 2

Zebâd-ı abâd eder mülkü hazân-ı zebân-ı irşad eder ahı sevâb-ı zebân-ı vessâf-ı sultân-ı rusuldür zebân-ı meddâhı bir cânı sebildir resûlu hak şefâ'athân-ı ümmete çerâğ-ı rûşen-i rûz-i kıyâmet hidâyet bahşi gerâhân dilhûn-u selâmet-i rûz-i müşebbenâgân için serfirâz-ı makâm-ı kavbe-i kavseyni haddi bu şer'î setbe sâlâ rakûnîn musahhar ümmetîne ''arza hâki berâk kadrîne cevlânın eflâk-ı risâlet mülkünün pâdişâhıdır nübüvvet tahtının sultânıdır Kureyşî ve Hâşimî ebtah-ı seneydir hanîf-i millet-i İbrâhîm nesebdir imâm-ı enbiyâ'-ı sâbıkîn ol hümâm-ı asfây-ı lâhıkîn ol güruh-u enbiyâ içre sarâmed Ebû'l Kâsım lakab nâm-ı külli Muhammed salâtıyle selâm ol kafi kâreh

3 – 1

Mülan-ı tecriman on şehsuvâra dahî eyle ashâb-ı kirâma kâmu anlardır ashâb-ı kirâma hezârân minnet ol hayy-ı kerîme ile vâhid-i rabb-i kadîme cihân yahşa idub nûr-ı mu'azzam verubdür Rûma bir şâh-ı mükerrem hümâcâ-yı vesikandır mertebdir hümâyûn-ı baht-ı Süleymân menzilettir kapusu bendesî Dârâ ve Cemdir kevâkıb-i 'asker-i encima haşemdir Yemen şâhı Arab sultânıdır Habeş ikliminin cânânıdır

diyâr-ı Mısır şâhın serveridir hadd-i yurdum ve mağrib dâveridir şimâl-i deşt-i kıpçâğın benâh-ı Haleb Bağdâd Basra pâdişâhıdır Belgırâd Rodos'un fâtihidir Budûn Engirûsun fâtihidir berr-u bahre-i cihânın hâkimidir harem-i Kudüs Ka'be-i hâdimidir Süleymân zamândır

3 – 2

Haşmetiyle cihân fermân beridir devletiyle Acem iklimine çekdi 'alemler 'aduvvet-i dîne verdi çok 'alemler beste idub ferşu rivâyet sefer ahvâlini eyle hikâyet kalem çek sefha'-i devr-i zamâna ola 'ibret gürz-i sâhib kırâ'at-ı lisan hâmaye-i nutku ve beyân ver hüner ehline gevher armagân ver ma'âni tahtına şâh et kelâm-ı fi suhun iklimine veriver nizâm-ı cihân kûşine ola kûşuvâra nazar ehli ida-i dâ'im anı nazâr ola mahbûb-ı erbâb-ı pâkinin gözüne hâr her 'ayıb eyledin hazret-i pâdişâh-ı encam-i 'ibâd ve settâra sibâhu cedd-i yevm-i karad benâh husre verâdır Afrâsiyâb çâğir-i İskender gulâm-ı sehrâb-u Terker Sultân 'âlem cihân teshîr hakkân-ı keyy-i sitân ve afitâb zamîr pâdişâh-ı zıllullah

4 – 1

Hazretlerinin aksây-ı marâm-ı zafer encamları Engirus menhûsun taht-ı gâhî olan Budûn cânibine teveccüh ve 'azîmet etmek idi lakin Frenk tâ'ifesi eşerribâb zalâl olub fesâdhıyla dehdah-ı şeytândan azal mel'ûnlar olub ekseri deryâ 'ilminden dâ'im şeytanat âyan beyân müfsidleri olmağın ekseri Akdeniz yalılarında ve cezîrelerinde müstahkem kal'alar binâ eyleyib her biri fırka fırka olub bî dinlere nihâyet olmayub şecâ'at ile ma'rûf olan korsanları çekdiri ve kadırgave firketler ile kat'i tarîk- i deryâ idub bâzirgân tâ'ifesine envâ'ı hakâret mürûr eden âyende ve revendeye nehbu ve gâretten hâlî olmazlardı 'alel husûs fecere-i Frenke me'avi olan Rodos

4 – 2

Kal'a ma'mûrlukta misli olmamıştır ve dide-i cihâna böyle kal'a görülmemiştir pâdişâh-ı 'âlem penâh hazretlerinin memâlik-i mahmiyyelerinde Menteşe sancağı mukâbelesinde cezîre-i deryâ muhit olub içerüsü ve taşrası burçlar ile vârâsata ve meşiyyeti üstü ve arnıya kal'a-i ihâta eyleyib vâkâ-yı müte'allik nice

cezîrelerde müstahkem idub her biri zorbalıkda afâka meşhûr olmuşdı fırka-yı ehl-i Frenk fesâd ehlînin Rodos kal‘ası kendülere sığıncak kal‘a idub asla bir pâdişâhtan almakları ve korkuları olmadığından ehl-i islâma zarar kasdı ile çektirme ve firkateler ve kadırgalar ile deryâyı gezip memâlik-i islâmiyyede Mısır cânibine giden tüccâr-ı müslimîn ve hüccâc-ı mû’mînini

5 – 1

Deryâdan geçirtmeyip top ve tüfenk darbıyle kimilerin sekeste eyleyüp darb-u deste müslimânları esir idub zincir vururlardı beyte nice sâ‘at esir eyleyib ol kavm-u dalâl geçirir gerdanına zincir ayağına bend-i sikâl çeküb envâ‘ı belâyı kâfir olur mû’mîn iken nice ebkâr-ı neyan yenice etfâl-i ‘iy’âli bu resme fesâdlarına nihâyet yok ve erbâb-ı îmâna zararlarına nihâyet yok idi ve selefden geçen pâdişâhlar Rodos kal‘asının muhkemliğin ve ma‘mûrluğun hervechile bilub ol tarafa bakmadan ferâgat etmişler idi bir zamân merhûm ve mağfûr sultân Mehmet Fâtih hazretleri zamân-ı şerîflerinde Mesîh Pâşâ ile vâki‘r ‘asker gönderip deryâdan gelub hayli zamân

5 – 2

Rodos kal‘asını muhâsara idub def‘âtle cenk vâk‘i olub fethe kâbiliyeti olmayub üç aydan sonra me’yûs olub gelmişlerdi ol târîhten küffâr-ı hâkisâr müslimânlar kal‘ayı almadıklarına kaviyyü’l-kulûb olub cümle Frengistân belki ‘umûmân kâfiristânın zu‘mu bâtılları muktezâsınca bilâ teşbih ka‘beleri idi ve Sancivân nâmında olan putları anda olamağla cümle Firengistân kâfiristânda vâk‘i olan nezirlerin ve sadakaların irsâl eyleyib ve nice kal‘aları ve köyleri vâkıf eylemişlerdi ol ecilden küffâr Rodos kal‘asında kalıp karâr tutup mel‘ûnların tugyânları ve fesâdları ol mertebe ziyâde oldu ki bâzirgân kimseleri Boğaz Hisârdan taşra çıkmağâ

6 – 1

İktidârları kalmadı kâfirler bu mertebe tugyân ve fesâdları ecilden bezirgânlar Asitâneye gelub bu ahvâli rekâb-ı hümâyûnda pâdişâha ‘arz eylediler çünkü pâdişâh-ı ‘âlem penâh hazretleri bu ahvâle vukûf olduğu gibi tevfîk- i refîk-i ilhâm-ı rabbânî olub Rodos’un fethin cenâb-ı bâriden ricâ idub hemân ol sâ‘at hazîne kapısını açıp ol

sâ‘at vezîrin çağırtıp vezîr-i ‘azam hazretlerine Rodos’un fethi için mihimmât hâzırlansın deyu işâret buyurup tekrâr ol mahalde hazîne kapusunu açıp hisâbın mal ve define harç ettiler zirâ Rodos kal‘asının muhkemliği ma‘lûmları feyilurlar idi ona göre mihimmât tedârik etmeğe başladılar ve ol hâzır bulunan toplardan

6 – 2

Mâ‘irânice bin pâre zerbûzânlar döktüler ve cebehâne kapusun açıp tüfenkler ve zenberekler ve budkalu silâhlar çıkarıp ba‘dehu deryâdan revân olmak için beşyüz kadırga ve elli mâ‘ûne ve elli ‘aded baştarde ve yüz ‘aded kalyeteler ve firkateler tedârik olunsun deyu fermân olunub ve ba‘dehu memâlik-i islâmiyyeye donanmâ-yı hümâyûn için kırk bin kürekçi fermân olunub ba‘dehu silâhı mükemmel yirmi beş bin azab yazılmak fermân olunub ve ba‘dehu beylerbeyilere ve sancak beylerine fermân cihân esirler gönderilip ve alât-ı harbiyle mihimmât olmak emir olundu çünkü evvel bahâr dünyâya zîb-u ziynet virub dünyâ müzeyyen olduğu mahalde yediyüzelli müceddeden binâ olunan gemiler gelub tersahâne-i

7 – 1

‘âmireye dâhil oldular ve ba‘dehu fermân olunan kürekçiler ve ‘azablar bil külliye gelub İslâmbola vusûl bulup alây alây güruh güruh fırsante ‘âlemlerîn çözüp ve islâm sancakların açıp tabıl ‘alemler ve zurnâlar ve nefirler ve nagârlar dögülüp tekbîr ve tehlîl ile fil hamle gelub gemilere tevzî‘ ve taksîm olundu ve dahî cümle gemiler donanıp hayır du‘âlar alınıp ve hergelen gemilere tevzi‘ ‘askerlerin bir du‘âcısı önünce du‘â ederek mahalline pâdişâh-ı ‘âlem nezaretinden sonra olduğu du‘â idub teslîm olunub bu minvâl üzere cümle gemiler donanıp dokuz yüz yirmi sekiz recebinin onuncu günü deryâ-yı ‘askeriye cüruş ve hüruş gelub hazreti Eyyûp Ensâriden tersahâne-yi mâbeyni ve Galata önünden tat gemiler Beşiktaşa varınca

7 – 2

Cümle kadırgalar ve mavnalar ve kalyonlar ve kalyeteler firkateler ile mâlâmâl olub her geminin başında ve kıcında ve direk dibinde nusret sancakları dolu sancakların altun topların ve leveyne ve elvân rengâmiz ve nefirlerin ve dahî tabılların tantanası ve negârların tunbultusu ve köslerin gümültüsü ve zurnâların

sayhası ve nefirlerin figânı sancakların şa‘şa-ı yıldırması leveyn leveyn dönüp ve eranların hengâmesi kürekçilerin çâğıltıları mandalların sadâsı deryâ çâğıltısı demirlerin karışması palâmarların buruşması cihâna gulgûla bırakıb dünyâ bir sûret-i garîbe boğulmuş idi ol gün gûna gûna dehşet müstüvli olub adamın aklına hayret gelirdi ol gün

8 – 1

Hîn-i seherde vezîr-i a‘zam hazretleri pâdişâh-ı ‘âlem penâh hazretlerinin huzûr-ı ‘âli makâm-ı şerîflerine girub hâki pâyi şerîflerine yüz sürüp icâzet-i hümâyûnların taleb eyledi pâdişâh-ı rû-yi zemîn halledallahü ila yevmiddîn ‘âlem penâh hazretleri hazîne-i‘âmireden nusret sancaklarından bir altûn ‘âlemlü sancak çıkarup ki üzerinde nasrun minallahi ve fethun garîb ve beşirri’l mû’mînin ya Muhammed yazılmış idi nice nice gazâlara varup fethile gelmiş idi ol sancağı virub eli du‘âya kaldırıp hak te‘âladan feth-i nusret taleb eyleyib ‘umûmân yerde insân semâda melekler amîn deyub du‘â olunub ba‘dehu iskeleye gelub Pâşâ hazretleri için bir ‘azîm mehâbetlü yürük

8 – 2

Kadırga hâzır olmuş idi devlet ile sivâr olub bâki kalan vüzerâya vedâ‘ idub ondan sonra kadırgalar demir koparıp deryâya çıktığı gibi ‘umûmân donanmâ-yı hümâyûn üslûbu ‘acîb üzere saflaru bağlayup deryâ yüzü görünmeden kaldı fi’l cümle İslâmbol iskeleleri mâh’alâkallah korunmadan kalıp fi’l cümle İslâmbol iskeleleri mâ halekallah korunmadan kalub fi’l cümle donanmâ-yı hümâyûn kenardan kat‘i ‘alâka olucak pâdişâh-ı rû-yi zemîn sultân Süleymân serir-i saltanat zamân hazretlerinin serâ-yı mukâbelesine gelince beştardeden sâ‘ika-ı semâ menend-i ra‘di üslûb bir top Pâşâ-yı mu‘azzamın samrû‘ misâli gemisinden atıldığı gibi Allah-u ekber kebirân cümle donanmâ-yı hümâyûn berk-i nişân ezderfigan toplar atılıp nice zamân topların darbu sadâsı figânından

9 – 1

Gemiler fırka olunmayub kuşluk mahalline değin dehşet hengâmekar üzere deryâda ve karada olanlar serâsem ve rüzigar murâd yerinden esip matlûbları olan

cânibe revân oldular her kadırga bir taht-ı Süleymân-ı ve saffe-i hüsrevânı ile ki her kadırga gâzîler huzûr ile ‘ıyş-ı ‘işret eyleyib surûr-u safâ ile giderlerdi ol gün gidib gâzîler ocağı ve şühedâ menzili ve evliyâ mahfili mahrûsa-ı Gelibolu limânına gelub demir bıraktılar Rûmîline miftâh vâk‘i olmuştur ba‘zı mes’âlih esbâb-ı sefer için birkâç gün anda arâm eylediler anda ol mihhimmâtlar dahî gelub Pâşâ-yı müşâr’un ileyhi hak Te‘âla rızâsına vâfir kurbânlar kesib ve ‘atıyyeler virub fâkir fukarâ mesrûr idub ve du‘â alıb ve mümkün oldukça

9 – 2

Gâzîlere ‘atiyye virub ve yazıcıoğlu merhûmun türbesinde du‘â olunub ve gülbank-ı Muhammedi çekilip gözyaşları ab-ı revân olub ve sefer ayetlerin ve kırâ’ati va‘azlar idub tekrâr olunub küçülüp revân olub Boğaz Hisârlarına gelub Kilidbahir- i sultâniyye dimekle meşhûr anlara uğrayub ejder misâl toplara heybetle meşhûrelere ateş verilub ve cümle safinelerden dahî toplar atılıp berrû bahre zelzele virub ve cümle ve hûşu ve tuyûr mekânından avâre oldular sedâ-yı top eflâk-ı asimâne revâne oldular anda dahî du‘âlar olunub kurbânlar kesilub göçtüler boğazdan taşra çıkıp Akdenize zâhir olub câbecâ cezîreler olub görünmeğe başladı ammâ hazret-i Pâşâ-yı furûdîn ‘asîr-ı sultân Süleymân

10 – 1

Halledallahü yevme’l kıyâm hazretleri deryâ seferinin mihimmâtına mübâşiret eyledikte cümle Firengistâna ıztırâp düşüb Firengistânı ‘azîm havfa üzere olub bî dînler dahî vâfir gemiler binâ idub ve ‘asker cem‘i eyleyib hâzır oldukları istimâ‘ olub pâdişâh hazretleri dahî ihtiyât üzere olub çokluğa dayanmak muktezâ-yı ‘akıldan değildir deyub guzât-ı iftihâr Kurdoğlu Muslihiddîn re’is ki Akdeniz ayağın cedd-i kadîmden korsanı olmakla kâfirlerin kânın şurub edici bir civân dilberi bî nazar ol mahallin Rüstem-i zamân-ı kahramânı nice mel‘ûnların kadırgaların sekeşte idub ve kendülerin

10 – 2

Esir ve bendi zincir idub pâdişâh-ı himmet iklim merhûm sultân Selîm nevver Allahü merkadehu memâlik-i ‘askeri islâm ile Mısrı fethine gitmek murâd eyledikte

müşâru’n ileyhi Kurdoğluna hükm-ü hümâyûn ile kapucubaşı irsâl olunub envâ‘i istimâlet ve va‘idler ile götürüp ‘‘atabe-i ‘âlilerinden ‘ulûfe ta‘yîn olunub ol dahî ehass-ı hami-i pâdişâhiden ma‘dûr olmuş idi filhakîka deryâ ‘ilminden ol mertebe mâhir idi ki Akdeniz yalılarında mağrib zemîni ve sedde-i nâm bu gâza vâdince seyr eyleyib cümle limânları ve hatertân yerleri bilub ve karanlık gecelerde limânlarına gemi kurdu ol ecilden

11 – 1

Pâdişâh hazretleri Kurdoğlunu da‘vet idub kaftân giydirip ‘umûmân donanmâ-yı hümâyûnu Kurdoğlu mezbûre teslîm edildi ol dahî donanmâ-yı hümâyûna kulağın olub boğazdan çıktıklarından sonra gelub Kazdağı kûrbinde çayağzında arâm eylediler mezbûr Kurdoğlu Pâşâ hazretlerine gelub dest-i şerîflerin pûş idub dedi ki benim sa‘âdetlü sultânım şimden sonra Akdenize çıkıldı kâfir donanmâsından ihtiyât gerekdir donanmâ-yı hümâyûna karakol ta‘yîn olunub tertip etmek lâzımdır deyub cevâb eyledi Pâşâ hazretleri dahî ma‘kûl görüp her bir kimseye bir cânibi ta‘yîn idub

11 – 2

Ve herkese ta‘yîn olunan makâm-ı tezkire-i şâhi ile ‘ilâm olundu her gemi ta‘yîn olduğu makâmda arâm eylediler ol mahalden dahî ‘avdet olunub kat‘i menâzil tayyü müdâhil kılınıp Akdenize vâki‘‘ cezîrelerden Sâkız cezîresine gelub arâm olundu hisâr önünden tâ Çeşme mevzi‘e varınca kadırgalar mâlâmâl olmuştu demir bırakıb saflar bağladılar ba‘de şehir kâfirleri görüp kendilerine bir büyük korku ve dehşete düşüb ve ıztırâr eden ‘akılları başlarından gidub gûna gûna fikirlerinden gün-i inkılâb ‘ârız oldu vezîr-i müşâr’un ileyhi hazretleri asla Sakıza rağbet etmeyub

12 – 1

İkindiden sonra devâm-ı pâdişâh hazretlerine du‘âlar senâlar olunub gülbank-ı Muhammedi çekilüb sedâsı eflâk-ı asimâna çıkıp Anadolu kıyıları dahî anladı Sâkız küffârları dahî başlarına kıyâmet koptu kıyâs idub Sâkıza yürümüş sanıb cânları yerinden hareket eyledi ve gemilerden sudûr eden tekbîrleri ‘âlemi velveleye verdi çark-ı çıharma mest-i pıyveste olub Allah-u ekber şehir içinde olan küffâr-ı hâkisârın

evlerinin sivâklarını ve camlarını döküp cümle Frenkler vehim-i ‘azîme olub her birileri mahzenlere girub ve sokaklara firâr idub kaçarlardı pâdişâh-ı ‘âlem penâh hazretleri Anadolu’da

12 – 2

Dahî biraz mihimmât Çeşme nâm mahalle irsâl idub onlar dahî aldılar ba‘dehu bir es‘ad-ı sâ‘atte rüzgar kolayından esip ol cezîre-i mezbûrdan nakli fermân-ı ‘âli olub sandal ile münâdîler nidâ idub ferzendeler müzeyyen olub ondan Sakız’da olan efrence kefereleri gördüler ki ‘asâkir-i islâm gâzîleri Sakız’da kalmak murâdın bilup her biri ‘aynı bâtılları üzere hazreti İsa ‘aleyhisselâma du‘âlar idub kurbânlar kestiler mezbûr cezîreden hatta böyle kalkadılar ki kefere zâbiti olan kâfir büyüklerin cem‘i idub müşâvere idub dediler bu ‘asker murâd ettiydi bu kıyıları harâb idub bu Sakız’ı bir günde altımızdan alırlardı imdi bu mertebe

13 – 1

Gelin biraz hediyye tedârik idub virelim dedi onlar dahî ma‘kûl görüp velhâsıl vâfir dîbâ ve şîb ve gûna gûna harîr tedârik idub Pâşâ hazretlerine bir kaç pâpâzlar ile gönderdiler gelub sâhib-i devlete niyâz eylediler hediyyeleri nazar-ı ‘âlilerine götürdüler buyurdu ey râhibler alıb kabûl ettim yine size hibe ettim onlar dahî ağlayub ey kerem kânî mürûvvet mekân-ı sultânıma ve pâdişâhın kullarına helâl olsun elin bizi ve cânı ve elimizi ve re‘âyâ kullarınızı mahzûn idub havfa düşürmek bu kadar dîn-i İslâm gâzîleri vesâ’ir hüddâm donanmâ-yı hümâyûn pehlivanları cezîre-i mezbûr hardâl kadar zarar eylemediler deyu ağlaştılar

13 – 2

Pâşâ-yı celîli’şşân buyurdu ey râhibler bizim şer‘îmizde pâdişâhımız rızâ vermediği re‘âyâya zulüm olmaz deyu buyurdu cevâb verdikte râhibler dediler ey kerem inşâ’llah-u Te‘âla bu Sâkız dahî kendi re‘âyânızdır lütfedib pâdişâhın re‘âyâsının hediyyelerin kabûl buyurun deyu niyâz ettikleri sâhib-i keremin hoşuna gelip alıb kabûl idub ‘asâkir-i islâm zâbitlerine taksîm eyledi ondan buyurdular ondan bende-i nifir idub donanmâ-yı hümâyûn demirlerin alıb gülbank-ı

Muhammedeyu deyub denizin yüzü yelkenler ile müzeyyîn olub toplar atılıp sadâları asimâne ref‘ olub tütünün dumanı gittikte Sâkız kal‘asından dahî safâ

14 – 1

Geldik topları atılub keferenin ‘akılları başlarına geldi tahayyur eylediler ammâ atâda olan keferenin ba‘zıları dediler bizi al-i ‘Osmâna re‘âyâ eyle bu kadar ‘askerden bir ferde bir hardal kadar zararı olmadı dediler velhâsıl cezîre- i mezbûrdan Rodos cânibine revâna olub bu hâl üzere merd Kurdoğlu sâhib-i kerem ile ba‘zı sefîne beyleri meşhûr olan Susam boğazın müşâvere idub gemilerin birazı boğazdan sâhib-i kerem ile gider bizi dahî taşradan gitmek üzere müşâvere olunub şeb ve ruzbunlar Rodos cânibine gitmede ammâ İslâmbol tarafından dahî dokuz yüz sekiz recebin on

14 – 2

Sekizinci günü otâğ-ı hümâyûn dahî Üsküdâr sahrasına nuzûl virub İstanbul'dan ve Galata ve Tophâneden Beşiktaş iskelelerinden Üsküdâr yakasına varınca gemilerden ve kayıklardan ve kancabaş kayıklardan ve kırmızı bostâncı kayıklarından deryâ görünmez oldu ‘asâkir-i islâm gâzîlerinden taşırlardı gâzîler sinelerin ‘uryân idub götürürlerdi her biri sürûru kalb ile tuyûrmisli varub gelirlerdi ve ‘âtifet-i ‘asâkir-i islâmın ‘‘avâzından kevş-u cihân sadâverub eflâk-ı felak güm gümm idub gûna gûna sadâverdi ve kulaklar işitmeden kalmış idi bir kerre beş kerre

15 – 1

Bir birine olan cevâb anlanmazdı pâdişâh-ı ‘âlempenâh hazretleri kullarını Üsküdâr mukâbili olan Köşkden seyir idub hazret-i rabbü'l ‘âlemine niyâz idub yâ rabbi benim bu ‘askerime sağlık ve sıhhat-i beden ver deyub ağladı ba‘dehu pâdişâh-ı ‘âlempenâh hazretleri dahî ertesi gün Üsküdâra gelub ‘alessabah bir es‘ad-i sâ‘atte otâğ-ı hümâyûna geçip şevket-i pâdişâh-ı ve salâbet- i evâ'il- i Süleymân-ı üzere göçüp tabıl ‘alemler ve kösler ve nefirler hadden efzûn alây ve ‘ulemâ ve sülehâ ve meşâyih ve evlâd-ı resûl ve sancâğ-ı hazret-i resûlullah ‘aleyhi ve sellem kelime-i şehâdet getire getire bir evlâd-ı resûl

15 – 2

Ve onun ardında dahî mahfil-i şerîf onun dahî üzerinde hazret-i sultânın hırka-i şerîfi yeşil ile örtülmüş üzerinde cevâhir ile müzeyyîn olmuş altûn kafes içinde yenice kazâlarda hazret-i ‘Osmân radıyallahü ‘anhü hazretlerinin kûfî hattıyla olan mushaf-ı şerîf ve ol mübârek ayetler dahî kendilerine münâsip olan libâslarıyla müzeyyîn ve mahbûblar derki iki tarafına güyâ selâm verir gibi selâyet ile insân bunları dahî gördükte gözllerinden yaş ab-û revân olub kelime-i şehâdet sadâsı bir birin koyub zemîn-u zamân tağyîr oldu sanur ondan dahî altûn kisvetler başlarından ve sim zerdan donanmış ve sim zerdan donanmış beyler

16 – 1

Ve dörtyüz sûlakları dörder direkli ve kırk sâfi cebel yedek ve on iki sâfi cevâhir rahtalar ve cevâhir kalkanlar ile donanmış küheylân yedekler vezîr-i vüzerây-ı ve kazî‘asker ve nakîbü’l eşraf ve şeyh’ül islâm ve makâm-ı sadâret ve on hazret-i halîfe-i resûl makâm-ı vekâlet-i Süleymân-ı sâni pâdişâh-ı rû-yi zemîn halledallahü ila yevm’iddîn hazretlerî mübârek gözleri nemnân kirpikleri ve çeşm-i ebralura top top küheylânın üzerinde cenk aletleriyle müzeyyîn olmuş iki tarafına ol gani-yi settârın emrî üzere selâm vere vere gelub alây ile Maltepesine nâm menzile sim zerbizel fukara ederek dâhil olub biraz teneffüs idub ondan İslâmbolda kâyimakâm

16 – 2

Ve yeniçerî ağâsı yerine kalan seymân başına ve cebeci başına ve kâdîya ve ba‘zı ‘ulemâya ve zâbitlere hil‘at giydirip meşâyiha ‘atiyye virub İslâmbola ısmarlayub ve seferiyem umûrında dâ’imâ cebehâne üzere olub ve illa bu bahâne ile re‘âyâ fukarâsına ihtirâz idub kânûnum üzere olasın deyu tenbîh idub onlar ile du‘â ve senâ ile ayrıldı ol mahalde olan du‘âda gözyaşı ta‘bîr olunmaz diyâr-ı İslâmbolun güyâ cümle rûhî idi ‘adl-i ‘adâlete ondan ehl-i seferi götürüp du‘â ve senâ idub cümle ocak zâbitlerine yollarınca hil‘at giydirip ondan resm-i kânûn üzere kalkıb menzil-i sâniden dahî menâzil ve merâhil ol ünvân-ı kânûn

17 – 1

Üzere tay kılınıp sene-i mezbûrda şa'bânın yedinci günü mahrûsa-ı Kütahya'ya gelub ve kilid'il bahr-i Anadolu'nun dar'ül mülkü olub ba'dehu Kütahyadan sa'âdetle teveccüh ve 'azîmet idub Yenişehir nâm mahallin civarında Münderiz nâm nehr-i 'azîm nehir olmak ile üzerine konulup cümle ovalar ve dağlar 'asker ile mâlâmâl olub f'arzında miğâl ile kirâr eylediler üç gün oturak eylediler pâdişâh-ı rû-yi zemîn onda safâda bu cânibte deryâdan teveccüh eden vezîr-i mübârek Hızır nâm Mustafa Pâşâ cemî'an donanmâ-yı rûz-i şeb tay-yi mekân kılıp Rodos cezîresine yakın kaldı dahî ileriye varıldıkta bî dînlerin kal'alarından

17 – 2

Hereke dimek ile ma'rûf kal'aya deryâdan korsanlık ile meşhûr Kara Mahmûd nâm re'is yenice yilleler ehl-i küfrün yüzünden başların bedeninden tırâş eylemiş idi Hereke kal'asına varmağa emir olundu donanmâ-yı hümâyûndan bir mikdâr kadırga ceyş-i müslimînden biraz gâzîler koşulup üzerine varub hisârı muhâsara eyledikde kal'a içinde olan küffâr tuzak kurar deyub çerb-ü cenke mübâşiret idub bir yenice eyyâm mâbeynelerinde cenk ve kıtâl vâki'' olub ahir'ül emir 'asâkir- i İslâm küffâra gâlib olub şa'bân-ı şerîfin yirmisi kal'a-yı mezbûre feth-i fukuh olub islâm sancağı dikilip kal'a pâdişâhtan

18 – 1

Ma'dûd oldu ba'dehu muvâfık rüzgar esip cem'i gemiler yelken açıp şâdi ve handân olub deryâ yüzü dil küşâde dönüp dağlar gibi kalyonlar 'azîm ve 'azîm'ül çüsse mâ'ûnalar ezder misâli baştardeler ve kadırgalar ve kalyeteler simurağ 'ankâ misâli yelken açıp büyük ve küçük yediyüz pâre yelken idi mezbûr yediyüz 'aded gemi kuranlar gözüne hayret ve kulübed havfi ve haşyet verirdi ve hazret-i Pâşâ cümleye pişivâ olub on pâre kadırga ile ümerâ-ı devlet-i intimâdan 'ızzi sancağı beyi Mustafa Bey ile kal'a ahvâlini tecessüs için ileriye irsâl eylemiş idi mîr-i mezbûr Rodos haziresinin üzerine

18 – 2

Varub küffâr-ı hâkisârın gözleri donanmâ-yı hümâyûnu gördükleri gibi kendi kadırgaların limândan taşra küffâr kefere sancakların dikip donatmak üzere iken hazret-i Pâşâ-yı mübârek re’yi üç fenerliye altûn gemler ile beştardeye binub Rodos göründüğü boğazı çıkıp ardınca gemiler turna katârı olub alây ile dizîn dizîn zuhûr edicek küffârı hâkisâr kadırgaların limâna koyub gayr-ı ahvâle meşgûl oldular Pâşâ hazretleri cemi‘ân gemiler ile Rodos cezîresinin îlânnuovâ nâm mahalle yapışıp demir bırakıb Pâşâ hazretleri dîvân idub müşâvere ettiler ki kâfir donanmâsı hâzır olunduğu istima‘ olundu

19 – 1

İdi ihtimâldir bizim Rodos’a geldiğimizi işidib imdi adayı gele asân işimüz darb ola birkâç yüz mikdârı gemiler burada durması ma‘kûldür dediler ona binâ’en barçalardan mâ‘ûnalar kadırgalardan ikiyüz ‘aded gemiyi anda kodular beşyüz ‘aded gemiler ile Pâşâ hazretleri baştardesi pişiva olub ‘akeblerince Kurdoğlu Mustafa re’is baştardesi sâ’ir donanmâ-yı hümâyûn ile ‘alel menâzilihim pâyepây yürütüp gâzîler feth nassip ile dopdolu her gemi kıçında ve direk başında ve menkalarda altûntop başlı ‘Osmânî sancaklar gûna gûn alây bayrâkları ve zafer furuğ tûğlar dolu güyâ

19 – 2

Bir bâğ-ı dilkuşâ ve makâm-ı cân fezâ idi ve gâzîler arslân gibi harbile muhayyâ olmuş idi ve öyle zamân-ı vakti idi ve hazret-i Pâşâ fethin nasîp et yârabbi deyub Rodos hisârının mukâbelesinde kaldıkları mahalde dümenciye tenbîh ettiler ki yakın yürü küffâr-ı hâkisârın topuna rağbet etmeyeler ve gemilerde olan ‘asker-i islâma attılar ki küffâra dehşet vermek için gemilerden asla top ve tüfenk etmeyub ‘avâz ve sedâ etmeyeler ve gemi içinde olanlar asla baş gösteremeyip hisâr önünden bî pâk ve bî pervâz olalım ve hisârın alt cânibinden Öküzburnu demek ile ma‘rûf limân olub gemiler onda karâr

20 – 1

Etmek ondan mahal limân olmadığı ecilden ol cânibe teveccüh mukarrer eyleyib küffâr-ı cehennem karâr ehl-i islâmın bu vechile hücûmlarına vukûf olub hisârın deryâ cânibine olan top kapıların açıp toplarına ateş virub çıhafi pür zulümât idub Pâşâ hazretleri cenâb-ı bâr-î te‘âlaya sığınıb gemiler hisâra gâyet yakın uğramak ile top altına girub hazret-i hakkın ‘inâyet-i feth nevâl olub küffâr-ı hakîsârın cümle topları ve top taşları ehl-i islâm gemilerin üzerinden geçip bir zarar etmeyub lakin ol mendirek kulesinden atılan toplardan birkâç gemiye dokunup yedeğe alıb Öküzburnu limânına revân

20 – 2

Olunub lakin kal‘aya yakın uğradığımızdan küffâr-ı hâkisâr deryâ kenarında vâk‘i burçlara ve bedenlere cem‘ olub donanmâ-yı hümâyûnu temâşâya meşgûl oldular ve ehl-i islâmın bu vekârın görüp ve böyle bi elem geçtiğine mütehayyer ve hayrette kaldılar ‘umûmân gemiler mezkûr limâna sa‘âdet ile girub demir bırakıb arâm eylediler ve yatsı zamânı mahalde hisârdan bir top atılıp taşı müşâr’un ileyhi Kurdoğlunun baştardesinin durte küreğine râst gelub helâk eyledi ‘inâyet-i hüdâ bâri kınıp ademden bir ferde zarar vermedi cümle re’isler bir yere cem‘ olub müşâvere eylediler bu limân

21 – 1

Ziyâde hatarnân yerdir ve kal‘anın topu kendiye gelub yetişir şâyed donanmâ-yı hümâyûna bir zarar isâbet idub erişmesin gelin imdi Anadolu yakasına Marmaris limânı bir büyük limândır onda varılsa ma‘kûldür dediler bu müşâvere ile Pâşâ hazretlerine i‘lâm ettiler birkâç re’isler ve Pâşâ hazretleri dahî ma‘kûl hele sabıredin dedi nâgâh kal‘adan esir olan müslimânlardan bir esir ‘inâyet hakkı ile ol mahalde halâs olub firâr idub ol re’isler dahî Pâşâ huzûrunda iken der‘akeb gelub haber verdi kal‘ada Kızıl kapı üzerinde kâfirin bir ‘azîm topu vâridi ol top Öküzburnu

21 – 2

Limânı gözetirdi bi emrillahi teâlâ bu gece gemileri helâk etmek üzere zincir ve ekseri ve taşı hattinden ziyâde doldurup attıkları sâ‘at paralandı kâfirlerin ‘akılları başlarından gidib yas ve mâtemler idub feryâd ederlerdi artık Öküzburnu görür topları yoktur deyu cevâb virub Pâşâ-yı ‘âli kadr-ı esire vakr-i in‘âm ve esbâb ve on akçe sipahilik ihsân idub gâzîler dahî bu ahvâli bilub vafrişâdân oldular hemân ol sâ‘at fermân olduğu üzere gemilerde olan ‘azîm’ül cüsse balyemez topları çıkarmağa meşgûl oldular ve lakin hezârân sûret-i temsilât ile asıl şehri kenarı bahre vâk‘i olub mi‘mâr-ı ‘ulûm-u hendesede mâhir ve kâmil olub hisârı

22 – 1

Bir vechile binâ eylemiş ki cevânib-i erba‘adan her ne cânibe düşmân müstevli olur ise asla bir nesneden hâ’il olmayub olursa kal‘a divârını zemîr-ü zemîn içinde mahfî idub taşradan nazar olunsa asla hisâr görünmeyip burçlarının ucu görünüp ammâ hendeği üzerine varılsa bir câh-ı cehimdir divârının kalınlığı yedi zirâ‘dır içerisi bir şehr-i zîbâdır ve minvâr-i ‘azîm ve ‘âli binâlar bâlâ bulanda kiliseler avcı asumâne piyveste olmuş çanlar nâkûs-u kahlar cihâna velvele verir ve deryâ tarafından ‘acâyib limâna vâk‘i olub güyâ bir havz-ı vâsi‘ ki etrâfını ihâta ma‘mûr eylemiş husûsan Arap kulesi dimekle ma‘rûf

22 – 2

Gülle- i asımâne yaş çıkıp üstâdına hezâran aferin binâ eyleyib bütün hisâra havâle olmuş kuvvet-i rüzgar ile düşmân gemileri limâna girmesin deyu onun mezbûr limânın ağzın bir kavî zincir çekmişler temâşâsı ‘akla hayret verir husûsan deryâ içine taş doldurup bir ‘azîm kal‘a gibi yekpâre kule binâ idub tabyalar binâ ve bendler binâ idub ol dahî deryâ tarafın ve yalılarını onda olan toplar hıfza idub limâna kuş girmez ol kulenin ismini mendirek deyu müsemmâ eylemiştir ve onun dahî iki tarafı limân iki büyük deniz ve cevânib-i erba‘ası barçalar yapıb ‘azîm’ül cüsse toplar ile deryâ cânibine derbend eylemişler

23 – 1

Rodos kal‘ası vech-i mezkûr üzere kal‘a mâ‘desi girdun ve vekâr-ı zemîn ferdâ olub mürûr-u eyyâm ile nezirini görmek muhâldur dil ile ta‘bîri ve kelâm ile tahrir olunmaz şükr-ü bî had ve senâ-yı bî ‘adûvvul pâdişâh-ı bî zevâl hazretlerinin ki böyle bir bî nazîr kal‘a-ı mû’mînîn muvahhid kûllarına nasîb etti ba‘dehu gemilerde olan ‘asker-i islâm cezîreye ve koya çıkıp doyumluklar eyleyib gani ve tuvânâ oldular açlar ve muhtâçlar keseler doldurup fukarâ-yı ağnıyâya kibârlık iddi‘âsı eylediler idi envâ‘ı mâ’kûlât hod râyigân olub ‘asker-i islâma asla bir şey zarûret çekdirmezlerdi ve hisâr içinde olan kâfirler top

23 – 2

‘İlminde mâhir üstâz olub kal‘a seyrine varan müslimânlara ve ol kadar toplar atılırdı ki ta‘bîri mümkün değildir netîce sahrâyı başlarına târ ederlerdi Pâşâ hazretleri ise atak dermeyân idub pâdişâh-ı ‘âlempenâh hazretleri gelmeden cemi‘ân topları metrislere varmak gerektir taşlar kesip yer içinde götürmek üzere poli altûnı akça yerine harç ederdi gece ve gündüzde rahatı terk idub ikdâm ve ihtimâm ederdi bu cânibden pâdişâh hazretleri feth-i rahnumâ sa‘âdet ile Marmaris iskelesine dâhil olub otâğ-ı hümâyûnların kara bekâr nâm menzile

24 – 1

Kurulup donanmâ gelub ‘asker-i islâmı alıb Rodos cezîresine geçirmege ikdâm eyleyib vezîr-i mükerrem dahî bu taraftan otâg-ı şehr-i yâri için bir mahmil hâzır etmiş idi ve hisârın etrâfı otâglardan ve çâdırlardan lâlezâr gülzâr bahşet asâra donmuş idi hazret-i pâdişâh-ı esker şevket için Kızıl Tepe nâm mahalle otâğ kurulup şa‘şa‘sı kal‘aya barka varub donanmâ-yı hümâyûn ‘asker-i islâmı getirip ve pâdişâh-ı ‘âlem penâh hazretlerin Marmaris’den donanmâ-yı hümâyûn baştardeye ‘azamet ile bindirip yedi yüz pâre gemiler her biri filendirelerin asup ve dahî her zâbit yollu yolunca bir mu‘temed

24 – 2

Havada alây alây deryâ yüzü güyâ bir bağ-ı aram olub gelur idi ammâ küffâr-ı hâkisâr bî dînler ve burçlar ve bedenler başına çıkıp seyr ederlerdi köslerin ve tabıl ve ‘âlemlerin ve nifirlerin ve zurnaların ve alâyın mehâbeti küffâr-ı hâkisâra ziyâde dehşet ve elem virub kaldılar devlet-i ikbâlleri ile küffâra vusûl bulup pâdişâh-ı rûyi zemînin sağında ve solunda kulları ve önünde vezîrleri ve yeniçerî ağâsı ve solaklar ve mahfil-i şerîf ve hirka-ı şerîf ve sancâğ-ı resûl-u ekrem ve müftî ve kâzı‘askerler ve buvâyın-ı İskender üzere otâğ-ı hümâyûna selâmet ile dâhil olub donanmâ-yı hümâyûndan

25 – 1

Ve karadan toplar ve tüfenk sedâsından durulmaz oldu kâfirler bu hâli görüp mürde olmuş kıyafet bağladılar bu zamâna gelince Pâşâ-yı asaf-ı menzilet hisârın ba‘zı etrâfında semtelerin öyle top ile dökecek yerlerin tevzi‘ ve taksîm eylemiş idi deryâ semtine girub Kızıl Kapu nâm mahalle vezîr-i a‘zam Pîri Mehmet Pâşâ hazreti ebâbekir radiyallahü ‘anhü evlâdlarından idi bir zât-ı pâkize bir dürr-i yektâ idi onları ta‘yîn eyledi ve yanlarına Anadolu mübâdirlerinin bişivası Kâsım Pâşâyı ta‘yîn eyledi sol tarafından ekseri Kızıl Kapu nâm mahalde vezîr-i sâlis Ahmed Pâşâ Urum

25 – 2

İli beyler beyisi İlyâs Pâşâ ve yeniçerî ağâsı Bâli Ağâ ki mübâriz meydân-ı şecâ‘at idi onları ta‘yîn eyledi her biri kendülere lazım topları mahalline getirip mihimmâtların hâzır eyleyib kudûm-ü pâdişâhiye muntazırlar mâh-ı ramazân-ı şerîfin beşinci günü bir es‘ad-i sâ‘atde toplara ateş verilsin deyu emr-i hümâyûn vârid olub her tarafa çâvuşlar gönderip onlar dahî semi‘nâ deyub pîrler dilinden du‘â ve senâ olub Allahu ekber ve gülbank-ı Muhammedî cihâna pıyveste olub ondan nasrun minallahi ve fethun garîb minallahi yâ rabbi sen fethin müyesser eyleye deyu toplara ateş verilub

26 – 1

Topların sedâsı ve erenlerin tekbîr sedâsı ve ‘avâzı küffâr-ı hâkisâr-ı havf-ı haşyete bırakıb ‘azîm’ül cüsse topları olub atılırdı içeriden toplara ateş virub bu iki tarafın toplarından olan sadâ eflâk-ı ‘urûh ve cihân-ı zemîni vel veleye verdi küffâr-ı hâkisâr kal‘a içinde ‘asker-i islâm taşrada olub mukaddemâ metrisler olundu iy’di fâ’ide etmeyüp hayli kimesne şehîd oldu müriğ rûhları bâğ-ı cinâna pervâz eyledi Rodos hisârı bânisi bir üstâd-ı kâmil etmiş ki top ile bir cânibine zarar gelmek ihtimâli olmayub nice yeller top urulunsa bir divârı yıkılmak muhâldir bu ma‘nî

26 – 2

Mu‘ayyin idi evvelâ hisârın yer içinde olub taşradan topun asla fâ’idesi olmaz idi sebebi budur ki taşları küfeğe olub ne kadar top vurulsa top taşı divâra gömülür mütezelzel olamaz idi ve dahî kal‘a bendlerinde ol kadar toplar var idi taşradan top attırmazlardı müşâr’un ileyhi Pîr Mehmet Pâşâ ki ol zamânın kemâl-i mertebe ‘akıldâne ve ‘allâme- i ‘asîr idi sâhib-i tedbîr Eflâtun zâmir idi top ahvâlinden bilir idi ferâğat idub gayr-ı tedbîr olmak deyinirdi olmadı müşâr’un ileyhi Ahmed Pâşâ cehâlet mülkinin cânı ve rezâlet mülkinin bir ‘akılsız hârı idi bî hayâ fani

27 – 1

Edeb-i ‘inâdda nazırı yok idi söz benim olsun deyu pâdişâhım kal‘a topsuz alınmaz deyu da‘vâsında mussır olub sâ’ir vüzerâ dahî şerrinden havfile ona tâbi‘ olub ‘ale-i vechil ittisâl topları atarlar idi el ayâsı kadar taş ikdâm idub taşını koparamadılar ve mendirek beraberi ba‘zı yerlerin san‘at ile yıkıp delik delik eylediler bir vechile çâre olmadı ve bu mahalde bu Rodos alınmak muhâldir deyu cemi‘ân ‘asker- i islâma tedric ile haber verdiler nerdübânlar ve kemendeler peydâ idub ‘ale’s-sabah guzât-ı mû’mînin hendeğe dökülüp beri cânibinden tüfekciyân

27 – 2

Cenke varub metristen kal‘a başından baş gösteren kâfirlere baş göstermeyib ‘asker-i islâm ‘umûmân top yettiği yerlere varub nerdübânlar dayayıp kendir atıp her cânibten ‘asker-i Muhammedi ‘ankebût misli divârlara çıkmaya başladılar ve küffâr-ı

hâkisâr dahî içeriden ol kadar top ve tüfenk atarlaridi ki ta‘bîri mümkün değildir ve gâzîlerin bu ateş içinde tekbîr ‘avâzı dahî semavât-ı ‘aliyyeye mâlâmâl olub küffâr-ı hâkisârlar kal‘a başından kazân kazân zift ve katrân kaynatıb gecelerden gâzîlerin üzerlerine saçarlardı melâ’ikeler şehîdlere cennet kapıların

28 – 1

Açarlardı hisâra çıkmaya hücûm eden gâzîlerin üzerlerine bedenlerden büyük büyük taşları ve tomrukları bırakırlardı ve zenberekler ve sâ’ir alât-ı harbler atıp çok gâziyi şehîd ederlerdi öğle namâzı vakti olunca taraf tarafa cenke ziyâde olub hendekler içi şühedâdan dolardı yara ile hod hisâb yok idi ibtidâ bu cenkte çok gâzi Firdevs-i mekân-ı şehîd olub murgi cânları ravza-ı rıdvâna pervâz eyledi cumhûr-u müslimîne infi‘âl gelub mahzûn oldular lakin geri cenâb-ı münc’il ebrâra tevekkül olub recâda oldular ba‘de ‘usrin yüsrân fehvâsınca bu esnâda memâliki Mısır iklimine mâlik olan Hayırbey pâdişâh hazretleri

28 – 2

Rodos’a sözettiğin haber alıb mübârızân ta‘yîn idub yirmi dört ‘aded gemi baştardeler donanıp barut ve zahîre ve ‘asker-i şimâr ile mâh-ı ramazân-ı şerîfin onaltıncı günü ‘ale’s-sabah deryâdan yelkenler açıp kal‘a önüne uğrayub küffâr-ı hâkisâr gemilerin geldiğini görüp gâyet muztar olub gemilere o kadar toplar attılar ki cihân zelzeleye varub Mısır donanmâsı dahî kal‘a altına gelub ezder misâli baş toplarına ateş virub imdi el Mısır yâdigârın ey kâfir-i bî dîn deyub taş ve demir yuvarlaklarını şehrine hibe ettim deyub şehir içi harâb ve yibâb

29 – 1

İdub ba‘de gelub donanmâ-yı hümâyûna mülhak oldular ondan pâdişâh-ı ‘âlem penâhtan hayır du‘â alıb hil‘atler giyip ve ihsânlar alıb onlar metris istediler ba‘dehu hisârın sancağı kûrbinde Çânlı Kule dimekle ma‘rûf bulanda bâlâ minare-i hemtâ metîn olub üzerinde bir nâkûs nâmûs gibi asılı çânı vâridi ol çânı demâdem çalıp sedâsı mû’mîne dehşet verirdi ba‘dehu bizim gayrı toplardan mâ‘adâ kal‘a içine havayı toplar döküp atmaya başladılar mel‘ûnların evlerin ve çarşıların yıkıp harâb ve yibâb idub uğradığı yeri tâlân idub bu san‘attan ziyâde mel‘ûnlar dem beste olub

29 – 2

Zir-u zemîne kaçtılar ‘âkıbet bî dermân olub Çânlı kuleye gözcüler koydular tarf-ı islâmdan ol havayi toplara ateş verdikte gözetib ol çânı çalıp kâfirlere bildirirlerdi onlar dahî mahzenlere ve dehlizlere ve zemîne girerlerdi ve ehl-i islâm bu ahvâle vukûf olub pâdişâh-ı zıllullah hazretleri ol kulenin hadmü olmasın emridub esâsı harâb ve yibâb ve binâsı bilâ eser eylemeye toplar kurulup gece dökülüp ‘âkıbet hâk ile yeksân olub kâfirlere ‘azîm vâk‘i olub ‘akılları bin pâre oldu mâh-ı ramazân-ı şerîfin on sekizinci günü dîvân-ı hümâyûn olub hazreti

30 – 1

Pâdişâh-ı cemşid-i şehinşâh gönderip ‘izzet-i hazretlerinin huzûrlarına hâzır Mısır'dan gelen Hayri Bey irsâl eylediği hidaya çekilip rekâb-ı hümâyûna ‘arz olunub kabûl-ü pâdişâhı sonra kal‘anın feth-i ahvâli için müdebbirân umûrun ihtilâl vâk‘i olub dîvân-ı hümâyûnda kîl-u kâl üzere olan Mehmet Pâşâ hazretleri sâhib-i tedbîr kimesne idi buyurdu bu hisâr gâyet sarb idur top ile yıkılmayub ‘askere yol açılmak muhâldir beri cânibinden toprak ile çuvalları doldurup çuvaldan hisâra birkâç havâle kuleler binâ idub üzerine tüfenkçiler koyub hisâr bedenlerinden ehl-i islâma top

30 – 2

Ve tüfenk atan bî dînleri kaçırıb ve ba‘zıların mecrûh ve ba‘zıların mürde idub gâzîler hendek içine girub bu yüzden bir maslahat olsa câ'izdir dediler bu esnâda Ahmed Pâşâ nâkıs'ül ‘akıl bildik mu‘ârız-ı ebû cehil misilli olub Pâşâ hazretleri hod ehl-i hayâ ve edeb hilm-i sa‘âdet idi cevâbına cevâb ve galebe göstermeyip müfsid-i mezbûr ile münâza‘ât etmeyib sâkıt oldu ve mezbûr Ahmed seferiyyede şu‘ûrı olmayub ve vakitlerin zâyi‘ ederler deyu fikir eyledi onun sözüyle fikir tutar idi top atmaya başladılar mezbûr Mehmet Pâşânın sözü kendüye te'sîr idub Mustafa Pâşâ kendi kolundan

31 – 1

Hendeğe girub mahalden çuvallara ve harârlara tamâm toprak doldurup hisâra karşı bulanda müstahkem topraktan bir kule vucûda getirip küffâr-ı hâkisâr top ile yıkmak murâd eyledi gelen daneleri toprağa saplanıp kavî olub asla bir zarar vermezdi ve ‘asker-i islâm ol kule kendilerine perde edinub tüfekçiler çıkarub hisâr bedenlerine havâle olmuş idi beden başlarında küffâr-ı hâkisârı bulunmayıp top ve tüfenk atmaya dermânları kalmadı bizzaruri top atmadan ferâğat idub hisârın içine kaçtılar Pâşâ hazretlerinin râ’yi tedbîrleri netîce buldu ol münâfık-ı mezkûr cümle sözünde nedâmet kendüye geldi

31 – 2

Cümle erkân-ı mübârizân Ahmed Pâşâya koşmuşlar idi cemi‘ân barutu harç idub barut komayıp etrâfı aknâfa barut komayıp getirmeğe kadırgalar gitmişti ve topların ba‘zıların ibtal eylediler ‘âkıbet toptan ferâğat idub toprağa başlayıp hârihâsın ile hendeği doldurmaya niyyet idub îrâk yerlerden toprak sürüp dağlar peydâ eylediler gece ve gündüz toprak çekmeğe ikdâm eylediler Rodos’a müte‘allik illeki derler cezîre vâsi‘ ve ma‘mûr olub şecâ‘at ile nâmdâr korsanlıkta meşhûr olmağın Mahmut re’is baş idub irsâl eylediler mezbûr cezîreye

32 – 1

Vardıklarında cem‘i küffâr kal‘alarına girub tüfenk atmaya başladılar müşâr’un ileyhi Mahmut re’is küffârın toplarından ihtirâz etmeyub fi sebîlillah hemân hisâra hücûm idub top ve tüfenke yağmur gibi yağdı nice kimseler şehîd olub rûhları ravza-ı cennete dâhil oldular Mahmut re’is dahî tüfenk ile vurulup sâka-yı takdîr alından câmi sebîl nûş idub rahmanallahi ‘aleyhi ol gün ‘asker-i islâmdan çok kimseler şehîd olub kal‘a alınmak mümkün olmadı bu cânibten Rodos kâfirleri pâdişâh-ı ‘azîm tarafından ziyâde havf idub bî ‘akıl ve bî idrâk olub ve bir yere cem‘ olub ra’yı

32 – 2

Kâsıtlarınca müşâvere idub Ahmed Pâşâ semtinde olan Türklerin tuttukları iş bize ziyâde elem ve zarar verdi dediler ammâ ol cânibte topraktan kule binâ eden Türkten ihtirâz lâzımdır imdi hemân çare şudur ki Türkler gâfil iken bunlara basıp cümle kılıçtan geçirelim deyu bu müşâvere idub sözlerini ayını bâtılları üzere râhiblerine söyleyip ol mel'ûn dahî sercuvân-ı hak dahî böyledir deyu bunlara kalb-i kuvvet yolun haber virub ol mel'ûnlar dahî müşâvere-i bir yere koyub sebhûn eylemek üzere ramazân-ı şerîfin yirmi altıncı günü mel'ûnlar üç bin kâfir tuğulukların

33 – 1

Demure gark olub 'al'el gafle nısf'ul- leylede Eğri kapı kurbünden çıktılar Pâşâ kendi kendine olan 'asker-i islâm ve diyâr-ı Mısır'dan gelen gâzîler Pâşâ hazretlerine koşulup mücâhedeler ve mürabitler mücâzi vekil-i hakîkat gâzîlerdi küffâr-ı hâkisârın hurûcundan agâh olub yerli yerlerinde sâbit kadem olub mel'ûnlar hücûm edicek ehl-i islâm gâzîleri gece ile ruvâbarû olub gâziler hod bu kadar zamândır kâfir-i bî dînlerin karınları aş yarar 'avret gibi ve koyuna kuzuya hasret kurt gibi müstezirler iken hüdâverdî kâfirler kendi ayakları ile geldiler gâzîler şükr-ü ni'met murâdımız elimize girdi

33 – 2

Deyub biz size müştâklar idik lakin kal'a içinde olduğunuzdan ve bir dahî dest-i re'isimiz yok idi lakin bu def'â elin etti ey kâfirler bir seyf-i kat'i canlarınızı cehenneme teslîm edin deyub dilâverler cenke urup Allahuekber deyub tekbîr getirip aç kurdun koyuna girdiği gibi küffârın üzerine hücûm idub kırdılar sâğ kalan mel'ûnlar bî dînler yaralu güciyle firâr idub kal'aya girdiler elhamdulillah iki taraftan 'azîm yüz aklığı olub şehr-i yâr-i zamân mesrûr olub gâzîlerin yaralu olanlarına ihsân-ı hümâyûn ve mecrûh olanlarına müteka'idlik verilub ve cerrâhlar ta'yîn

34 – 1

Olunub ve ziyâde zahîre ta‘yîn idub ‘azîm haymalar kodurup dahî gönülleri istediğin mıtbahtan verilsin deyu fermân-ı ‘âliler sâdır olub ve bu mertebe iki ‘azîm cenkde ‘asker-i islâm şâdigâm oldular ve bu esnâda ‘ıyd-ı ramazân erişip erkân-ı devlet ve ‘âmme-i a‘yan dîn-i mübîn ve beyler ve beylerbeyisi ve umerâ-ı ‘izâm ve ‘ulemâ-ı kirâm ve sâ’ir ‘asker-i islâm ‘âdetlerince pâdişâh-ı rikâb-ı zemîn halledallahu ilâ yevm’id-dîn hazretlerine ‘ıydînuz mübârek olsun deyub kânûn üzere kimi yer öpüp ve kimi el öpüp yerli yerince kal‘a ahvâlinin feth üzere müşâvere idub hendek doldurun

34 – 2

Deyu emir olundu ondan münâdiler nizâ eyledi aşikâre kâfirler ise bu ‘askerin ‘ıyd-i mübâreke vardıkların görüp ziyâde çokluğundan yas ve mâtem ederlerdi bu hâl üzere üç gün oldu dördüncü gün ‘asker hendek doldurmaya mübâşeret eylediler ‘ale’s sabah dağlar gibi ‘asker-i islâm hendek tarafına hücûm idub küffâr-ı hâkisâr haber alıb hisâr bentlerin alây bayrâkları ile müzeyyen idub tabıl menkûsin çalıp ve dört taraftan toplarına ateş idub ‘askeri dahî hendeği doldurmaya varmışlar idi lakin hemân topraktan ferâgat idub hendek içine

35 – 1

Girub hisâr dibine varub cenk üzere olub hayli gâzîler şehîd olub rûhları Firdevs-i a‘lâya inşâllahü Te‘âla vusûl buldu ve hendek içinde şehîd biri biri üzerine düşüb dağ manendi bir dem içinde toprağa girdiler salâ mahalline değin ‘azîm cenk olub bu kadar gâzîler şehîd olub bir yerden feth-i müyesser olmadı ammâ şevvâlin on ikinci günü İllaki kal‘ası feth olub cezîresi tevâbi‘i ile tâbi‘ olub muh-y i ileyhi Mustafa Pâşâ yapışdığı ve bu ziyâde sarp olub ol mahalde kal‘aya girmek olmadı zirâ handan içinde bir kulesi var idi mel‘ûnlar

35 – 2

Ol kuleden ol kadar top ve tüfenk atarlardı ekseri gâzîler andan şehîd olurlardı pâdişâh-ı ‘âlem penâh hazretlerine ziyâde ol kule güç gelub lağımcılar

götürüp ol kulenin altûnı mücevvef idub kuleyi dört direk üzerine alıb ve altını fırın misâli idub içine barut ile doldurup ve ağzını ve etrâfın kavî yapub içine bir fitil koyub üstâdlar ve vükelâ-ı devlet-i pâdişâh-ı rû-yi zemîn yanında hilâf olmayub fitil ne kadar sâ'atte yanar lağıma varır deyu ol fitil dahî tecrübe idub ne kadar sâ'atte lağım alur bilmişler idi mâh-ı şevvâlin on üçüncü günü

36 – 1

Lağımın cümle umûru tamâm olub 'asker- i islâma tenbîh olunub cümle gâzîler hâzır silâh olub inşallah lağıma ateş oldukta lağımın zulümâtı git gide gâzîler sizler dahî allahü ekber deyub bir uğurdan yürün deyu tenbîh olub gâzîler dahî bir biriyle helâlleşib amâde olub izn-i sultân ile fitile ateş verilub gâzîler dahî geriye gittiklerinde kâfir-i bî dînler görüp Türke cenkten fârig olub bu kal'adan ümit kesti deyu kal'aya hadden efzûn şenlik üzere taraf taraf gelub şâd olub bu fikirde iken lağımda olan fitil baruta erub lağım ateş alıb Allah Allah nidâsıyla kubbe-yi esimâne mâlâ

36 – 2

Mâl olub zamân zelzeleye varub güyâ cezîre mezbûr bütün yerinden eflâka rafi' olundu zîr-u zemîn gümül gümül ve gûna gûna sadâlar peydâ olub emr-i rabbânî ile ol kule havaya pervâz idub divârında olan cümle kâfir helâk oldular kâfirler ehl- i islâmın bu tedârikin ve bu ahvâlin fikir ederken toz ve toprak kesilub gâzîler hâzır idi kendilerin hatta ki bırakıb 'azîm cenk olub peyveste olub hendek içi köşelerinde püştarlar vâki'' ve zâhir olub ve her şehîd çalıkoyun düşüb bizim nevm-i şehâdet nûş idub yatarlardı ve her cânibinden top darbından mütelâşi a'zâ

37 – 1

Olub yatan gâzîlere hisâb yok idi elhak bu cenk-i 'azîm olub hisâra aşmak olmadı ol küffâr menkûs bu dîn-i mubinin gâzîlerin ahvâlini görüp ziyâde havfa düştüler velhâsıl dîn-i islâm gâzîleri geriye rücû' ettiler mâh-ı şevvâl-i şerîfin on dördüncü günü Rodos cezîrelerinden İncirli cezîreler kal'ası binâsı ziyâde muhkem olub lakin Rodos'ta olan cenkleri işitip kâfirler havf ve dehşet gelub ihâlis-i dergâh-ı

şehr-i yâriye kal‘a mihtâhların ‘atabe-yi e‘lâya götürüp teslîm ve itâ‘at eylediler bu cânibde Rodos kal‘asında olan

37 – 2

Kâfirlerin ne hâlde olduğunu cezîre kâfirleri bilmez ne deryâdan ve ne karadan kuş uçmaz velhâsıl Rodos kal‘ası feth ümîdinden kat‘i murâd olundu ne toptan ve ne tüfenkten fâ’ide olmayub dembeste hayrân ammâ pâdişâh-ı ‘âlem penâh hazretleri dahî fikir idub gâyet muztarra olub cemi‘ân ve cenk görmüş kal‘a ahvâli bilenleri dîvân idub hufyeten bu kal‘anın ahvâli nice olur deyu herbirine sû’al eyledi ve buyurdu hiçbir yerden feth müyesser değil buna gayr-ı tedbîr gerektir dedi bu hitâbı ettikte cemi‘ân ihtiyâr ve iş görmüş erenler dediler pâdişâhım

38 – 1

Bu kal‘a cenk ile alınmaz bu kebir kaç lağım idub ola ki bir yeri yıkılıp içeruye ‘asker girdikte inşallah feth olur dediler bu söz üzere cümleye tenbîh olunub birkâç taraftan lağım olmak fermân olundu lağımcılar gece ve gündüz yer altûnda lağım işler ve ‘asker dahî yine yerlerinde cenk eylesin değildir lağımın ‘avâzına yerden kalırsa kâfirler dahî karşı lağım idub râset getirip yer altında hemân ellerinde olan aletleriyle cenke ederler idi bizim lağımcılarımıza gâlib gelub ‘âkıbet mel‘ûnlar barut götürüp içeriden ateş virub hayli mû’mînleri şehîd ettiler ve Mustafa Pâşâ kolundan iki yerden gâyet kuvvet bulup ateş verilub

38 – 2

Üzerinde bulunan kâfirler avc-u asimâne gidib cânı cehenneme revân olub hisârın divârı yıkıldı girmeye yol açıldı deyu gâzîler kendilerin hendege bırakıb hisâra çıkmak murâd edenler ‘azîm cenk idub ol kadar şehîd oldu ki hendek içinde şühedâ kanı dökülmedik yer kalmadı yine feth müyesser olmayub yaraluya hod hisâb yok idi mâh-i şevvâlin yirmi üçüncü günü kal‘anın bir muhkem ve sarplığı ‘asker-i islâma ziyâde ve elem virub hatta top ve tüfenk ve lağım ile feth muhâldir deyu ma‘lûm olucak yine mâh-ı şevvâlin yirmi altûncı günü Ahmed Pâşâ kolundan iki lağıma dahî ateş verilub lağımdan sonra ‘asker-i islâm hendeğe

39 – 1

Dökülüp küffâr-ı yed ma‘âş ile yevm-i mezbûrde ziyâde cenk olub takriben yüzbin adamdan ziyâde adam tekbîri top ve tüfenk sadâsı işitilmeyip ‘atûka piyveste olub yevm-i mezbûrde olan cenke dahî bir zamân olmadı hendek içinde şühedâ küşta küşta olub guzât-ı müslimîn yüz döndermeyip bu mertebe ki bir adam şehîd olduğu yerde yüz gâzi dururdu kâfirlerin attığı top ve tüfenge ademe ve İslâm gâzîlerinin attığı divâra dokunurdu ol gün şühedâdan ayak basacak yer kalmadı dönüp şühedâyı defne meşgûl oldular ve ol gece yine Pîri Mehmed Pâşâ kolundan bir nice mübârizler

39 – 2

İttifâk idub sûret-i tebdîl ve came ta‘bîr idub hendek içinden hisâr gediğine çıkmışlar hâzır bulunan kâfirlere ta‘ma-ı şimşir idub dört beş ‘aded sancakların alıb cenk gönüllerinde İslâm üzerine icâd eyledikleri ol kunbaralarından beşyüzden ziyâde alıb götürüp ve dahî üzerine mıhlı üçyüz dörtyüz döküklerin hendeğe bırakıb ve beş ‘aded kâfirin kellesini getürüp vâfir bâhşişlerin alıb ve du‘âsın alıb gâzîler revâne oldular ve mâh-i şevvâlin yirmi sekizinci günü büyük dîvân olub pâdişâh-ı cihân penâhın ‘ızz-i huzûruna girub hisâr ahvâli ve her ne cânibde gediklere ki mertebeye eriştiğin müşâvere

40 – 1

Ve haber virub fetih olmuş bâbında tedbîr üzere eylediler ve pâdişâh-ı ‘âlem penâh hazretleri buyurdu inşâllah elem üzere olmayuz deyu buyurdu cevâb verdi onlar dahî amîn deyub du‘âsın alıb revâna oldular ve bu kal‘anın fethi garîbdir hemân basîret üzere olun deyu pâdişâhtan bu def‘a olan cevâb bunlara ziyâde te’sîr idub ba‘zıların ağladı ve buyurdu kullarımın sağîr ve kebirine selâm edin yürünüş olsun dedi ondan münâdîler nidâ idub ey cemâ‘at-i mû’mînin ve ey cemâ‘at-i müslimîn dedi pâdişâh-ı zıllullah

40 – 2

Hazretlerinin emr-i şerîfleri budur ki inşâllahu sabahtan yürünüşdür kâfirlerin evlâdı ve ezvâcı ve mâlu ve erzâkı yağmadır her biriniz hâzır ve fırsata nâzır olun

deyu tenbîh olundukta ol gece cümle ‘asker-i islâm ve keffah-ı ehl-i îmân ‘ala kader’ittâka cenâbı bâri te‘âlaya niyâz idub köşe be köşe taraf be taraf ‘ulemâ va‘az idub gâzîlere mertebe-i şehâdet fazîletin beyân idub Müslümânları cihâda kandırırlardı ve dahî ‘umûmân kadırgalar ve mâ‘ûnalara ve sâ’ir donanmâ-yı hümâyûn ve deryâ beylerine tenbîh olunub inşâllahu ‘asker-i İslâm kal‘aya yürüyüş ettiklerinde sizler dahî cem‘ân kal‘a mukâbelesinde varub top cenki edesiz deyu tenbîh idub

41 – 1

Sabaha değin her biri âb-ı huzûru terk idub harb- i cenke tedârik idub bir biri ile helâlaştılar çünkü sabah olub adem deryâsı cûşu ve hurûş idub tabılhâne ve nağra ve korsalar sadâsı karadan ve deryâdan cihân müzeyyîn yâlâ idub sancaklar açılıp ve serden geçti gâzîleri bayrâkları açıp donanmâ-i hümâyûndan bayrakları ve filendireler açıp kal‘a-yı mezbûrun eğer deryâ ve eğer kara tarafı güyâ bir bağ-ı hürrem oldu küffâr bu tal‘at sultânı görüp yaş ve mâtem gark eylediler vüzerâ ve ‘ulemâ ve sulehâ ve beylerbeyleri ve on iki ocak başları rekâb-ı şehriyâriye gelub ‘azîm du‘âlar olub gâzîlerin emin sadâsı eflâk-ı asumâne

41 – 2

Pervâz idub nâle-i ve efgândan felek güm güm idub feth-i şerîf kırâ’at olunub ba‘ded du‘â şehr-i yâr-i mu‘azzam dahî ‘ayn-ı şerîfinden ab- u yerine dem cereyân idub ey kullarım sizi hazret-i sübhâna emânet ettim deyub du‘â idub ve asib cihân peymâne peyveste olub şehr-i yâri cihân birkâç mil me‘ân gidib dahî ileriye gitmeye kul rızâ vermediler pâdişâhım at başını çek deyub cevâb eylediler ondan ‘asker-i islâm ve curûş ve hürûş idub bir birin kal‘aya hücûm idub ve deryâdan cümle gemiler dahî mukâbiline gelub bin pâre toplara ateş virub gemilerden atılan top taneleri kal‘a içine girub küffârın evlerin

42 – 1

Ve çarşıların harâb idub güyâ küffârın başına kıyâmet koptu sanırsın sadâsı ve tabılhâne ve kurselerin ve nefirler efgânı ve nice yüzbin ehl-i islâmın allahu ekber allahu ekber ‘avâzası ve içeride küffâr-ı hâkisârın ricâli ve nisâ feryâdı cihâna zelzele

virub başlarından ‘akılları zâyi‘ oldu ve her beden dahî zelzeleden hâke düşmüş idi ‘asker-i islâm gâzîleri hendeğe mâla mâl olub hisâr divârlarına örümcek misâli nerdubanlar ve ipler ile sarmaşıb çıkarlar idi yukarıdan kâfirler top ve tüfenkten mâ‘idâ kazanlar ile kaynamış katranları ve ziftleri gâzîlerin üzerlerine

42 – 2

Saçarlardı ve guzât-ı müslimîn kal‘a bendlerine varmış iken kunbara ve çivi kakılmış dirgenleri ve tomrukları atarlardı kimin şehit ve kimin mecrûh idub ‘amelden kalırlar idi ol gün rûz-i kıyâmetten nişân virub etrâf-ı Rodos arsa-ı ‘arasât mahşer olmuştu velhâsıl dört sâ‘at mikdârı cenk olub hisâbsız ehl-i îmân şehîd olub mecrûha hod nihâyet yok idi lakin takdir-i haktan feth-i mukadder değilmiş ondan cenk eden arâm olub şuhedâ defnine mübâşiret ettiler feth-i mübîn ile şâdi kelâm olmadılar velakin küffâr-ı hâkisâr dahî gayette kendilerinden ümîdi kat’a ettiler ve irâdetullah

43 – 1

Bu yüzden câri olacak mâh-ı zilka‘de sekizinci günü fermân olunub şühedâyı defin idub mecrûhlara tekâ‘üdlük ihsân olunub ve onlara cerrâhlar ta‘yîn olundu ve bu aralıkda içeriden bir san‘at ile kâmil üstâd hidâyet-i rabbânî erişip kâfirliği terk idub islâmı kabûl idub firâr idub huzûr-u padişâhide müslimân oldu ammâ gâyet üstâd-ı kâmil idi topta ve tüfenkte ve kunbarada ve her cenk ahvâlinde mâhir idi zilka‘denin onbeşinci günü dahî ‘azîm cenk vâki‘‘ olub Ayâs Pâşâ kolundan dahî nısf’ul leylde bir lağma ateş verilub bi hamdillahi te‘âla

43 – 2

Hisâr divârını lokma lokma idub hisâr bacanın temeli kazılub divârı mu‘allak kalmış idi bedenlerine gemiler palâmarların bağlayıp iki bin mikdârı gâzîler yürüyüş eyleyib ve gülbank-ı Muhammede tekbîr birle yerlerin zîr-u zeber eylediler ve hisâr bacalarının ba‘zı yerlerin islâm sancakları dikilip hisâra muttasıl olan kulelerden ol dahî darb-ı deste birle bir kule dahî feth idub sancağa diktiler mâh-ı mezbûrun yirminci günü Pîri Mehmet Pâşâ kolundan olan hisâr bacanın bir mikdârın dahî

yevm-i mezbûrde yeniçerî ağâsı Bâli Ağâ şehîd oldu müşâr'un ileyhi Bâli ağâ bir zât-ı şerîf ve cenkte dilâverlikde meşhûr kâfirler ile esnâ-yı cenkte mecrûh

44 – 1

Oldu kendini aldırmayıp gâzîlere kişmâr virub idi ol gün küffâr ile cenk idub 'alettevâli akşama değin cenke oldu ve 'arasa-ı meydân kâfir kânî ile mâlâ mâl olub gûnâ gün renge bağladı ol gece dahî cenke arâm olmayıp ol gece dahî yürüyüş olub sabah olunca cenk olub 'inâyet-i rabbânî hisâr bacaları bil külliyye feth olub câbecâ islâm sancakların dikip mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci günü dahî 'azîm cenke olub gâzîler hisâra 'ankebût misâli yapışub ihtimâm ederlerdi bunlar hisâr-ı top ile yıkmakta kâfirler sabaha dek yapmakta beriden gâzîler içeriden kâfirler rû berû olub 'azîm cenk

44 – 2

Ve kıtâl idûb her taraftan anın vâveylâ idub hikmet-i hüdâ hiçbir vechile bir yüzden feth-i fütûh müyesser olmadı ve pâdişâh-ı rû-yi zemîn ziyâde inkisâr-ı kalbe gelub cenâb-ı bâri hazretlerine münâcâta başladı İlahi sana sığındım bu kal'a 'askeri ve cenk ile alınmak muhâldir mümkün dahî değildir fethi senin yed-i kudretindedir ve 'ulemâ ve sulehâya sure-i feth-i kırâ'at olunsun deyu tenbîh olundu mâh-ı zilhiccenin on birinci günü dîvân olub cezîre-i Rodos'da kışlamak tedbîr olub ve Ferhât Pâşâ'ya dergâh-ı mu'allâya gitmek emir olunub bu haberi dahî içeru kal'ada kâfirler bilub bu kal'adan

45 – 1

Bu Türkler gitmez hâlîmiz nice olur deyu ziyâde korkuya düşüb imdi düşmân düşmândan haberi yok içeride kâfirlerden dahî söz başları ve iş erleri ve cenkçileri cem' olub dîvân idub umûr-u kal'a ve 'asker-i müslimîn ahvâlini müşâvere idub 'âkil olanlarına sû'al ederlerdi kâfirler beylerinden bir 'akıldâne bey var idi ve çok cenk görmüş idi ona sû'al ederler cevâb verirdi bu Türklerin elinden bir vechile kurtulmak olmaz bize kal'a içinde Türkün attığı taşa urur ve bizim attığımız top ve kûrşûn adama urur bu kadar Türk kırıldı birinin yerine yüzü gelur

45 – 2

Böyle iken bu kadar adamımız kırıldı gelin hemân vire edelim yoksa bizi bunlar ehlî ve evlâdımızı ve kendimizi kılıçtan geçirirler itâ'at edelim ve ma'kûl budur deyince hemân onu dört tarafından tutup dörde pâre idub kal'anın dört tarafına sulbe attılar 'asker-i İslâm bu ahvâle vukûf olub fetih bâbında cehdi ve ihtimâm ettiler gurre-i muharremin ibtidâsında sabahtan akşam olunca vâfir cenk olub harb ve kıtâl oldu ve mâh-ı mezbûrun yedinci günü Pîri Mehmed Pâşâ kolundan Mesîh kulesinde ve yanında bir kule dahî mübârizler hücûm idub firâvân ateş üzere cenk olub bi hamdillahi küffâr-ı hâkisârın

46 – 1

Devletleri küsûfa yüz tuttu ve 'asker-i İslâm gâzîleri kuleleri kaplayıp kâfirleri tığdan geçirip cânlarına zehir hışım içirip 'azîm cenk olub hak te'âlanın 'inâyeti ile ol gün iki büyük kule feth olundu ammâ hûn adem ile yeryüzü lale renk oldu küffâr-ı hâkisâr nâr-ı cehennem ile başları ve kadınları tutmuş ve mâlâ mâl dolmuş idi güyâ yeryüzü bir bozulmuş bağ gibi idi kuleler onda güyâ kabak mesâbesinde yatardı deryâ tarafından dahî kadırgalar ve mâ'ûnalar toplara ateş virub taneleri ve taşları hisârın için harab idub kâfirler ve 'avretları mürde olub sâğ olanları

46 – 2

Zemîne girdiler ve kıyâmet koptu kıyâs ederlerdi ve mâh-ı muharremin on ikinci günü kal'adan bir harb-i kâfir kaçıp gelub huzûr-ı pâdişâhide küffârın ahvâllerin gâyet mukadderdir deyu ve zarûretleri dahî ziyâdedir deyu gûna gün dertleri vardır deyu haber verdi ve dahî cümlesi iç hisâra girdiler taşrasını bıraktılar hemân fırsat sizindir dedikte Allahu ekber bu habere 'asker-i İslâm mansûr mâbeyninde şâyi' olduğu gibi pâdişâh-ı 'âlem hazretleri münâdîler nidâ idub yarın yürüyüştür kâfirlerin evlâdı ve ezvâcı ve malları yağmadır karadan ve deryâdan hâzır olun deyu münâdî sedâsı 'asker-i İslâm gâzîlerinin haberi olub ol

47 – 1

Gece sabaha değin tedâriğin gördüler sabah oldukta gâzîler gazâ kasti fi sebilillah deyub karadan ve deryâdan göz yumup sağa ve sola bakmayub bir anda nice yerden kal'a başlarına çıkıp İslâm sancaklarını dikmek mahallinde küffâr-ı hâkisâr böyle bir iş görmemiş idi cân-ı habisleri hulguma gelub gâzîlerin tuğyânın görüp cümlemizi kılıçtan geçirirler deyub karârları kalmayub vire sancakların dikip er ve 'avret ve oğlan el amân pâdişâhım dîn-i mübîn-i mürûvvet kâni ve merhamet ma'deni deyub bize merhamet eyle deyub efgânları asimâna çıktı cezîre-i mezbûr efgân-ı figân ile

47 – 2

Doldu pâdişâh-ı ruy-i zemîn hazretlerinin hoşuna gelub şerî'at-ı Muhammediyye fikr idub emr-i rabbânî mulâhaza idub emân diyene kılıç yoktur deyu fikirde iken kâfirlerin bu ahvâlleri pâdişâha 'arz olucak merhamet ve şefkat idub emânların kabûl etti emân ihsân olunub kal'a kaptanı ve sultân başları olan iki nâmdârları ve tâcidârları hisârdan çıkıp huzûr-u pâdişâhiye gelub 'arzı 'ubûdiyyet eylediler pâdişâh-ı zafer makâm tarafından zağarcıbaşı ile ba'zı cenk ve barışıklık ahvâli bilub kimseler dahî içeru kal'aya gönderilip ahvâli

48 – 1

Ahvâl-i cenk ve cidâlden halâs olub lakin Pîri Mehmed Pâşâ gediğinden bir kâfir firâr idub gelub etti kâfirlerin taleb-i emânına inanmak hakîkat değildir belliki hiledir Frengistân tarafından imdâda gelecekler ol ecilden hîle ederler deyu fi'l vâki' mel'ûnlar bu vechile çileleri muhakkak olub muharrem'ül harâmın yirmi beşinci günü nısf'ul leylde imdâda kâfirlerin on beş pâre kadırga ve dop dolu 'asker ve zahîre gelub kal'aya girdiler kalan mel'ûnlar ile müşâvere idub biz bu zamâna gelince Türk ile nice cenk eyledik 'âkıbet zebûn olub mec'âlimiz kalmadı vire eyledik eğer siz kâdir olursanız

48 – 2

Hisâr topçularını bize el verin deyub niyâz ettiler ol hisâr bacalarda olan ‘asker-i İslâm gâfillerdir deyu hücûm ettiler gâzîler hod bundan agâh idi tekrâr cenk ve harbe ve kıtâle ordularından sadâ-yı nefirler ve kösler vurulup mübâriz gâzîler her taraftan küffâr-ı hâkisâra koyulup bir vechile cenk olduğu sâbıkta olan cenkler bunun yanında bir şey’e benzemez gâzîlerin güçlerine gelub böyle hile ettiğini kâfirlerin deyub şöyle kırdılar ki ta‘bîr olunmaz ve bu cenk esnâsında ol imdâda gelen kâfirlerden gâzîler birkâçını diri tutup burunların ve kulakların dibinden kesip kal‘aya koyuverdiler

49 – 1

Varın imdi dîn-i mübîn gâzîlerine eylediğiniz hile yâdigâr olsun ve sâ’ir mel‘ûnlara dahî sizden ‘ibret olsun deyub cevâb verdiler imdi bundan sonra dilâver gâzîlerin karârı kalmayıp geceyi gündüze katıp dâ’imâ şehre duhûl kastederlerdi lakin imdi adaya gelen kâfirler dinç ‘asker-i ‘azîm cenkler olduğu ecilden gâzîler şerbet-i şehâded nûş idub şehîd oldular ammâ gâzîler ve murâbıtlar cân-ı gönülden baş açıp ve atak dermeyân idub gayret ve himmet idub asla küffârın topuna ve tüfengine bakmayıp hemân gediklerinden kal‘a içine hücûm ettiklerinde kâfirlerin afitâb devletleri vakt-i zevâle erişip kendi

49 – 2

Zamânı idi onu gördük bir amân el-amân ey şehriyârı bu zamânda İslâm sultânı Süleymân Hân ve ‘asâkir-i islâm el-amân çağrışıp er ‘avret tıfıl sağîrât mahlût efgânları cezîre-i mezbûre-i zelzeleye verir idi ‘asâkir-i İslâm gâzîleri evvelki hileden nâşi asla feryâda bakmayıp tüfenkçiyân ezder misâli gâzîler feryatlarına bakmayıp ta‘ma-ı şimşir olurlardı ol mahlade kal‘a hâkimi olan Miğâl Mestudi Sencivân bildi iş erleri olan kâfirlerden elli kâfirler ile kal‘adan taşraya gönderip pâdişâh-ı nusret dest-i gâhın hevâtına deyub ricâ eylediler pâdişâh-ı ‘âlem penâh hazreti dahî kânûn-u sâhib kırân muktezâsınca avfu emân-ı hümâyûn ihsân idub şehr’il muzaffer

50 – 1

Dîvân-ı ‘âl-i şân idub ‘ayân-ı Rodos’tan yana kâfirler yüzü yerde hezâr-ı hicâb ve korku ile gelub itâ‘at idub ve inkıyâd idub hil‘at-ı fâcireler giydirip ve yeteceğine yemin ve ‘ahd-i peymân eylediler ‘asâkir-i mansûr ile düşmân makhûr mâbeyninde olan rusûm-u ‘adâvet vahşet-i bi’l küliyye devr-i mahcûr mezbûr miğâl mesturiye tevâbi‘ ve levâhıkiyle Frengistâna gitmeye icâzet verilub limânlarda olan gemileri ve kadırgaları ve kalyonları dahî kendilerine ihsân olunub ve nice yıldan beri ol kâfirler esir-i mahbûs olan ehl-i islâmı bend-i zindândan halâs ve azâd olmuştur deyu fermân-ı ‘âl-i sâdır olub sâdândan ve sâdât-ı ‘ulemâ ve meşâyihten

50 – 2

Ve zâhit sulehâdan ve ehl-i ticâret ve bezirgândan ve deryâ kenarında olan karalardan ve deryâda korsan üç bine garîb Müslümanlar halâs olub eyyâm-ı hunûsata encâmlarını feraçam-ı hunusata tebdîl oldu cenâb-ı Hakka celle ve ‘alaya hamdu firâvân idub devam-ı pâdişâh-ı ‘âlem hazretlerine du‘âlar ve senâlar eylediler mâh-ı safer’ül hayrın altıncı günü yevm’ül cem‘a pâdişâhı feth-i nevâl halledallahu ila yevm’il kıyâm hazretleri kânûn-u hazreti ‘Ömer radıyallahu ‘anhu feth-i cedîdi üzere erkân-ı saltanatları ile Arab kulesine dâhil olub ol kule ki evci asimâna nüzûl üzere şeklinde ona çıkıp vakt-i zuhûr eylediği şehr-i yâr-i kahramân-ı eyyâm hazretlerine

51 – 1

İcâzet taleb idub izn-i sa‘âdet-i sultân vârid oldukta Dâvudî nefes bulundu ‘avâz güyâ hazret-i Bilâl Habeşî her biri şehr-i yâri Süleymân gâzi afer zamânın mü’ezzinleri evvela tevhîd-i kelime-i şehâded vâridi nice na‘at-ı rasûlullah ondan nasrun minallahi ve ondan eşref’ül abâz ezânlar okuyup ol ‘avâzı bulundu na‘at-ı şerîfi zımmiyyân tâîfesi işitip ve kal‘a etrâfı ol ‘avâza bulandı na‘at-ı nâle ile dolub bi hamdillahi nevbet nasr-u ziru-ı dîn-i mübîn-i Muhammediye intikal etmeyin gülbank-ı muhammedi ve şerî‘at-ı Ahmedî ve tekbîrler sadâsı evc-i asimâna rafi‘ olub kal‘a-ı mezbûre ve cezîre-i mezkûre dîn-i dünden çıkıp rûşân ve müzeyyîn olub şehr-i mezbûre

51 – 2

Dahî tal‘at-ı dîn-i mübîn ile münevver oldu ondan şehr-i yâri zamân fermân idub ondan rekâb-ı hümâyûnların yeniçerî alâyının ‘alem sancakları dikilip o günde şeyb-i dibâ ve altûn kısvet cevâhir teberler ve ondan dört yüz solaklar ve dört solakbaşı ve dört kethüdâ ve kırk odabaşı ve sâ’ir pür solaklar cevâhir kokular ve cevâhir terkeşler başlarında beyaz sorguçlar etrâfını ihâta idub küheylena süvâri oldu toplara ateş verilub donanmâdan atılıp dünyâ zelzele virub ‘âlem küftü güyâ velveleye düştü ondan tabıl husrevâniler ve kösler ve nifirler ve Süleymân-ı saltanat ve nevbet- i hüsrevâniler çalındı şehri dalâletten ayın-ı batıldan halâs olub bahr-i

52 – 1

İslâm ile münevver olub dâr-ı İslâm oldu ‘umûmân kapılar açılıp ‘asker-i İslâm feth-i nusret gürûh gürûh fevc fevc mevc mevc şehre duhûl eylediler ol mahalde avâz-ı Allah Allah ve gülbank-ı Muhammedi ile etrâfı eknâfı ve hisârın içi malâ mâl olub şehrin ortasında sencivân dimekle ma‘rûf bir deyer-i ‘âl-i ve şânı kânisâ ‘azîm’ül beyânın ‘imâret-i ‘âlide misâli nâ ma‘ruddur resm-i küfürden pâk idub namâz kılınıp ‘ibadet etmeye başladılar mâh-ı safer’il muzafferin onuncu günü pâdişâh-ı şehristân kâfiristân eylediği Rodos berâsib-i devlete sivâr olub saltanat-ı ‘âl-i üzere kızıl kapıdan etrâfı eknâfı kal‘a-ı ve limânları ve bahri ol limâna

52 – 2

Çekdikleri kebir zinciri ve sâ’ir mevâzi‘i ‘acîbeye seyir ve temâşâ eyleyib mahrûsa-ı Rodos’a sancakbeyi ve kâdî ve hisâra girdûna ve medârına dizdâr ve muhâfızını yeniçerî odalarından elli iki bölük ‘ulûfeleri ile kalmak emir olundu ve mendirek Arab Kulesini semir idub ve dahî Tahtalı Kal‘ası sarp olmak ile onları dahî miftâhin götürüp teslîm idub hâracı kabûl eylediler ve İstanköyü kal‘ayı hemcenâ onlar dahî mihtâhın teslîm idub hârac kabûl eylediler mâh-ı sefer’ül hayrın on ikinci günü dîvân olub zâbit-i miğal mestûriye icâzet virub deyu niyâzında hazîne-i ‘âmireden bi nihâye altûn sibkali

53 – 1

Ve cevâhirler ile peşkeşlerin virub ol gece nısf'ul leylde 'umûmân icâzet verilen kâfirler kalyon ve kadırgalarına ve sâ'ir gemilerine binub yâs-u mâtem idub gündüz Rodos'u görmeyelim deyu kâfiristâna malûl ve mefyun revâna oldular pâdişâh-ı 'âlem penâh hazretleri 'âmme-i 'asker-i kuzât ile câmi'i cedîd sencivâna ikâmet-i salât için Cum'a namâzına cem' olub mü'ezzinân direk ucu çıkıp temcidler virub mevâzi'i esnâm iken hidâyet-i hakkıyle mesâcid-i İslâm ve ehl-i îmân oldu ve imâmlar ve hatîbler ve dâr-ı gurreler hatm-i şerîf kelâmullahlar eylediler ve rûhu pak sâhibi tâc ve mi'râc ve mâ ersel nâke salâvatullahi 'aleyhi vessellemler hazretlerine salavat ve selâm

53 – 2

Eylediler ve'l megâzi pâdişâh-ı gâzinin devâm-ı devleti ve mezîdi ila yevm'il kıyâm 'ömrü ve ref'ati için du'âlar eylediler ve bu feth-i 'azîm ki hüsrevân-ı evvelinde bir ferde nasîb olmamıştı hazret-i pâdişâh-ı 'âlem penâhın zamân-ı mes'ûdlarına bu fethi bihamdillahi te'âla müyesser olub ve ekâlim-i rub'u meskûne fetihnâmeler yazıldı irsâl olundu hisârı sa'ib etti hass-ı Rodos'un kah ederdi kal'a-ı eflâka terbic cihânın ittifâkı böyle idi ki koparmaya ondan kimesne bir mıh alındı seyf-i kahrıyla denildi bihamdillahi Rodos fetholdu târîhi şâh-ı gâzi etti çün feth-i Rodos yine feth oldu kamû mülke Frenke şâh-ı 'adil olmaya bu da'vaya

54 – 1

Oldu târîh-i mülk-ü Frenk târih-i mezbûrdan kal'a-ı mezbûru feth idub cem'i levâzımın şurût-u feth-i cedîdi sâ'ir gibi tedârik kurulmak tarafına emir edildi ve kal'a-ı mezbûrun vasi' olan kolunn ve kayd-ı berâtları Anadolu muhâsebesinde olub ve mevâcib-i aklâmları defterhâneye dahî tezkireleri Kefe mukâta'ası kalemine kayıd olunub ve cümle levâzîmı ve senevî barutu kurşun ta'yîn olub ve cezîre-i mezbûrun ehl-i tımârı bağlanıp ve 'öşr-ü 'âdi kânûn verilub ve tekâlif-i 'örfiyye ve seferiyye ve cizyeden mu'âf yevmî yedişer akçe 'ulûfe on iki tüccâr ta'yîn olunub ve iki 'aded demirci ta'yîn olunub

54 – 2

Ve kal‘a- yı mezbûrun cümle iktizâ eden levâzım ve darâmeti olunub ve kiliseler minâre ihdâs olunub ve mücedded mescidlere izin verilub ve dahî pâdişâh-ı rû-yi zemîn halledallahu ila yevmiddin hazretleri fermân-ı ‘âli ve şeyh’ül islâm sellem’es selâm hazretlerine bir hatt-ı hümâyûn gönderdi mefhûm bu idi ba‘del harâm ma‘lûm ‘inâyet-i rabbânî ve şefâ‘at-i hazret-i resûl-u Ekrem peygamberâni ve dîn-i mübîn-i Muhammedâni ile feth-i nusreti cedîdim olan Rodos kal‘ası dâhilinde sencivân binâ-i misleh-i ab-ı hanîfi ve şerî‘at-ı Muhammedi üzere cami‘i şerîf olmak murâd-ı şehr-i yârim olub size tevfiz-i şer‘i ile ve efdâl olan

55 – 1

Mesâ’il ile medrese ve dar’ül hadis ve ‘imâret dahî cezîre-i mezbûrun helâl olan tekâlifinden ve kânûn-u hazret-i ‘Ömer üzere cemi‘i evkâfımın dahî cami‘ide ‘imârette evkâfına lazım gelen huddâmın ve imâm ve hutebâ ve dâr-ı gurrâ ve şeyh-i ve ders-i ‘âm vakfı gurrâların ve ‘imâret hüddâmının ve sâ’irin vazifelerin ta‘yîn idub defter idub ‘arz edesiz ‘arza geldikte biz dahî levâzımın idub evkâfı dahî şurût-u şer‘î üzere ederiz vel hâsıl beş ‘aded cami‘i şerîfin cümle şer‘i şerîf üzere imâm ve hutabâların şeyh’ül islâm hazretleri yerli yerince defter idub irsâl-i ‘arza idub rikâb-ı şehr-i

55 – 2

Yâriye geldikte nazar-ı sa‘âdetleri olub şurût-u vakfiyyesi Haremeyn-i şerîfeyn defterlerine kayıd ve bâb-ı sa‘âdet ağâsı nezaretine dâhil idub elli çifte futûle izdiyâd ayande ve revende tâlib ve müsâfirin olanlara ekil etmek üzere kayıd olundu ve ‘imâretlerinin dahî cümle şurût-u vâkıfları yazıldı ve dahî ol ‘imâret tedârikinde münâsebet idub şeyh’ül islâm Yahya Efendi buyurdu pâdişâhım bir iş kaldı bir düşmân zuhûr idub kal‘a-ı muhâsara olmak olursa zahîre lazımdır onun için dahî iç kal‘ada yer mahzenlerine on iki bin mut buğdayı koyub ve çürümek iktizâ eylediğinde ata-ı mezbûrda

56 – 1

Olan kariye re‘âyâlarına virub yerine cedîd buğday alınmak üzere cevâb ve karâr verilub ziyâde ve noksan alınmak üzere ve re‘âyâdan bu bahâne ile akçe alınmaya deyu mahalline kayıd olunub ve sâ’ir levâzımların dahî murâd-ı şehr-i yâri üzere ta‘yîn idub ve ondan sonra cerrahlar ocakta olan yaralu gâzilerin ahvâllerin müşâvere idub ve mecrûh olanlarına etmek virub gemiye dayanan ve yola dayanan zahminege mümkün İslâmbola kadar harçlık verilub İstanbul’a irsâl olundu ve etmek verilenlerin ba‘zıları dahî cezîre-i mezbûrede kalmasına izin verildi ve ondan sefînelerde olan levendân

56 – 2

Yoklandı onlar dahî mümkün olduğu üzere mecrûhlarına etmek verildi yaraluları cerrâhlar ile her birine mümkün olduğu kadar harçlık ihsân olunub ve zahîreleri ta‘yîn olub İstanbul’a revân oldu ve ba‘zıların vilayetleri cezîre-i mezbûre yakın olmağın yerlerinden harçlık verilub ve her ne dirlikte ise esâmesine dahî şerh verildi ve ondan sefînelerde olan beylik payaznalar yoklandı onların dahî eskilerin adâd verildi diler ise bila İstanbul’a gitsinler ve dilerler ise cezîre-i mezbûrda dursunlar böyle izin verildi kimi ve kimi kaldı ammâ müslimân ‘asâkir-i garîb yigide kimi Rûm

57 – 1

Elinden ve kimi Anadolu’dan kal‘a kulu olub kaldılar bu hâl üzere olub yirmi beş gün bunları şehr-i yâri fâtih hazretleri tedâriklerin gördü ondan Mısır’dan gelen gâzîlerin dahî cümlesine etmek ve ihsânlar verilub ser‘askerlerine ve zâbitlerine ‘azîm ihsân ve Mısır’da etmek virub hil‘atlar giydirip izin verildi ondan cümle olan vüzerâya ve Pâşâlara kimine hil‘at-ı fâhire ve kimine kürk giydirip izin verildi ondan dahî sene-i mezbûrun mâh-ı kavm-i gurresi mâh-ı seferin ibtidâ Cum‘a namâzın sencivân cami‘inde kılıp ondan donanmâ-yı hümâyûna sefînelerin tenbîh olundu ‘asker ve ağırlığına Marmaris iskele

57 – 2

Sine götürdüler cum‘a ertesi günü tuğlar revân oldu Pazar gün otâğ-ı hümâyûn revân oldu Pazar gecesi Pazar akşamı pazartesi gecesi cümle ordu-yu hümâyûnda feth-i şerîfler tilâvet olunub ve otâg-ı şehr-i yâride dahî on yerde hatm-i şerîfler tilâvet olundu du‘âları on iki hatim yine gâzi-yi şehr-i yâri emr-i siyâb sultân Süleymân hazretleri Sencivânda kılıp ‘azîm du‘âlar olub gözyaşları ab-ı revân olub cümle cami‘ilerin cedîd-i meşâyihleri ve dâr-ı kurrâları ve imâm ve hutabâ ve mü’ezzin kayyımân cem‘a olub dizdâr ve re’is-i ‘azâbân ve sâ’ir zâbit kal‘a

58 – 1

Ve ağâ-yı yeniçerîyân ve mâliye cezîre-i Rodos ve mütevelli hil‘at giyip ve ihsânlar giyip olub Sencivân cami‘inde doğru küheylana sivâr olub mübârek gözlerinin yaşın silerek kal‘a kapısından çıkıp baş tardaye binmeden toplar atılıp kal‘adan ondan baştardeye sivâr olundukta donanmâ-yı hümâyûndan ve kal‘adan toplar atılıp zemîn-i zamânda kıyâmet koptu sanırsın bu ahvâli bilmeyenler sanırdı vel veleden kıyâmet koptu biraz topların duhânı def‘ olub ve ehli dîvân yollu yolunca kadırgalar ve ba‘zı fırkateler ve ba‘zı kalyonlara binub ve gemilerde tenbiye güna bayrâkları ve tuğlar ve içinde kösler

58 – 2

Ve tabıl ‘alemler dikilip nefirler çalınıp güyâ deryâ yüzü bir bahâr oldu bir mu‘tedil hava ile Marmarise ikindiye girub ol alây dâhil oldu onda dahî altı gün oturup ondan dahî kalkıp pâdişâh-ı gâzi tahtı ilahi İslâmbola revân oldu donanmâ-yı hümâyûndan dahî Rodos’a gelub üç gün tedâriklerin görüp zikr olunan yaraluları alub üç günden sonra İstanbul’a revân oldular ancak on ‘aded kadırga Rodos’da kaldı cezîre-yi mezbûrun ba‘zı Anadolu’dan zâhir olucak umûrların için ta‘yîn eylediler

Bu Târih-i Sultân Süleymân doktoru Ramazân Efendi tarafından yazılmıştır.

SONUÇ

Kanunî Sultan Süleyman, 1520–1566 yılları arası hüküm sürmüş, Osmanlı Devleti'ne Altın Çağını yaşatmış büyük Türk hükümdarıdır. Devrinde Osmanlı ordusu Avrupa'da Avusturya içlerine kadar ilerlemiş nice büyük zaferler kazanmışlardır. Kanunî Sultan Süleyman, daha çok batıya yönelmiş, ünlü denizcileri sayesinde geliştirdiği donanmasıyla da Akdeniz'de zamanın en etkili gücü haline gelmiştir. Orta Avrupa'nın kilit noktasında bulunan Belgrad'ın alınmasıyla başlayan fetihlerine, Akdeniz'in en önemli deniz üslerinden biri olan Rodos Adası'nın fethiyle de devam etmiştir. Ada'nın, Akdeniz ticaret yolu üzerinde önemli bir yere sahip olması, korsanların, Haçlı askerlerinin gemilerinin sığınak yeri olarak kullanılması ve burasının sahip olduğu stratejik önemden dolayı Osmanlı Devleti'nin birinci derecede fethetmek istediği bir üs haline gelmiştir. Bu yüzden Sultan Süleyman tahta geçtikten hemen sonra dikkatini bu Ada'nın fethine vermiş ve sefer hazırlıklarına süratle başlamıştır. Altı ay kadar süren yorucu ve çok zahmetler çekilen bir kuşatmadan sonra Ada nihayet fethedilmiştir. Rodos Adası'nın fethinden sonra ona bağlı olan İleros, İstanköy, Gülmez, İncirli, İleki, Halki, Sömbeki Adaları'da Osmanlı Devleti'nin kontrolü altına girmişlerdir.[116] Ada'nın fethedilmesiyle birlikte tarikat kuralları üzerine kurulu olan 213 yıllık Rodos Şövalye Devleti ortadan kaldırılmıştır. Bu sayede burada bulunan ticaret yolunun kontrolü sağlandığı gibi canlılığı da büyük ölçüde korunmuştur. Ada'nın fethi yalnız şövalyeleri üzmekle kalmadığı gibi buranın fethedilemeyeceğine inanan Avrupa Devletleri'ni de büyük bir hayal kırıklığına uğratmıştır. Osmanlı Devleti bu fetih sayesinde askeri alandaki, silah teknolojisindeki ve topçuluktaki gücünü de bir kez daha bütün dostlarına, düşmanlarına da ispat etmiş bulunmaktadır. Ada, sahip olduğu stratejik konumundan dolayı da daha sonraki yıllarda Akdeniz de yapılacak olan fetihlerde önemli bir üs konumuna gelmiş bulunuyordu. Fetihten hemen sonra padişahında emri ile şehirde imar-iskân faaliyetlerine de başlanılmıştır. Şehirde birçok cami, imaret, çeşme, yollar inşa edilmiş ve surların onarımı da yapılmıştır. Fetihten birkaç yıl sonra Ada'ya Anadolu'dan Türk göçmenler de yerleştirilerek buranın Türkleşmesi ve İslamlaşması yolunda önemli adımlar da atılmaya çalışılmıştır.

[116] Hammer, *Osmanlı Tarihi,* s. 24, Emecen, "Sultan Süleyman Çağı", s. 504.

KAYNAKÇA

ATİK, Kayhan, *Lütfi Paşa ve Tevarih-i Al-i Osman,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

AVCI, Necati, "Osmanlıların Rodos Şövalyeleri ile İlk Temasları ve Kanununi'nin Adayı Fethi", *İslami Araştırmalar Dergisi,* C. 13, S. 2, 2000, s. 209 – 216.

AVCI, Necati, "Rodos'a Karşı İki Büyük Fetih Girişimi ve Ada'nın Osmanlı Tarafından Alınması", *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 1, Eskişehir 2001, s. 15 – 30.

AVCI, Necati, Er-Risale El-Fethiyye Es-Süleymaniyye, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara 1989.

AVCI, Necati, *Tarih Süresince Rodos,* Avrasya Yayınları, Ankara 2007.

BABİNGER, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri,* (çev. Coşkun Üçok), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.

BOSTAN, İdris, *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, Kitap Yayınları, İstanbul 2006.

CELALZADE Mustafa Çelebi, *Muhteşem Çağ,* (çev. Ayhan Yılmaz), Kariyer Yayıncılık, İstanbul 2011.

CLOT, Andre, *Muhteşem Süleyman*, (çev. Turhan Ilgaz), Şefik Matbaası, İstanbul 1998.

CROWLEY, Roger, *İmparatorların Denizi Akdeniz*, (Çev. Cihat Taşçıoğlu), April Yayınları, İstanbul 2008.

ÇELEBİ, Evliya, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C. 9, Devlet Matbaası, İstanbul 1935.

ÇELEBİ, Kâtip, *Tuhfetü'l-Kibar fi Esfari'l-Bihar*, (haz. İdris Bostan), Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı Yayınları, Ankara 2008.

DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. 2, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971.

DARKOT, Besim, "Rodos", *İA (MEB),* C. 9, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1964, s. 753 – 758.

DOWNEY, Fair Fax, *Kanuni Sultan Süleyman*, (çev. Enis Behiç Koryürek), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1975.

EMECEN, Feridun M., "Selim I.", *DİA*, C. 36, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, s. 407 – 414.

EMECEN, Feridun M., "Sultan Süleyman Çağı ve Cihan Devleti", *Türkler*, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 501 – 520.

EMECEN, Feridun M., "Süleyman I", *DİA*, C. 38, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, s. 62 – 75.

EMECEN, Feridun M., *Yavuz Sultan Selim*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul 2010.

ERKAN, Davut, "Matrakçı Nasuh'un Süleyman-namesi (1520- 1537)", (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, İstanbul 2005.

FİNKEL, Caroline, *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı İmparatorluğunun Öyküsü 1300-1923*, (çev. Zülâl Kılıç), Timaş Yayınları, İstanbul 2007.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, "Süleyman I", *İA (MEB)*, C.11, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, s. 99 – 155.

HAMMER, Baron Josep Von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. 3, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1998.

HASAN Beyzade Ahmet Paşa, *Hasan Bey-zade Tarihi*, (haz. Şevki Nezihi Aykut), C. 2, TTK Yayınları, Ankara 2004.

HOCA Sadettin Efendi, *Tacü't-Tevarih*, (haz. İsmet Parmaksızoğlu), C. 3, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

İNALCIK, Halil, “Mehmet II”, *DİA*, C. 28, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2003, s. 395 – 407.

JORGA, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (çev. Nilüfer Epçeli), C. 2, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2005.

JORGA, Nicolae, *Yenilmez Türk Kanuni Sultan Süleyman* (çev. Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011.

KABACALI, Alpay, *Kanuni Sultan Süleyman*, Deniz Kültür Yayınları, İstanbul 2008.

KAPANŞAHİN, Muhittin, “Kanunî Sultan Süleyman’ın Avrupa’ya Karşı Takip Ettiği Fetih Politikası”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kayseri 2007.

KEMAL PAŞA-ZADE, *Tevarih-i Al-i Osman X. Defter*, (haz. Şefaettin Severcan), TTK Yayınları, Ankara 1996.

KIEL, Machıel, “Rodos”, *DİA*, C.35, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, s. 155 – 158.

ÖRENÇ, Ali Fuat, *Yakındönem Tarihimizde Rodos ve Oniki Ada,* Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2006.

ÖZTUNA, Yılmaz, *Kanuni Sultan Süleyman*, Babıâli Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2006.

PEÇEVİ İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, (haz. Bekir Sıtkı Baykal) , C. I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

SOLAK, Kürşat, “Memlükler ve Alaiye”, *Tarih Okulu*, S. XII, Ocak-Nisan 2012, s. 117 – 128.

SOLAK-ZÂDE Mehmet Hemdemi Çelebi, *Solak-Zâde Tarihi*, (haz. Vahid Çabuk), C. 2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.

ŞAHİN, Bekir, (Editör), *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 2, İz Yayıncılık, İstanbul 1999.

ŞEŞEN, Ramazan, “Daviyye ve İsbitariyye”, *DİA*, C. 9, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1994, s. 19 – 21.

TABİB Ramazan, *Kitab-ı Tevarih-i Rodos*.

TURAN, Şerafettin, “Rodos ve Oniki Ada’nın Türk Hâkimiyetinden Çıkışı”, *Belleten*, C. 29, S.113, Ankara 1965, s. 86 – 90.

TURAN, Şerafettin, “Rodos’un Zaptından Malta Muhasarasına”, *Kanuni Armağanı*, TTK Yayınları, Ankara 2001, s. 47 – 119.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Bayezıd II”, *İA (MEB)*, Milli Eğitim Basımevi, C.2, İstanbul 1970, s. 392 – 398.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. 2, TTK Yayınları, Ankara 1988.

ÜÇOK, Bahriye, *İslam Tarihi Emeviler-Abbasiler*, Sevinç Matbaaası, Ankara 1968.

VATIN, Nicolas, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar*, (çev. Tülin Altınova), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2004.

WILLIAMS, Ann, “Akdeniz Çatışması”, *Kanuni ve Çağı*, (çev. Sermet Yalçın), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2002, s. 39 – 56.

YILDIZ, Hakkı Dursun, (Editör), *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. 10, Çağ Yayınları, İstanbul 1989.

YURDAYDIN, Hüseyin G., “Tabib Ramazan’ın Yeni Bir Eseri”, *AÜİFD Yay*ınları, S.8, Ankara, 1960, s. 55 – 60.

YURDAYDIN, Hüseyin G., *Kanuninin Cûlusu ve İlk Seferleri*, TTK Yayınları, Ankara 1961.

YÜCEL, Yaşar, *Muhteşem Türk Kanuni İle 46 Yıl*, TTK Yayınları, Ankara 1987.

YÜCEL, Yaşar-Ali Sevim, *Klasik Dönemin Üç Hükümdarı Fatih, Yavuz, Kanuni*, TTK Yayınları, Ankara 1991.

ZENKEİSEN, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (çev. Nilüfer Epçeli), C. 2, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011.

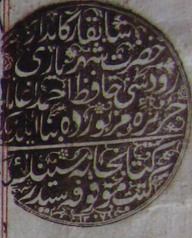
EK :

53
D.NO 48

هذا كتاب تاريخ ردوس

وجودين ديار عدمدن الله معمور وجوديله بوله فلاح
امر حقيله دين مبين پادشاه عدو الله غزا ايدردي دائم
مدتي زمان سعادتلرنده حضرت سليمان حضرتلري
رحمة الله عليه حضرتلري عساكر اسلام ايله غزا مراد ايدوب
تاريخ مزبوره ردوس قلعه سنك فتح نصرت وتسخير
هدايت سنه ٩٢٨ برجب الفرد في يوم ١٨ اولنب
فتح نامه سلطان سليماندر خدايا گويا قيل زباني
سپاس وشكر صرف اولسون زماني نوائي حمد ايله
قلسون ترنم كلام شكر ايله اولسون تكلم زباني
كنجينه علمك دليلدر معارف ملكينك طوطي السيدر
زباني شهباز برهزر در معالي اولهمايه بال وبردر

زبادي

2

زبادي اباد ايدر ملك خزاني زباني ارشاد ايدر راه
توانی زباني وصاف سلطان رسلدر زباني مداح برجاه
سبلدر رسول حق شفاعت خواه امة چراغي روشن
روز قيامت هدايت بخش كمراهان ديجون سلامت
روز مثبتا قاه ايجون سرفراز مقام قوب قوسين
خديو شرع سپه سالار كونين مسخر امتينه عرصه
خاك براق قدرينه جولانكه افلاك رسالت
ملكينك پادشاهيدر نبوت تختينك سلطانيدر
قريشي هاشمي ابطحي سيدر حنيفي ملت ابراهيم
نسبيدر امام انبيا سابقين اول همام اصفاي
لاحقين اول كروه انبيا ايجره سرامد ابو القاسم
لقب ثاني كلي محمد صلاتيله سلام اول كاني كاره

ملك زمان اول شهسواره دخي ايله اصحاب كرامه
قوا انلردر اصحاب كرامه هزاران منت اول حي كريمه
اله واحد رب قديمه جهان بخش ايدوب نور معظم
بيرون بند دعمه بر شاه مكرم هماجاي وسكندر فرتندر
همايون بخت سليمان منزلتدر قبوسي بندسي دارا
وجم در كواكب عسكري انجم خشمدر يمني شاهي
عرب سلطانيدر حبش اقليمنك جاناني در
ديار مصر شاهيدر سروريدر خديودر روم و مغرب
داوريدر شمال دشت قبچاغك پناهي حلب بغداد
بصره پادشاهيدر بلغراد رودوسك فاتحيدر بدون
انكروسك فاتحيدر بر و بحره جهانك حاكميدر
حرم قدس كعبه خادميدر سليمان زمانندر

خشميله

3

خشميله جهان قهرمان بربندر دولتيله عجم اقليمنه
چكدي علملر عدوتي دينه ويردي جوق علملر بسطيدر
فرش روايت سفر احوالني ايله حكايت قلم چك صفحه
دورت زمانه اوله عبرت كوز صاحب قرانه لسانه
خامه نطق و بيان وير هنر اهلنه كوهر ارمغان
وبر معاني تختنه شاه ايت كلامي سخن اقليمنه وير كوه
نظامي جهان كوشسنه اوله كوشواره نظر اهلي ابده دائم
اني نظاره اوله محبوب ارباب يقينك كوزينه خار هر عيب
بليلك حضرت پادشاه انجم عباد وستاره
سپاه جديوم قراد بناه خسرو دادر افراسياب
جاكر سكندر غلام سهراب تركر سلطان عالم جهان
تسخير خاقان كيتي ستان و افتاب ضمير پادشاه ظل اله

حضرتلرینک اقتضای مرام ظفر انجاملری انکروس منحوسک تختی
کاهی اولان بدودن جانبنه توجه و عزیمت ایتمک ایدی
لکن فرنک طائفه سی اشرار باب ضلال اولوب فساد حیله
ده دخی شیطاندن اضل ملعونلر اولوب اکثر دریا علمنده
دائم شیطنت ایدن بیان مفسدلری اولمغین اکثر
اق دکیز یالیلرنده و جزیره لرنده مستحکم قلعه لر
بنا ایلیوب هر بری فرقه فرقه اولوبنی دینلرنه نهایت
ومیوب شجاعت ایله معروف اولان قورصانلری
جکدری و قدرغه و فرقتلر ایله قطع طریق دریا
ایدوب بازرکان طائفه سینه انواع حقارت ورود
ایده اینده و تعنده یه نهب و غارتدن خالی اولمز
لردی علی الخصوص فجره فرنکه مأوی اولان ردوس

قلعه سی

قلعه معمور لقده مثالی اولمشدر و دیده بینا بو ایله قلعه
کورممشدر پادشاه عالم پناه حضرتلرینک ممالک محمیه لرندن
منتشه سنجاغی مقابله سنده جزیره دریا محیط اولوب
ابحوسی و طشره سی بورجلر ایله مدآسته و مشیب
و سسود بنجه قلعه احاطه ایلیوب و اکا متعلق نجه
جزیرلرده مستحکم ایدوب هر بری ضربلقده آفاقده
مشهور اولمشدی فرقه اهل فرنک فساد اهلینک
ردوس قلعه سن کندولره صغنجق قلعه ایدوب
اصلا بر پادشاهدن الماکری و قورقولری اولمدغندن
اهل اسلامه ضرر قصدی ایله جکدرمه و فرقتلر
و قدرغلر ایله دریانی کزوب ممالک اسلامیه ده
مصر جانبنه کیدن تجار مسلمین و حجاج مؤمنین

دریادن چوق تیمور طوب و توفنك ضربیله کمیلرین
شکست ایلیوب ضرب دست مسلمانلری اسیر ایدوب
زنجیره اوردیلردی بیت نجه ساعت اسیر ایلیوب
اول قوم ضلالت نجه گردنینه زنجیر اياغنه بند تقال
چکوب انواع بلای کافر اولور مؤمن ایکن نجه ابکار دنیا
نجه اطفال عیال بو رسمه فساد لرینه نهایت یوق
و ارباب ایمانه ضررلرینه نهایت یوغیدی و کفده
نجه پادشاهلر ردوس قلعه سنك محکم لکین و معمور
لغین هر وجهله بیلوب اول طرفه یتمدده فراغت
ایتمشلر ایدی بر زمان مرحوم و مغفور سلطان
محمد فاتح حضرتلری زمان شریفلرنده مسیح پاشا ایله
وافر عسکر گوندروب دریاده کلوب چوق زمان

ردوس

ردوس قلعه سنی محاصره ایدوب دفعاتیله جنك واقع
اولوب فتحه قابلیتی اولمیوب اوچ ایدن صکره مأیوس
اولوب کلمشلر ایدی اول تار خرده کفار خاکسار مسلمانلر
قلعه المدقلرینه قوی القلوب اولوب جمله فرنکستان
بلکه عموما کافرستانك زعم باطللری مقتضاسنجه
بلا تشبیه کعبه لری ایدی و سنجوان نامنده اولان
بوتلری انده اولمغله جمله فرنکستان کافرستانده
واقع اولان نذرلرین و صدقه لرین ارسال ایلیوب و نجه
قلعه لری و کویلری وقف ایلمشلر ایدی اول اجلدن
کفار ردوس قلعه سنده کلوب قرار طوتوب ملعونلرك
طغیانلری و فسادلری اول مرتبه زیاده اولدیکه
پادشاهلر کمیلری بوغاز حصاردن طشره جیقمغه

اقتدارلري قالمدي كافرلر بو مرتبه طغيان وفسادلري
جلدده بايزيد خانلر استانبوله كلوب بو احوالي ركاب
همايونده پادشاهه عرض ايلديلر چونكه پادشاه عالم
پناه حضرتلري بو احواله وقوف اولدوغي كبي توفيق
رفيق الهام رباني اولوب ردوس فتحين جناب باريدن
رجا ايدوب همان اول ساعت خزينه قپوسين اچوب
اول ساعت وزيرين چاغروب وزير اعظم حضرتلرينه
ردوس فتحي ايچون مهمات حاضرلنسون ديو اشارت
بيوروب تكرار اول محلده خزينه قپوسين اچوب حسابسز
مال ودفينه خرج ايتديلر زيرا ردوس قلعه سينك
محكملكي معلوملري قيلودلر ايدي اكا كوره مهمات
تدارك ايتمكه باشلديلر واول حاضر بولنان طوپلري ده

ماعدا

ماعدا ايكي بيك پاره ضربزنلر دوكديلر وجبه خانه
قپوسين اچوب توفنكلر وزنبركلر وبو دكلو اسلحه‌لر
چقاروب بعده دريادن دوكه اولمق ايچون بشيوز
غدرغه والتي ماعونه والتي عدد بشطرده ويوز عدد
قليته‌لر وفرقته‌لر تدارك اولنسون ديو فرمان اولنوب
وبعده ممالك اسلاميه يه دونانماء همايون ايچون
فرق بيك كوركجي فرمان اولنوب بعده سلاحي مكمل ايكرمي
بش بيك عزب يازلمق فرمان اولنوب وبعده بكلربكيلره
وسنجاق بكلرينه فرمان جهان آسيرلر كوندريلوب والاي
حرب ايله مهمات اولمق امير اولندي چونكه اول بهار
دنيايه زيب زينت ويروب دنيا مزين اولدوغي محلده
بيكي يوز الكي مجدد آينا اولنان كميلر كلوب ترسخانه

عامره يه داخل اولديلر وبعده زمانه اولنان كوركجيلر وعزبلر
بالكليه كلوب ايصال امبولنه وصول بولوب الاى الايى
كروه كروه فرصت علملرين جوذوب واسلام سنجقلرين
آچوب طبل علملر ودورنالر ونفيرلر ونغارلر دوكلوب تكبير
وتهليل ايله فى الجمله كلوب كميلره توزيع وتقسيم اولندى
ودخى جمله كميلر دوناتوب خير دعالر اولنوب وهر كلن
كميلره توزيع عسكرك بر دعاجسى اوكنجه دعا ايدك
محلنه پادشاه عالم نظرنده صكره اولدوغى دعا ايدوب
تسليم اولنوب بو سؤال اوزره جمله كميلر دوناتوب
طقوز يوز يكرمى سكز رجبك اون التنجى كونى دريا عسكرى
جوق وجوق كلوب حضرت ايوب انصاريده ترسخانه
ماتينى فى غلطه اوكنده تا تمكى بشك طاشنه وارنجه
جمله

جمله قدرغه لر وماونلر وقليونلر وقليتلر
فرقتلر ايله مالامال اولوب هر كمينك باشنده وقجنده
وديركده بنده نصرت سنجاقلرى طولى سنجاقلرك الوان
طوبلرين ولوين والوان والوان رنكاميز ونفيرلرك ودخى
طبللرك طنطنه سى ونغارلرك طنبوره سى وكوسلرك كوكلرده
ودورنالرك صيحه سى نفيرلرك فغانى سنجاقلرك شعشعه
يلدرمسى لوين لوين دونوب وآدملرك هنكامه سى كورجيلر
چاغلدلرى صندللر صداسى دنيا چاغلدسى دميرلرك قرشمسى
بالامرلرك بوروشمسى جهانه غلغوله براغوب دنيايه
صورت غريب بغلمشدى اول كونه كونه دهشت
مشتوقى اولوب آدملرك عقلنه حيرت كلوردى اول كون

١٢

حين سحرده وزير اعظم حضرتلری پادشاه عالم پناه حضرتلرينك
حضور عالی مقام شريفلرينه كلوب خاكپای شريفلرينه يوز سوروب
اجازت همايونلرين طلب ايلدی پادشاه روی زمين خلّد
الله الی يوم الدين عالم پناه حضرتلری خزينهٔ عامرهدن
نصرت سنجاقلرين دخی بر آلتوندن علملو اسنجاق چقاروب
كه اوزرنده نصر من الله و فتح قريب و بشّر المؤمنين
يا محمد يازلمش ايدی بنجه بنجه غزالره واروب فتحلره
كلمش ايدی اول سنجاغی ويروب الدعايه قلدروب حق
تعاليدن فتح نصرت طلب ايليوب عموما يرده انسانده
سماده ملكلر آمين ديوب دعا اولنوب بعده اسكله‌يه
كلوب پاشا حضرتلری ايچون بر عظيم مهابتلو آلای اولدی

قدرغه

8

١٣

قدرغه حاضر اولنمش ايدی دولتله سوار اولوب باقی قلان
وزرايه وداع ايدوب آندن صكره قدرغلر دمير قوپاروب
دريايه چقدیغی كبی عموما دونانماء همايون اسلوب عجيب
اوزنده صفالر بغليوب دريا يوزی كورنمزدی قلعه‌لری فی الجمله
اسلامبول اسكله‌لری ماخلق الله كورنمزدی قالوب
فی الجمله دونانماء همايون كناردن قطع علاقه ايليجك
پادشاه روی زمين سلطان سليمان سرير سلطنت
زمان حضرتلرينك سرای مقابله سنه كلنجه بشقطر
دهدن صاعقهٔ سماء منندی رعد اسلوب بر طوب
پاشای معظمك صمروع مثال كشتيسنده اتلدوغی كبی الله
اكبر كبيراً جمله دونانماء همايوندن برق نشان انداز رفقا
طوپلری آتلوب بنجه زمان طوپلر و ضرب صداسی فغانلردن

١٥

کمیلر فرق اولنیوب قوشلو محلنه دکین دهشت هنکامه
کانلری دنیاده و قراده اولنلر سراسیمه و ورود کار فرادن
برنده اسوب مطلوبلری اولان جانبنه روان اولدیلر هر
قندغه بر تخت سلیمانی و صفه خسروانی ایله که هر
قندغه غازیلر حضور ایله عیش عشرت ایلیوب سرور
صفا ایله کیدرلردی اول کون کیدوب غازیلر اوجاغی
و شهدا منزلی و اولیا محفلی محروسه کلیبولی لیماننه
کلوب تمون براقدیلر روم ایالنه مفتاح و فتح اولمشدر
بعض مصالح اسباب سفر ایچون بر تحجج کونه انده آرام
ایلدیلر انده اول مهمات تمام اولدقده کلوب پاشای مشار الیه
حق تعالی رضاسنه وافر قربانلر کسوب و عطیه لر ویروب
وافر فقرا مسرور ایدوب و دعا الوب و ممالکه اولدیحه

غازیلره

١٦ 9

غازیلره عطیه ویروب و بانجی اوغلو حومک تودبیر سیده
دعا اولنوب و کولبنانک محمدی جکلوب کوز یاشلری آب
روان اولوب و سفر ایتلرین و قرائت و عظ لری ایدوب
تکرار اولنوب کوچلوب روانه اولوب بوغاز حصارلرینه
کلوب کلید البحر سلطانیه دیمکله مشهور اولانره او غزلیوب
زدر مثال طوپلره هیبتله مشهوده لره آتش ویرلوب
و جمله سفینلردن دخی طوپلر اتلوب بر و بحره زلزله
ویروب و جمله و حوش و طیور مکانلرنده آواره اولدیلر صدای
طوپ افلاک اسمانه روانه اولدیلر انده دخی دعالر اولنوب
قوربانلر کسلوب کوچدیلر بو غازده طشره چقوب اق دکیزه
ظاهر اولوب جابجا جزیره لری اقلوب کورنمکه باشلدی
اما حضرت پاشای فیروز عصر سلطان سلیمان

خلد الله یوم القیام حضرتلری دریا سفرینک مهماتنه
مباشرت ایلدکده جمله فکرنکستانه اضطراب دوشوب
فرنکستان عظیم خوف اوزره اولوب بی دینلر دخی
وافر کمیلر بینا ایدوب و عسکر جمع ایلیوب حاضر
اولدقلری استماع اولوب پادشاه حضرتلری دخی
احتیاط اوزره اولوب چوقلوغه طیانمق مقتضای
عقلدر دیکلر دیوب غزات افتخار قورد اوغلی
مصلح الدین رئیس که اکا دکیز آباعی جد قدیمدر
قورصانی اولمغله کافرلرک قانن شرب ایدیجی برجوک
دلیر بی نظیر اول محلده رستم زمان قهرمانی نجه
ملعونلرک عددی غلبه سکسن ایدوب و کندولری

اسیروبند

اسیر وبند زنجیر ایدوب پادشاه هفت اقلیم مرحوم
سلطان سلیم نور الله مرقده ممالک عسکر
اسلام ایله مصر فتحنه کیتمک مراد ایلدکده مشار
الیه قورد اوغلونه حکم همایون ایله قپوجی باشی
ارسال اولنوب انواع استمالت و وعدلر ایله
کتوروب عتبه عالیلرنده علوفه تعیین اولنوب
اولدخی خاص خاصی پادشاهیده معدود اولمش ایدی
فی الحقیقه دریا علمنده اول مرتبه ماهر ایدیکه اق
دکیزی ایللرنده مغرب زمینی وسته نام بوغازه دکنجه
سیر ایلیوب جمله لیمانلری و خطرناک یرلری بلوب
و قرنلق کیجه کده لیمانلرینه کمی قوردی اولجلده

١٨

پادشاه حضرتلری قودره اوغلنی دعوت ایدوب قفتان
كيدروب عموماً دونتماء همايونی قودره اوغلی مزبوره
تسليم ايلدی اول دخی دونتماء همايونه قولغز اولوب
بوغازدن چقدقلرندن صكره كلوب قسطنطنيه
قودبنده چای اغزنده آرام ايلديلر مزبور قودره اوغلی
پاشا حضرتلرینه كلوب دست شريفلرين بوس ايدوب
ديديكه بنم سعادتلو سلطانم شمدن صكره آق دكيزه
چقلدی كافر دونتماسنده احتياط كركدر دونتما
همايونه قراغول تعيين اولنوب ترتيب اتمك لا
زمدر ديوب جواب ايلدی پاشا حضرتلری دخی
معقول كوروب هر بر كمسنه برجانبه تعيين ايدوب

وهر كسه

11 ١٩

وهر كسنه تعيين اولنان مقالی تذكره شاهی ايله اعلام
اولندی هر كمی تعيين اولدوغی مقامده آرام ايلديلر اول
محلده دخی عودت اولنوب قطع منازل طی مداخل
قلنوب آق دكيزه واقع جزيره لردن صاقيز جزيره
سنه كلوب آرام اولندی حصار اوكندن تا چشمه
موضعنه وارنجه قدر غلوما الامال اولمشدی
دمود براغوب صقلر بغلديلر بعده شهر كافرلری
كوروب كندولرینه بر بيوك قورقو دهشت دوشوب
واضطرار ايدن عقللری باشلرندن كيدوب كونه
كونه فكرلرندن كوند انقلاب عارض اولدی وزير
مشار اليه حضرتلری اصلا صاقيزه رغبت اتميوب

الکندیلر که صاکره دوام پادشاهی حضرتلرینه دعا کرتنالره
اولنوب کولبنك محمدی جنكلوب صداسی افلاکك اسمانه
چقوب اناطولی قیلری دخی الکلدی صاقز کفارلری
دخی باشلرینه قیامت قوپدی قیاس ایدوب صاقزه
یوریمش صانوب جانلری برنده حرکت ایلدی وکیکلره
دك صدور ایدن تکبیرلری عالمی ولوله‌یه ویردی
چرق چهارمه مست بیوسته اولوب الله اکبر
شهر ایچنده اولان کفار خاکسارك اولرینك سوقاقلرینی
وحاملرینی دوکوب جمله فرنکلر وهم عظیمه اولوب
هر برلری مخزنلره کیروب وصوقاقلره فرار ایدوب
قچرلردی پادشاه عالم پناه حضرتلری اناطولیده

دخی برز

دخی برز مهمات جشمه نام محلّه ارسال ایدوب انلر دخی
آلدیلر بعده براسعد ساعتده روزکار قولاینده اسوب
اول جزیره مزبورده نقل فرمان عالی اولوب صندال ایله
منادیلر ندا ایدوب فرزنده کرم مزیت اولوب انده صاقزده
اولان ارنجه کفره لری کوردیکلرکه عساکر اسلام غازیلری
صاقز قلمق مرادین بلوب هریری عین باطللری اونره
حضرت عیسی علیه السلامه دعالر ایدوب قوربانلر
کسدیلر مزبور جزیره دن حتی بویله قلقدیلر که کفره
ضابطی اولان کافر بکلرین جمع ایدوب مشاوره ایدوب
دیدیلر بو عسکر مراد ایدی دی بو قیلری خراب ایدوب
بو صاقزی بر کوننده الیمزدن الورکردی امدی بو مرتبه

۲۲

کلّك بر هدیّه تدارك ایدوب ویره‌لوم دیدی آنلر دخی
معقول کوروب والحاصل وافر دیبا و ثیاب و کونه کونه
چوق تدارك ایدوب پاشا حضرتلرینه برنج یازارلر ایله
کوندردیلر کلوب صاحب دولته نیاز ایلدیلر هدیه‌لری
نظر عالیلرینه کتوردیلر بیوردی ای راهبلر الوب قبول
ایتدم بنم سیزه هبه ایتدم آنلر دخی اغلایوب ای
کرم کانی مروّت مکانی سلطانمه و پادشاهمه قوللرینه
حالا قلسون اللّه بزی و جانی و ایمزی و رعایا قوللرکوزی
محزون ایدوب خوفه دوشمك بو قدر دیر اسلام
غازیلری و سائر خدّام دونتماء همایون پهلوانلری
جزیره‌مزه بر خردال قدر ضرر ایلمدیلر دیو اغلشدیلر

پاشای

13 ۲۲

پاشای جلیل الشان بیوردی ای راهبلر بزم شرعمزده
پادشاهمز رضاسیز مدوکی رعایایه ظلم اولمز دیو بیوردی
جواب ویردکده راهبلر دیدیلر ای کرم ان شاء اللّه جلّ
تعالی بو صاقیز دخی کندی رعایاکزدر لطف ایدوب پاد
رعایاسنك هدیّه‌لرین قبول بیورك دیو نیاز ایتدکلری
صاحب کرمك خوشنه کلوب الوب قبول ایدوب عساکر
اسلام ضابطلرینه تقسیم ایلدی اندن بیوردیلر
اندن بنداء نفیر ایدوب دونتماء همایون دمورلرین
الوب کولبنکی محمّدی دیوب دکیزك یوزی یلکنلر ایله
مزیّن اولوب طوبلر اتلوب صدالری اسمانه رفع اولوب
توتونك دومانی کتدکده صاقیز قلعه‌سی سنلدن دخی صفا

٢٦

کلدن طوپلری ایتلوب کفرنک غاقلری یاشلرینه کلدی
تخیر ایلدیلر اما اطاده اولان کفرنک بعضیلری
دیدیلر بزی آل عثمانه رعایا ایله بو قدر عسکردن
بر فرد بر خردل قدر ضرری اولمدی دیدیلر و الحاصل
جزیره ممز بوندن رودس جانبنه رواته اولوب بو
حال اوزنده مرد قودوا اوغلی صاحب کرم ایله بعض
سفینه بکلری مشهور اولان صوصام بوغازینی
مشاوره ایدوب بکلیلک بزی بو غازدن صاحب
کرم ایله کیدر بزی خی طشره ده کیمک اوزره مشاوره
اولنوب شب و روز یوللری رودس جانبنه کیتمده اما
اسلامبول طرفنده دخی طقوز یوز سکز رجب اوند

سکزنجی

٢٥ ١٤

سکزنجی کونی اوطاغی همایون دخی اوسکداره ایرشنه
نزول ایروب استانبولده و غلطه و طوبخانده
تبشیک طاش اسکله لرنده اوسکدار ریقه سنه وارنجه
کمیلردن و قایقلردن و قانجه باش قیقلرندن
و قیرمزی بوستانجی قیقلرندن دریا کورنمز اولدی
عساکر اسلام غازیلرندن داشرلردی غازیلر سینه
لرین عریان ایدوب کوکرلردی هر بری سرور قلب
ایله طورمشلی وار ایدوب کلورلردی و طائفه عساکر
اسلامک عوانلندن کوش جهان صدا ویروب افلاک
فلک کوم کوم ایدوب کونه کونه صدا ویردی
و قوللقلر اشیدن قلمتی ایدی بر کره بشی کره

بربورسنه اولان جواب الكمز دي پادشاه عالم پناه
حضرتلري قولكريني اوسكدار مقابلي اولان كشكدن
سير ايدوب حضرت رب العالمينه نياز ايدوب يارب
بنم بو عسكريمه صاغلق وصحت بدن ويرديوب اغلدي
بعده پادشاه عالم پناه حضرتلري دخي ايرتسي كون
اوسكداره كلوب علي الصباح بر ساعت سعد ساعتده
اوطاغ همايونه كچوب شوكت پادشاهي وصلابت
اوائل سليماني اوزره كوچوب طبل علملر وكوس كر
ونفيرلر حدسز اوروله كلدي وعلما وصلحا ومشايخ
واولاد رسول سنجاغي حضرت رسول الله عليه
وسلم كلمه شهادت كتوره كتوره بر اولاد رسول

وانك

15

وانك اردنده دخي محفل شريف انك دخي اوزرنده حضرت
سلطانك خرقه شريفي بيشل ايله اورتلمش اوزرنده
جواهر ايله مزين اولمش التون قفس ايچنده بنجه
قضا كرده حضرت عثمان رضي الله عنه حضرتلرينك
كوفي خطيله اولان مصحف شريف واول مبارك ايليكوردي
كتنديلرينه مناسب اولان ليلى اصلرله مزين ومحبوبلر
دركي ايكي طرفنه كوپاسلام ويرديكبي صلابت ايله انسان
بونلري دخي كوردكده كوزلرندن ياش [illegible] اردن اولوب
كلمه شهادت صداسي بربري قيوب زمين زمان
تغيير اولدي صانورلاندي دخي التون كسوتلري ياشلرندن
وسيم زرده دونمش وسيم زرده دونمش بيكلر

٢٨

ودود تیوز صولقلری دوردر دکلی وقرق صافی جبل بدک
واوز ایکی صافی جواهر رختلر وجواهر قلقانلر ایله
دونمش کوحیلان بکلر ودیبور وزرای وقاضی عسکر
ونقیب اشرف وشیخ الاسلام ومقام صدارت واون
حضرت خلیفه رسول مقام وکالت سلیمانی ثانی پادشاه
روی زمین خلد الله الی یوم الدین حضرتلری مبارک کوزلری
نمناک کریکلری وچشم ابرولری طوب طوب کوحیلانک اوزرینه
جنك آلتلریله مزین اولمش ایکی طرفنه اول غنی ستارک
آوری اوزره سلام ویره ویره کلوب الای ایله مال
دیه سنه نام منزیله سیم زر بزل فقرا ایدوك داخل
اولوب یوز تنفس ایدوب انده اسلامبوله قایمقام

وینکیچری

16 ٢٩

وینکیچری آغاسی یرینه قالان سیمان باشنه وجبجی باشنه
وقاضی یه وبعض علمایه وضابطلره خلعت کیدروب
مشایخه عطیه ویروب اسلامبولی اضمار لیوب وسفره
امورنده دائما جبه خانه اوزره اولوب والا بو بهانه
ایله رعایا فقراسنه احترز ایدوب قانونم اوزره اوله
سین دیو تنبیه ایدوب انلر ایله دعاو ثنا ایله ایرلدی
اول محلده اولان دعاده کوز یاشی تعبیر اولنمز دیار اسلامبولک
کویا جمله روحی ایدی عدل عدالته انده اهلی سفری کتوروب
دعاو ثنا ایدوب جمله اوجاق ضابطلرینه یولکز بخیر
خلعت کیدروب انده رسم قانون اوزره قالقوب
منزل ثانیده دخی منازل ومراحل اول عنوان قانون

٢٠

اوزره طي قلنوب سنه مزبورده شعبانك
يدنجي كوني محروسه كونهيايه كلوب وكيل البحر
اناطولينك دار الملكي اولوب بعده كوتاهيه‌دن سعادتله
توجه وعزيمت ايدوب يكي شهر نام محلك جوارنده
مندرز نام نهر عظيم نهر اولمق ايله اوزرينه قونلوب
جمله اوواكر وطاغلر عسكر ايله مالامال اولوب فرضنده
مغال ايله قرار ايلديكر اوج كون اوتوراق ايلديكر پادشاه
روي زمين انده صفاده بوجانبده دريادن توجه
ايدن وزير مبارك حضر نام مصطفى پاشا جميعا دونناء
روز وشب طي مكان قلوب ردوس جزيره سنه يقين
قلعه‌دي في ايلوويه وارلدقده بي دي بنلروك قلعه‌لرندن

هركه

17 ٢١

هركه ديمك ايله معروف قلعه‌يه دريادن قورصانلق
ايله مشهور قره محمود نام رئيس نيجه يللر اهل كفرك
يوزنده باشلريني بدنلرندن تراش ايلمش ايدي هركه
قلعه سنه وارمغه آسان اولنيدي دونناي همايوندن
برمقدار قدرغه جيش مسلمندن بر ز غازيلر قوشلوب
اوزرينه واروب حصاري محاصره ايلدكده قلعه اچنده
اولان كفار دوزخ قرار دوكوب حرب جنكه مباشرت
ايدوب برنيجه ايام مابينلرنده جنك وقتال واقع
اولوب آخر الامر عساكر اسلام كفاره غالب اولوب
شعبان شريفك يكرمنجي قلعه مزبوره فتح وفتوح
اولوب اسلام سنجاغي ديكلوب قلعه پادشاهيدن

٢٢

معدود اولدی بعده موافق روزگار اسوب جمیع گمیلر
یلکن آچوب شاد و خندان اولوب دریا یوزی دلکشاده
دونوب طاغلر کبی قلیونلر عظیم وعظیم الجثه ماعونلر
اژدرمثال بشطرده لر و قدرغه لر و قلیتالر سیمرغ
عنقا مثال یلکن آچوب بیوک و کوچک یدی یوز پاره
یلکن ایله مزبور بیکی یوز عدد گمی گورنلر گوزینه
حیرت و قلوبه خوف و خشیت ویردی و حضرت
پاشا جمله سی بیشنو اولوب اون پاره غدرغه ایله
امراء دولت اعتمادن عز سنجاغی بکی مصطفی بک
ایله قلعه احوالنی تجسس ایچون ایلرویه ارسال
ایلمش ایدی میری مزبور رودوس جزیره سنک اوزرینه

واروب

18 ٢٢

واروب کفار خاکسارک گوزلری دونمای همایونی گوردکلری
کبی کندولر قدرغه لرین لیمانندن طشره کفار کفره سنجاقلری
دیکوب طونتمق اوزره ایکن حضرت پاشا مبارک رای
اوج قنزلیه آلتودن گمیلر ایله بشطرده بنوب رودوس
گوروندکی بوغازی جقوب آردنجه گمیلر طوزنه قتاری
اولوب الای ایله دزین دزین ظهور ایدیجک کفار
خاکسار قدرغه لرین لیمانه قیوب غیر احوالله
مشغول اولدیلر پاشا حضرتلری جمیعا گمیلر ایله رودوس
جزیره سنک ایلانو اووا نام محله یا یشوب دمورد
براغوب پاشا حضرتلری دیوان ایدوب مشاوره
ایتدیلر که کافرون نماسی حاضر اولندوغی استماع اولندی

٢٦

ايدي احتمالكده برزيم بدوسه كالديكلري ايشيدوب
امدادي كله اسان ايشيمز ضرب اوله برقاچ يوز
مقداري كيكر بورده طورميه معقولدر ديديلكر اكا
بناءً بور جلردن ماعونلر قدرغلردن ايكيوز عدد
كمي انده قوديلر بشيوز عدد كميلر ايله پاشا
حضرتلري بشطرده سي بيشسو اولوب عقبلرنجه
قودراوغلي مصطفي رئيس بشطرده سي سائر دوننماء
همايون ايله علي المنازلهم يايباي بورودوب غازيلر
فتح نصاب ايله طبطلو اهر كمي تخنده ودرك بانندره
ومتقه لرده التون طوب باشلو اعتماني سنجقلر
كونا كون الاي بيراقلري وظفر فروغ طوغلر طولو اكونا

برباغ

٢٥

برباغ دكشا وتمقام جاذ فزا ايدي وغازيلر رصلا ان
كبي حربيله مهيا اولمش ايدي واويله زمان وقت
ايدي وحضرت پاشا فتحي نصيب ايت يارب ديوب
بدوس حصارينك مقابله سنده كلديكلري محلده
دومنجه تنبيه ايتديلر كه بقين بودي كفار خاكسارك
طبونه رغبت ايتميلر وكميلرده اولان عسكر اسلامه
ايتديلركه كفاره دهشت ويرمك ايچون كميلردن اصلا
طوب وتوفنك ايتميوب اواز وصدا ايتميلر وكمي انجنده
اولنلر اصلا باش كوسترميوب حصار اوكندن بي باك
وبي پرواز اوله لر وحصارك الت جانبندن اوكوز
بورني ديمك ايله معروف ليمان اولوب كميلر انده قرار

٢٦

أتمكه اندن محل ليمانه اولمادوغي اجلدن اول جانبه توجه
مقرر ايليوب كفار جهنم قرار اهل اسلامك بو وجهله
هجوملرينه وقوف اولوب حصارك دريا جانبنه اولان
طوب قپولريني اچوب طوپلرينه آتش ويروب جهاني
بر ظلمات ايدوب پاشا حضرتلري جناب باري تعالى يه
صغنوب كميلر حصاره غايت يقين اوغرامق ايله
طوب آلتنه كيروب حضرت حقك عنايتي فتح نوال
اولوب كفار خاكسارك جمله طوپلريني و طوب طاشلريني
اهل اسلام كميلرينك اوزرندن كچوب بر ضرر ايتميوب
لكن اول منديك قلعه سندن اتلان طوپلردن بر قاچ
كميه طوقنوب يدكه الوب اوكوز بورني ليماننه روانه

اولنوب

20

اولنوب لكن قلعه يه يقين اوغرادوغمزدن كفار خاكسار
دريا كنارنده واقع بورجلره و بدنلره جمع اولوب
دونانماء همايوني تماشايه مشغول اولديلر و اهل
اسلامك بو وقارين كوروب و بويله بي الم لججده كنه
متحير و خيرتده قالديلر عموما كميلر متكوز ليماننه
سعادت ايله كيروب دمور براغوب آرام ايلديلر و
يتسو زماني محلله حصاردن بر طوب اتلوب طاشي
مشار اليه قودان اوغلونك بشطرده سنك دورت
كوركنه رست كلوب هلاك ايلدي عنايت خداي
باري قپودان ادمدن بر فرده ضرر ويرمدي جمله
رئيسلر بر يره جمع اولوب مشاوره ايلديلر بو ليمانده

٢٧

زياده خطرناك يوردر وقلعه نك طوپي كنديه كلوب
يتشوب شايد دونماي همايونه بر ضرر اصابت ايدوب
اير يشمسون كلك امدي اناطولي يقاسنه قرمص
ليماني بر يوك ليماندر انده ولكيسه معقولدر ديديلر
بو مشاوره يي پاشا حضرتنه اعلام ايتديلر برقاج
رسلرو پاشا حضرتلري دخي معقول هله صبر ايدك
ديدي ناكاه قلعه دن اسير اولان مسلمانلردن
بر اسير عنايت حقله اول محلده خلاص اولوب فرار
ايدوب اول رسلر دخي پاشا حضورنده ايكي در عقب
كلوب خبر ويردي قلعه ده قيرال قابو اوزرنده
كافرك بر عظيم طوپي وار ايدي اول طوپ اوكوز بويني

ليماني

٢٨

ليماني كوزدردي بامر الله تعالى بو كيجه كيدري هلاك
ايتمك اوزره زنجير واكثري قطايشي حدنده زياده
طولدروب ايندقلري ساعت بركندي كافرلرك عقللري
باشلرندن كيتدوب ياس وماتم لر ايدوب فرياد ايدردي
ارتوق اوكوز بويني قدر طوپلري يوقدر بو جوابه ورب
پاشاي عالي قدر كثيره وافر انعام واسباب واوده اقچه سيا هلك
احسان ايدوب غازيلر دخي بو احوالي بيلوب وارشادلر اولديلر
همان اول ساعت زمان اولنعي اوزره كيدرده اولان عظيم
الجنه بال ايمز طوپلري جقابتغه مشغول اوليلر وكاكي
صورت تمثيلات ايله اصل شهر كناري بحره واقع اولوب
معمار علوم هندسه ده ماهر وكامل اولوب حصاري

٢٩

بر وجهله بنا ایلمشکه جوانب اربعه دن هر بنه
جانبه دوشمان مستولی اولورسه اصلا بر نسنه دن
خائف اولمیوب اولورسه قلعه دیوارنی زیر زمین ایچنده
مخفی ایدوب طشره دن نظر اولنسه اصلا حصار کورنموب
بورجلرینک اوجی کورینوب اما خندکی اوزرینه وارلسه
برجا حجمدر دیوارینک قالکلغی بیکی ذراعدر ایچروسی
بر شهر زیبادر و منور عظیم و عالی بنا و بالا ایکند
کلیسالر اوج اسمانه پیوسته اولموش چالکلر ناقوس
کاهلر جهان ولوله لر ویروب دنیا طرفنده عجایب
لیمانی واقع اولوب کویا بر حوض واسع که اطرافنی احاطه
معمور ایلمش خصوصا غرب قلعه سی دیمک ایله معروف

قلّه

22

قلّه اسمانه باش چکوب اوستادنه هزاران افرین بنا
ایلیوب یقون حصاره حواله اولموش قوتی روزکار ایله
دوشمان کمیلری لیمانه کرمسون دیو آنک منبودی لیمانک
اغزین بر قوی زنجیر چکمشلر تماشاسی عقله حیرت
ویرر خصوصا دریا ایچنده طاش طولدوروب بر عظیم قلعه
کبی یکباده قلّه بنا ایدوب طبیه لر یناوندنکر بنا ایدوب
اولدخی دریا طرفنده یالیلرینی انده اولان طوپلر حفظ
ایدوب لیمانه قوش کرمز اول قلّه نک اسمی مندرک
دیو مسما ایلمشدر و آنک دخی ایکی طرفی لیمان اوکی
بیوک دکیز و جوانب اربعه سی بورجلر بیوب
عظیم الجثه طوپلر ایله دریا جانبنه دربند ایلمشلر

٤١

ردوس قلعه سی وجه مذکور اوزره قلعه ماعداسی
کرد ودن وقاپدن بیننده فرداً فرداً اولوب مرور ایام ایله نظیری
کورملمش محالدندر دیل ایله تعبیری وقلم ایله تحریر اولنمز
شکر بی حد وثنای بی عد اول پادشاه بی زوال حضرتلرینک
که بویله برنظیر قلعه مؤمنین موحدین قوللرینه
نصیب ایتدی بوده کمیلکرده اولان عسکر اسلام
جزیره دکویه جقوب طوپلقلر ایلیوب غنی وتوانا
اولدیلر احلر ومحتاجلر کسکر طولدروب فقرا اغنیالکه
کبا دلق ادعاسن ایلدیلر ایدی انواع ماکولات خود
رایکان اولوب عسکر اسلامه اصلا بر شی ضرورت
چکیلمز کلدی وحصار ایچنده اولان کافرلر طوپ

علمنده

23

٤٢

علمنده ماهر واوستاذ اولوب قلعه سینه وران
مسلمانلره واولقدر طوپلر اتلوردیکه تعبیری ممکن
دکلدر نتیجه صحرای باشلرینه طار ایدرلردی
پاشا حضرتلری ایسه اتک درمیان ایدوب پادشاه
عالم پناه حضرتلری کلمدن جمیعا طوپلری مترسلره
وارمق کرککدر طاشلر کسوب یر ایچنده کتورمک
اوزره یولی التونی اقچه یرینه خرج ایدردی
کیجه وکوندوز راحت ترک ایدوب اقدام واهتمام
ایدردی بوجانبدن پادشاه حضرتلری فتح رهنما
سعادت ایله ورود اسکلیه سنه داخل
اولوب اوتاق همایونلرین قره بکلار نام منزله

قورولوب دوننمالولوب عسکر اسلام الوب ردوس جزیره‌سنه
کچوب مکه اقدام ایلیوب وزیر مکرم دخی بو طرفدن
اوتاغ شهریار ایچون بر محمل حاضر اتمش ایدی وحصارک
اطرافی اوتاقلردن وچادرلردن لاله زار کلزار
بهشت آثاره دونمش ایدی حضرت پادشاه اسکندر
شوکت ایچون قزل دیره نام محله اوتاق قورولوب
شعشعه سی قلعه یه برق ویروب دونناء همایون
عسکر اسلامی کتوروب وپادشاه عالم پناه حضرتلرینه
ورصلده دونناء همایونه بشطر دیره عظمت ایله
بندروب بیکی یوزپاره کمیلر هر بری فلنبده کبی
اصوب ودخی هر ضابط یولاو ایولکه بر معتمد

هواده

هواده الای الای دریا یوزی کویا بر باغ ارم اولوب
کلمش ایدی اما کفار خاکسار دخی دنکلر ویوزجکلر وبننکر
باشنه جقوب سیر ایدرلردی کوسلرک وطبل وعلملرک
ونفیرلرک ودونانلرک والایک مهابتی کفار خاکساره
زیاده دهشت والم ویروب قالدلر دولت اقباللری
ایله کفاره وصول بولوب پادشاه روی زمینک
صاغنده وصولنده قوللری واوکنده وزیرلری
ویکیچری آغاسی وصولقلر ومحفل شریف وخرقه
شریف وسنجاق رسول اکرم ومفتی وقاضی عسکر
لر وبو ابن اسکندر اوزره اوتاغ همایونه
سلامت ایله داخل اولوب دوننمای همایوندن

٤٥

وقعه دن طوپلر و توفنك صداسندن طورولمز اولدی
كفار بو حالی كوروب فرد اولمش قیافت بغلدیلر
بو زمانده كلیجه پاشای اصف منزلت حصارك بعض
اطرافنده سمتلرین اوپله طوپ ایله دوكدك یرلرین
توزیع و تقسیم ایلمش ایدی دنیا سمتنه قریب
قپو قالیو نام محلده وزیر اعظم پیر محمد پاشا حضرت
ابابكر رضی الله عنه اولادلرندن ایدی بر ذات
پاكیزه بردی یكتا ایدی انلری تعیین ایلدی
و یانلرینه اناطولی مبادرلرینك بیشو اسی قائم
پاشای تعیین ایلدی صول طرفنده الكری قپیل
قپو نام محلده وزیر ثالث احمد پاشا اوروم

ایلی

25

٤٦

ایلی بكلربكسی الیاس پاشا و ینكیچری اغاسی بالی
اغا كه مبارز میدان شجاعت ایدی انلری تعیین
ایلدی هر بری كندولره لازم طوپلری محلنه كتوروب
مهماتلرین حاضر ایلیوب قدوم پادشاهیه منتظر
كی ماه رمضان شریفك بشنجی كونی بر ساعت سعادتده
طوپلره اتش ویرلسون دیو امر همایون وارد
اولوب هر طرفه چاوشلر كیدوب انلر دخی سمعنا
دیوب برلر دیلنده دعا و ثنا اولوب الله اكبر
و كولینك محمدی جهانه پیوسته اولوب انده
نصر من الله و فتح قریب من الله یا دیسر
فتحی میسر ایلیه دیو طوپلره اتش ویروب

٤٧

طوپلروڭ صداسى وادنلرڭ تكبير صداسى واوازى كفّاري
خاكسارى خوف خشيتده بر رعب عظيم ايچنده طوپلري
اولوب اتلوردي ايچرودن طوپلره اتش ويروب بو
ايكي طرفڭ طوپلرندن اولان صدا افلاكي عروج وجهانى
زمين زلزلهيه ويردي كفّار خاكسار قلعه ايچنده
عسكر اسلام طشره ده اولوب مقدما مترسلره
اولوندى ايدى فائده ايتميوب خيلى كمسنه شهيد
اولدى فرغ روحلري باغ جنانه پرواز ايلدى بر دوش
حصاري يا پسى بر اوستاد كامل ايتمش كه طوپ ايله
بر جانبنه ضرر كلمك احتمالى اولميوب نيجه يللر
طوپ اوروكنسه بر ديواري يقلمق محال ايدى بو معنى

معيّن

٢٦

٤٨

معيّن ايدي اولا حصارڭ بيرلي جنده اولوب طشره
دن طوپڭ اصلا فائدهسى اولمز ايدى سبب بودر كه
طاشلري كوفكه اولوب نقدر طوپ اورلسه طوپڭ
طاشى ديواره كومولوب متزلزل اولمز ايدى ودخي
قلعه بدنلرنده اولقدر طوپلر وار ايدى طشره دن
طوپ اتدرمن لردي مشار اليه پير محمد پاشا كه
اول زمانڭ كمالكريتيه عقل دانه و علامه عصري
ايدى صاحب تدبير افلاطون ضمير ايدى طوپ احوالندن
بلور ايدى فراغت ايدوب غير تدبير اولمق ديو كوردي
اولملري مشار اليه احمد پاشا جهالت مليكيندن جاني
وردزالت ملكيندن بر عقلسز خار ايدي ني صبا دني

ادب عنادده نظیری یوق ایدی سوزیم اولسون
دیو پادشاهیم قلعه طوبسنه النمز دیو دعواسنده
مصر اولوب سائر وزرا دخی شرنده خوفله اکا
تابع اولوب علی وجه الاتصال طوپلری اتر ایدی
ال ایاسی قلعه طاشی اقدام ایدوب طاشینی قویره مدیکر (?)
ومنندک برابری بعض یرلرین صنعت ایله یقوب
دلک دلک ایلدیلر بر وجهله چاره اولمدی وبو
محلده بوردوش النمز محالدر دیو جمیعا عسکر
اسلامه تدریج ایله خبر ویردیلر ترددیانلر و
کمندلر بیدا ایدوب علی الصباح غزات مؤمنین
خندکه دوکلوب برو جانبنده توقف جیان

چنکه

چنکه واروب متریسنده قلعه باشنده باش کوستردن
کافرلره باش کوسترمیوب عسکر اسلام عموما
طوپ یتشدوغی یرلره واروب ترددیانلر طیایوب کنند
اوتوب هر جانبنده عسکری محمدی عنکبوت مثالی دیوار
لره چقمغه بشلدیلر وکفار خاکسار دخی ایچرودن
اولقدر طوپ و توفنک اترلر ایدی که تعبیری ممکن
دکلدر و غازیلرک بو اتش ایچنده تکبیر اوازی دخی
سموات علیه یه مال مال اولوب کفار خاکسارلر
قلعه باشنده قرار قرار زفت و قطران
قینادوب کیجه لرده غازیلرک اوزرلرینه صحر (?)
لردی ملائکه لر شهیدلره جنت قبولرین

٥١

اجرلكدي حصاره جمعنه هجوم ايدكده غازيلرك
اوزرلرينه يدنلردن بيوك بيوك طاشلري وطرقلري
براغوزلكدي وزنبرك طوب وسائر آلات حربي اتوب
چوق غازي شهيد ايدكلري اويله نمازي وقتي اولنجه
طرف طرف جنك زياده اولوب خندكلري ايچي شهدادن
طولديردي براليه خود حساب يوق ايدي ابتدا
بو جنكده چوق غازي فردوس مكان شهيد اولوب
مرغ جانلري روضه رضوانه پرواز ايلدي
جمهور مسلمينه انفعال كلوب محزون اولديلر لكن
كبرو اجنابي منح الابرار ده توكل اولوب رجاده
اولديلر كه بعد عسر يسرا فهو انجه بو اثناده ممالك
مصر اقليمنه مالك اولان آخربك پادشاه حضرتلري

ردوسه

٥٢ 28

ردوسه سوز اندوكين خبر الوب مبادا ذكر تعيين
ايدوب يكرمي دوقوز عدد كمي بشطرده كره دوناتوب
باروت وذخيره وعسكر شمار ايله ماه رمضان شريفك
اون ايكنجي كوني على الصباح درياده ايلكدلر
اچوب قلعه اوكونه اوغرايوب كفار خاكسار
كميلروك كلدوكين كوروب غايت مضطر اولوب
كميلره اولقدر طوپلر اتدلر كه جهان زلزليه
وارب مصر دونماسي دخي قلعه التينه كلوب
ازدرمثال ياتش طوپلرينه اتش ويروب امدي الحصر
يادكاريني اي كافرنيدين ديوب طاش ودموردن لقيري
شهركه هيبة اتشدن ديوب شهري ايچي خراب ويباب

٥٢

ایدوب بعده کلوب دونناء همایونه ملحق اولدیلر
اندن پادشاه عالم پناهدن خیر دعا الوب خلعتلر
کیوب و احسانلر الوب اندن متریس استدیلر بعده حصار
سنجاغی قودبنده چاکلی قولده دیمک ایله موقوف
بلند بالا مناره همتا متین اولوب اوذرنده بر ناقوس
ناموس کبی اصلو چاکی وار ایدی اول چاکی مادم چالوب
صداسی مؤمنه دهشت ویریدی بعده بزم غیرتی
طوپلردن ماعدا قلعه ایچنه هوائی طوپلر دوکوب
اتمغه باشلدیلر ملعونلرک اولری و جان شولری
یعنی خراب و بیاب ایدوب اوغر دوغی یری نالان
ایدوب بو صنعتدن زیاده ملعونلرده بسته اولوب

زیر

29 ٥٦

زیر زمینه قاچدیلر عاقبت بی درمان اولوب چکلوا
قولیه کوزجیلر قودیلر طرف اسلامدن اول هوائی
طوپلره اتش ویردکده کوز دوکوب اول چاکی چالوب
کافرلره بلدرکدی انلر دخی محزنلره و دهلیزلره
و زمینه کیرلردی و اهل اسلام بو احواله وقوف الوب
پادشاه ظل الله حضرتلری اول قلعه نک هدم اولماسون
امر ایدوب اساسی خراب و بیاب و بناسی بلا اثر
ایلمکه طوپلر قوروب کیجه دو کوب عاقبت خاکله
یکسان اولوب کافرلره عظیم واقع اولوب عقللری
بیک پاره اولدی ماه رمضان شریفک اون
سکزنجی کونی دیوان همایون اولوب حضرت

٥٥

پادشاه جمشید شهنشاه کندوبی عزت حضرتلرینک
حضورلرینه حاضر مصردن کلمی خیری بک ارسال
ایلدوکی هدایا چکلوب رکاب همایونه عرض اولنوب
قبول پادشاهی صکره قلعه نک فتح احوال ایچون
مدبران امورک احتلالی واقع اولوب دیوان همایونده
قیل قال اولدده اولان محمد پاشا حضرتلری صاحب
تدبیر کسنه ایدی بویوردی بو حصار غایت صرب در
طوپ ایله یقلیوب عسکره یول اچلمق محالدر دیو
جانبندن طپراق ایله چوالری طولدروب چوالله
حصاره برقاج حواله قله لر بنا ایدوب اوزرینه
توفنکجیلر قیوب حصار بدنلرنده اهل اسلامه طوب

وتوفنک

30 ٥٦

وتوفنک اتدیلر بیچه بنلری قاجروب و بعضیلری مجروح
و بعضیلرین ورد ایدوب غازیلر خندک ایچنه کیروب
بویوزده بر مصلحت اولسه جائزدر دیدیلر بو اثناده
احمد پاشا ناقص العقل بکلیک معارضی ابو جهل
مثللی اولوب پاشا حضرتلری خود اهل حیا و ادب
حلیم سعادت ایدی جوابنه جواب و غالبه کوسترمیوب
مفسد مزبور ایله منازعات ایتمیوب ساکت اولدی
و مزبور احمد سفریه ده شعوری اولمیوب و فتنه
ضایع ایدلر دیو فکر ایلدی اندن سوزیله فکر طوط
ایدی طوغ آتمغه بشلدیلر مزبور محمد پاشانک سوزی
کندویه تأثیر ایدوب مصطفی پاشا کندی قولنده

وكرد قلرنده جميع كفار قلعه لرينه كيروب توفنك
آتمغه باشلديلر مشار اليه محمود رئيس كفارك
طوبندن احتراز ايتميوب في سبيل الله همان حصاره
هجوم ايدوب طوب و توفنك يغمور كبي ياغدي بنجه
كمسنلر شهيد اولوب روحلري روضهء جنته داخل
اولديلر محمود رئيس دخي توفنك ايله اورولوب ساقي
تقدير الله نه جام سبيل نوش ايدوب رحمة الله عليه اول
كون عسكر اسلامدن چوق كمسنه شهيد اولوب قلعه
الينمق ممكن اولمدي بو جانبده ردوس كافرلري
پادشاه اعظم طرفندن زياده خوف ايدوب بي عقل
و بي ادراك اولوب و بربره جمع اولوب رأي

قاسدلرنجه

قاسدلرنجه مشاوره ايدوب احمد پاشا كتمندن
اولان توركلرك طوبندن و قلري ايشي بزه زياده الم
و ضرر ويردي ديديلر اما اول جانبده طبراقدن
قلعه بنا ايدوب توركلر احترازلا ايمزلرمي همان
چاره بودر كم توركلري غافل ايكن بونلري بصوب جمله
قلجدن كچوره لم ديو مشاوره ايدوب سوزلرين
ايني باطللري اوزره راهبلرينه سويلديلر اول ملعونلر
دخي سرجوان حق دخي بويله در ديو بونلرك قلب قوت
ويروب خبر ويروب اول ملعونلر دخي مشاوره بربره ثبوت
شبخون ايلمك اوزره رمضان شريفك يكرمي
التنجي كوني ملعونلر اوچ بيك كافر توغلقلرن

61

دموره غرق اولوب علی الغفله نصف اللیلده اکری
قیوقربندن چقدیلر پاشا کندوکنیده اولان عسکر
اسلام ودیار مصردن کلن غازیلر پاشا حضرتینه قو
شلوب مجاهده لر ومرابطلر مجازی وکل حقیقت
غازیلر ایدی کفار خاکسارک خروجنده اکاه اولوب
یرلو یرلرنده ثابت قدم اولوب ملعونلر هجوم ایدیجک
اهل اسلام غازیلری کیجه ایله دوا بروا اولوب غازیلر
خود بو قدر زماندر کافرینی دینلروک قرنلری عتش
یرده عودت کبی قیونه قزویه حسرت قودت
کبی منتظرلر ایکن خدا ویردی کافرلر کندو ایاقلری
ایله کلدیلر غازیلر شکر نعمت مرادیمز الیمزه کردی

دیوب

33

دیوب برسنه مشتاقلر ایدک لکن قلعه ایچنده
اولدوغیکزدن وبرده جی دست رأسمز یوق ایدی
لکن بو دفعه الک اتدی ای کافرلر برسیف قطعی
جنلر یکوزی جهنمه تسلیم ایدک دیوب دلاورلر
جنکه اوروب الله اکبر دیوب تکبیر کتوروب آه
قورد قیونه کیردکبی کفارک اوزرینه هجوم ایدوب
قردیلر صاغ قالان ملعونلری دینلر یادلو کوجیله
فرار ایدوب قلعیه کیردیلر الحمد لله ایکی طرفدن
عظیم یوزاقلغی اولوب شهریار زمان مسرور اولوب
غازیلرک یرالی اولانلرینه احسان همایون ومجروح
اولانلرینه متقاعدلک ویریلوب وجراحلر تعیینه

٦٢

اولنوب وزياده ذخيره تعيين ايدوب عظيم خيمه لر
قوردوروب دخى كوكلرى استدوكين مطبخدن
ويرلسون ديو فرمان عاليلر صادر اولوب و بو مرتبه
ايكى عظيم جنكده عسكر اسلام شادكام اولديلر و
بو اثناده عيد رمضان ايرشوب اركان دولت و
عامهٔ اعيان دين مبين و بكلر و بكلر بكيسى و امراء
عظام و علماء كرام و سائر عسكر اسلام عادتلرنجه
پادشاه ركاب زمين خلد الله الى يوم الدين حضرتلرينه
عيد كوز مبارك اولسون ديوب قانون اوزره كيمى ير
اوپوب و كيمى ال اوپوب يرلو يرنجه قلعه نك حوالينك
فتحى اوزره مشاوره ايدوب خندكى طولدورلك

ديو

34 ٦٤

ديو امرا اولوندى اندن منادى لر ندا ايلديلر اشكاره
كافرلر ايسه بو عسكرك عيد مبارك ه واردقلرين
كوروب زياده چوقلوغندن ياس و ماتم ايدركن دى
بو حال اوزره اوچ كون اولدى دردنجى كون عسكر
خندكى طولدورمغه مباشرت ايلديلر على الصباح
طاغلر كبى عسكر اسلام خندك طرفنه هجوم
ايدوب كفار خاكسار خبر الوب حصار بدنلرين الاى
بيراقلرى ايله مزين ايدوب طبل منكوش چالوب
ودوروب طرفندن طوپلرينه آتش ايدوب عسكر
دخى خندكه طولدورمغه وارمشلر ايدى لكن
همان طپراقدن فراغت ايدوب خندكى الجنه

کیروب حصار دیبینه و دوب جنك اوزده اولوب
خیلی غازیلر شهید اولوب روحلری فردوس اعلایه
ان شاء الله تعالی وصول بولدی و خندق ایچنده
شهید بیری بری اوزرینه دوشوب طاغ مانندی
بردم ایچنده طپراغه کردیلر صلا [illegible] دکین
عظیم جنك اولوب بو قدر غازیلر شهید اولوب
بر بردن فتح میسر اولمادی ماه شوالك اون
ایکنجی کونی الای قلعه‌سی فتح اولوب جزیره‌سی توابعی
ایله تابع اولوب موسی الیه مصطفی پاشا [illegible]
و یوز زیاده ضرب اولوب اول محلده قلعه‌یه
کرمك اولمدی زیرا خندقی برقلعه‌سی وار ایدی ملعونلر
ایچنده

اول قلعه دن

اول قلعه دن اولقدر طوب و توفنك آتدیلردی
الکنجی غازیلر اندن شهید اولدیلردی پادشاه عالم
پناه حضرتلری نه زیاده اول قلعه کوچ کلوب [illegible]
کوروب اول قلعه نك الکنجی [illegible] ایدوب قلعه دوزن
دیرك اوزرینه الوب و [illegible] متال ایدوب
ایچنه باروت ایله طولدروب و اغزین و اطرافن
قوی یاپوب و ایچنه بر فتیل قیوب اوستادلر
و وکلاء دولت پادشاه روی زمین یاننده [illegible]
اولمیوب فتیل نقدر ساعتده یانار لاغمه وار دیو
اول فتیل دخی تجربه ایدوب نقدر ساعتده لغمه وارد
بلمشلر ایدی ماه شوالك اون اوچنجی کونی

٦٧

لاغمك جمله اموري تمام اولوب عسكر اسلامه تنبيه
اولنوب جمله غازيلر حاضر سلاح اولوب ان شاء الله
لغمه آتش اولدوقده لغمك ظلماتي كيتدكده غازيلر
سزلر دخي الله اكبر ديوب براوغوردن يوروك ديو
تنبيه اولوب غازيلر دخي بربريله حالا السوب اماده
اولوب اذن سلطان ايله فتيله آتش ويريلوب غازيلر
دخي كروه كيتكلرنده كافرين دينلر كوروب توزك چكلدكده
فارغ اولوب بو قلعه‌دن اميد كسدي بو قلعه‌يه
حددن افزون شنلك اوزره طرف طرف كلوب شاد
اولوب بو فكرده ايكن لغمده اولان فتيل باروته ايروب
لغمه آتش الوب الله الله نداسيله قبه اسمانه مالا

مال

36 ٦٨

مال اولوب زمان زلزله كيه واروب كويا جزيره منزبون
بتون يرنده افلاكه رفع اولنديغي زيرزمين كومول
كومول وكونه كونه صدا كوريندي اولوب امر رباني ايله
اول قلعه هوايه پرواز ايدوب درون اولان جمله كافر
هلاك اولديلر كافرلر اهل اسلام امدادينه يتدكين
وبو احوالين فكر ايدكجه طوتوب طبراق كسلوب
غازيلر حاضر ايدي كندولرين خندكه براغوب عظيم
جنك اولوب بيوسته اولوب خندك ايچي كوكلرنده
يوسنه لر واقع و ظاهر اولوب وهر شهيد جاليق
قيودن دوشوب بزم نغم شهادت نوش ايدوب بتون
كوردي وهر جانبنده طوب ضربنده متلاشي اعضا

اولوب يتان غازيلره حساب يوق ايدي الحق بو جنك
عظيم اولوب حصاره اشمق اولمدي اول كفار منكوس
بويله سبب غازيلرك احوالنى كوروب زياده خوفه
دهشته دوشدیلر والحاصل دين اسلام غازيلري كيرويه
رجوع ايتديلر ماه شوال شريفك اون دوردنجي
كوني ردوس جزيره لرندن انجيرلي جزيره لري قلعه سي
بناسي زياده محكم اولوب بوكا دخي دوشمه اولان
جنكلري اشدوب كافرلر خوف ودهشته كلوب
اهاليسي دخي كاهشهر ياديه قلعه مفتاحلرين
عتبه علياية كتوروب تسليم واطاعت
ايلديلر بو جانبده ردوس قلعه سنده اولان

كافرلرك

كافرلرك دخي حالده اولدغي جزيره كافرلري بلمزلر نه
درياده ونه قراده قوتش اوجماز والحاصل ردوس
قلعه سي فتح اميدندن قطع مراد اولنديلر نه طوبلرده
ونه توفنكلرده فائده اولميوب دمبدم تسنه خيوادن
اما پادشاه عالم پناه حضرتلري دخي فكر ايدوب
غايت مضطر اولوب جميعا وجنك كورمش
قلعه احوالني بيلنلري ديوانه ايدوب خفيه
بو قلعه نك احوالي نيجه اولور ديو كر هر برينه
سؤال ايلدي وبيوردي هيچ بر يردن فتح ممكن
دكل بوكا غيري تدبير كركدر ديدي بو خطاب ايتدكده
جميعا اختيار ولايش كورمش اردلر ديديلر پادشاهم

١

71

بو قلعه جنك ايله آلنماز بو كافر قاچ لغم ايدوب اولا كيم
بريري ييقلوب ايچرويه عسكر كيردكيه ان شاء الله فتح
اولور ديديلر بو سوز اوزره جماليه تنبيه اولنوب برچه
طرفدن لغم اورمق فرمان اولندي لغمجيلر كيجه وكوندوز
ير آلتنده لغم ايشلر و عسكر دخي يينه يرلرنده جنك
اكسك دكلدر لغمك اوازي نه يردن كلورسه كافرلر
دخي قرشو لغم ايدوب داست كتوروب ير آلتنده همان
اللرنده اولان آلتلر ايله جنك ايدرلر ايدي برنم لغمجيلرمزه
غالب كلوب عاقبت ملعونلر باروت كتوروب ايچرودن
آتش ويروب خيلي مؤمنلري شهيد ايتديلر و مصطفى
پاشا قوللرنده ايكي يردن غايت قوتلو بولوب آتش ويروب

اوزرنه

72 38

اوزرينه بولنان كافرلر اوچ اسمانه چيقوب جان جهنمه
روان اولوب حصارك ديوارلري ييقلدي كرمكله يول اچلدي
دبوغازيلر كيندي كيري خندكه ير اغوب حصاره هجوم
قراد ايدنلر عظيم جنك ايدوب اولقدر شهيد اولديلركه
خندكك ايچنده شهدا اقاني دوكلمدك بر قالمدي يينه
فتح ميسر اولمايوب ير اوليه خود حساب يوق ايدي
ماه شوالك يكرمي اوچنجي كوني قلعه نك بر محكم حصنلغي
عسكر اسلامه زياده و الم ويروب حتى طوب و توفنك
و لغم ايله فتح محال اولدي معلوم اولجق ينه ماه
شوالك يكرمي التنجي كوني احمد پاشا قوللرنده ايكي لغمه
دخي آتش ويريلوب لغمدن صكره عسكر اسلام خندكه

دوکلوب کفار بدمعاش ایله یوم مزبورده زیاده جنك
اولوب ترتیبا یوز بیك ادمدن زیاده ادم تکبیری
طوب وتوفنك صداسی استماع اولوب عقوقه یوسته
اولوب یوم مزبورده اولان جنك دخی بر زمانه اولمدیغی
خنكك ایچنده شهدا کشته اولوب غزات مسلمین
بولندوندمیوب بو مرتبه که بر ادم شهید اولدوغی
مرده یوز غازی دوردی کافرلرك اتدوغی طوب
و توفنك ادمه و اسلام غازیلرینك اتدوغی دیواره
طوقوندی اولکوده شهدادن ایاق بصجق یر
قالمدی دونوب شهدای قنده مشغول اولدیلر
و اول کیجه یینه بر محمد پاشا قولندن برنیجه میادزکر

اتفاق

اتفاق ایدوب صورت تبدیل و جامه تغییر ایدوب خندك
ایچنده حصار کروکینه جمعیتلر حاضر بولنان کافرلری
طعمه شمشیر ایدوب دورت بیش عدد سنجقلرین
الوب جنك کونلرنده اسلام اوزرینه ایجاد ایلدکلری
القونباره لرندن بشیوزدن زیاده الوب کتوردوب
و دخی اوزرینه فخلی اوج یوز دورت دوقوقلرین خندکه براغوب
و بش عدد کافرك کلّه سن کتوروب و افر باغشیشلر
الوب و دعاسن الوب غازیلر دوانه اولدیلر و ماه شوّالك
یکرمی سکزنجی کونی بیوك دیوان اولوب پادشاه جهان
پناه حضرتلرینه کیروب حصار احوالن و قهرینه
جانبنده کیتکاری که مرتبه ایرو نسلو کی منشاوده

٧٥

وخبر ویروب و فتح اولمش بابنده تدبیر اوزره ایلدیلر
و پادشاه عالم پناه حضرتلری بیوردی ان شاء الله
الم اوزره اولماکوز دیو بیوردی جواب ویردی آنلر
دخی امین دیوب دعاسین الوب روانه اولدیلر و
بو قلعه نك فتح ویبدر همان بصیرت اوزره اولك
دیو پادشاهدن بو دفعه اولان جواب بونلره زیاده
تأثیر ایدوب بعضیلرین آغلادی و بیوردی قوللرمك
صغیر و کبیرینه سلام ایلك یوریش اولسون دیدی اندن
منادیلر ندا ایدوب ای جماعت مؤمنین و ای جماعت
مسلمین دیدی اندن ~~منادیلر ندا ایدوب ای جماعت~~
~~مؤمنین و ای جماعت مسلمین~~ پادشاه ظل الله

حضرتلرینك

٤٥ ٧٦

حضرتلرینك امر شریفلری بودرکه ان شاء الله صباحدن
یوریش ایدوب کافرلرك اولادی و ازواجی و مال و ارزاقی یغمادر
هر بریکوز حاضر و فرصته ناظر اولك دیو تنبیه اولوندقده
اول کیجه جمله عسکر اسلام و کافه اهل ایمان علی قدر
الطاقه جناب باری تعالی یه نیاز ایدوب کوشه بکوشه
طرف بطرف علما وعظ ایدوب غازیلره قربت شهادت
فضیلتین بیان ایدوب مسلمانلری جهاده قندوردیلر
ودخی عموما قدرغه لر و قایقلره و سائر دونتماء همایون
ودریابکلرینه تنبیه اولنوب ان شاء الله عسکر اسلام
قلعیه یوریش ایتدکلرنده سزلر دخی جمیعا قلعه مقابله
سنده واروب طوب جنکی ایده سز دیو تنبیه ایدوب

٧٩

وچارشولرینه خراب ایدوب گویا کفارک باشنه قیامت
قوپدی صانورسن صداسی و طبلخانه و کورسلحو و نفیرکی
افغانی و ضجه‌سی یوزبیک اهل اسلامک الله اکبر الله
اکبر آوازه‌سی و ایجودوسه کفار خاکسارک رجال
و نساء فریادی جهانه زلزله ویروب باشلرندن
عقللری ضایع اولدی و هر بیرینه دخی زلزله درون
خاکه دوشمش ایدی عسکر اسلامک غازیلری خندکه
مالامال اولوب حصار دیوارلرینه اوزنجک مثال
نردبانلر و ایپلر ایله صرماشوب چقانلر ایدی
بوقادردن کافر طوب و توفنکدن ماعدا فتیللر
ایله قیناتمش قطرانلری و زفتلری غازیلرک اوزرلرینه

صاچرلردی

٨٠ 42

صاچرلردی و غزات مسلمین قلعه بدنلرینه وارمش ایکن
قونباره و چوی قاقلمش دیرکلری قطوروب قللری آترلردی
کیمی شهید و کیمی مجروح ایدوب عملدن قالورلردی
اول کون روز قیامتدن نشان ویروب اطرافی دوتش
عرصه عرصات محشر اولمشدی والحاصل دورت
ساعت مقداری جنک اولوب حسابسز اهل ایمان
شهید اولوب مجروحه خود نهایت یوق ایدی لکن
تقدیر حقده فتح مقدر دکل ایمش انده جنکدن
آرام اولوب شهدا دفننه مباشرت ایتدیلر فتح مبین
ایله شادکام اولمدیلر ولکن کفار خاکسار دخی
غایتده کندولرینک امیدی قطع ایتدیلر واردک الله

٨١

بو يوزدن جاري اولمق ماه ذي القعده سكزنجي
كوني قهرمان اولنوب شهداي حقدن ايدوب مجروحلره
تقاعدلك احسان اولنوب وانلره جراحلر تعيين
اولنوب و بو ارالقده ايجرودن بر صنعتيله كامل
اوستاد هدايت رباني ايرشوب كافرلكي ترك
ايدوب اسلام قبول ايدوب فرار ايدوب حضوري پادشاهيه
مسلمان اولدي اما غايت اوستاد كامل ايدي طوپجي
و توفنكده و قومباره ده و هر جنك احوالنده ماهر
ايدي ذي القعده نك اون بشنجي كوني دخي
عظيم جنك واقع اولوب اياس پاشا قولندن دخي
نصف الليله بر لغمه آتش ويريلوب بحمد الله تعالى

حصار

43 ٨٢

حصار ديوارني لغمه لغمه ايدوب حصار بجانبك تملي
قازلوب ديواري معلق قالمش ايدي بدنلرينه كميلر بلا
مرلرين بغليوب ايكي بيك مقداري غازيلر يوروش ايليوب
و كوكلبنكي محمدي تكبير برله يرلرين زير و زبر ايلديلر و
حصار بجانبنك بعض يرلرين اسلام سنجقلري ديكلوب
حصاره متصل اولان قلله لردن اولدخي ضرب دست
برله بر قلله دخي فتح ايدوب سنجق دكديكر ماه مزبورك
يكرمنجي كوني بر قطعه پاشا قولندن اولان حصار بجانبنك
بر مقداريني دخي يوم مزبورده يكيچري اغاسي بالي اغا
شهيد اولدي مشار اليه بالي اغا بر ذات شريف و جنكده
داوركده مشهود كافرلر ايله اثناي جنكده مجروح

٨٢

اولدی کندوی فی الدین سوب غازیلره کشتمار ویروب ایدی
اول کون کفار ایله جنك ایدوب علی التوالی اختتامه
دکین جنك اولدی عرصهٔ میدان کافرلر قانی ایله مالامال
اولوب کوناکون رنك بغلدی اول کیجه دخی جنکده آرام
اولمیوب اول کیجه دخی یوریش اولوب صباح اولنجه
جنك اولوب عنایت ربانی حصاره بجه لری بالکلیه
فتح اولوب جابجا اسلام سنجقلری دیکوب ماه مزبورك
یکرمی سکزنجی کونی دخی عظیم جنك اولوب غازیلر حصاره
عنکبوت مثال یاپشوب اهتمام ایدرلردی بونلر حصاری
طوب ایله یقمقده کافرلر صباحه دك یاپمقده بوردلر
غازیلر ایچرودن کافرلر دوروب اولوب عظیم جنك

وقتال

44 ٨٤

وقتال ایدوب هرطرفدن اینوب دوبلا ایدوب حکمت خدا
هیچ بروجهله بربوزده فتح فتوح میسر اولمدی
و پادشاه روی زمین زیاده انکسار قلب کلوب جناب
باری حضرتلرینه مناجاته بشلدی الهی سکا صغندیم
بو قلعه عسکر و جنك ایله الینمق محالدر و ممکن دخی
دکلدر و فتح سنك ید قدرتکده در و علما و صلحایه
سورهٔ فتح قرائت اولنسون دیو تنبیه اولندی
ماه ذی الحجه نك اون برنجی کونی دیوان اولوب
جزیرهٔ رودوسده قشلامق تدبیری اولوب و فرهاد
پاشایه دکلو معلا اینه کیتمك امر اولنوب بو خبری
دخی ایچروا قلعه ده کافرلر بلوب بو قلعه دن

٨٥

بو توتدکلری کیمز حالیمز نیجه اولور دیو زیاده تودقونیه
دوشوب امدی دوشمان دوشماندن خبری یوق ایدی داه
کافرلر دخی سوز باشلدی وایشلدی وجنک جیلری
جمع اولوب دیوان ایدوب اموری قلعه ده عسکر سلیمه
احوالین مشاوره ایدوب عاقل اولنلرینه سوال
ایدلردی کافرلر بکلرندن بر عقل دانه بک واریدی
وچوق جنک کورمشی ایدی اکا سوال ایدلر جواب
ویردی بو توتدکلرک الندن بر وجهله قورتلماق
اولماز بزه قلعه ایجنده توتدکلری اتدوکی طاشه
اوردر دبیزم اتدقلرمز طوب وتفنکدن آدمه اودر
بو قدر توتدک قرلدی برینک یرینه یوزی کلور

بویله

45 ٨٦

بویله ایکن بو قدر آدمیمز قیرلدی کلک همان ویره ایده لوم
یوخسه بزی بونلره اهل واولادیمزی وکندومزی
قلجدن کچوررلر اطاعت ایده لوم دمعقول بودر دینجه
همان آنی دورت طرفندن طوتوب دورت پاره ایدوب
قلعه نک دورت اطرافنه صلب اتدیلر عسکر اسلام
بو احواله وقوف اولوب فتح بابنده جهد واهتمام
اتدلر عزه محرمدن ابتدا کسنده صباحدن اخشام ولنجه
واقر جنک اولوب حرب وقتال اولدی وماه مزبورک
یدنجی کونی یتمش بیر یاشنا قولندن مسیح قوله سنده دخی
یا اننده بر قولیه دخی سبادرلر هجوم ایدوب فراوان
اتش اوردرلر جنک اولوب بحمد الله کفار خاکسارک

٨٧

دولتلري كسوفه يوز طوتدي و عسكر اسلام غازيلري
قوللري قيليوب كافرلري تيغدن كچوروب جانلرينه
زهر خشم ايچوروب عظيم جنك اولوب حق تعالينك
عنايتي ايله اول كونده ايكي بيوك قوله فتح اولندي
اما خون آدم ايله يريوزي لاله رنك اولدي و كفار
خاكسار نار جهنم ايله بشارتي و كنوكلري طوتمش
و ملال الم طوتمش ايدي كويا يريوزي بوزلمش باغ كبي
ايدي كله لر آنده كويا قبق متابه سنده يتوردي دريا
طرفندن دخي قدرغلر و ماعونه لر طوپلره آتش
ويروب دانه لري و طاشلري حصارك ايچني خراب
ايدوب كافرلري و عورتلري فرياد ايدوب صالح اولنلري

زمينه

٨٨

زمينه كردلرو قيامت قوبدي قياس ايدلوردي و ماه
محرمك اون ايكنجي كوني قلعه دن بر حزني كافر قچوب
كلوب حضور پادشاهيده كفارك احواللرين غايت
مكدر دردي و ضرورتلري دخي زياده در ديو كونا كون
دردلري وار در ديو خبر ويردي و دخي جمله سي ايچ
حصاره كردلر طشره سين براقدلر همان فرصت سزكدر
ديدكده الله اكبر بو خبري عسكر اسلام منصور مابيننده
شايع اولدوغي كبي پادشاه عالم حضرتلري منادلر ندا
ايدوب يارين يوريشدر كافرلرك اولادي و ازواجي و مالي
يغما در قره دن و دريادن حاظر اولك ديو منادي
صدايي عسكر اسلام غازيلرينك خبري اولوب اول

٨٩

کیجه صباحه دکین تدارکین کوردیلر صباح اولدوقده
غازیلر غزا قصدی فی سبیل الله دیوب قره دن
ودریادن کوز یوموب صاغه وصوله بقمایوب بر
انده نیجه یردن قلعه باشلرینه چقوب اسلام
سنجقلرین دکمك محلنده کفار خاکسار بویله بر
ایش کورمش ایدی جان خبیثلری حلقومه کلوب غازیلرك
طغیانن کوروب جمله مزی قلیجدن کچردلر دیوب قرار
لری قالمیوب ویره سنجقلرین دیکوب امان دیو عورت
واوغلان الامان پادشاهم دین مبین مروتی کانی
ورحمت معدنی دیوب بزه رحمت ایله دیوب
افغانلری اسمانه چقدی جزیره من بعد افغان وفغان ایله

طولدی

٩٠ 47

طولدی پادشاه روی زمین حضرتلرینك خوش سینه کلوب
شریعت محمدیه فکر ایدوب امر ربانی ملاحظه
ایدوب امان دیانه قلیج یوقدر دیو فکرده ایکن
کافرلرك بو احوالری پادشاهه عرض اولنجق
رحمت وشفقت ایدوب امانلرین قبول اتدی
امان احسان اولنوب قلعه قپودانی وصولتان
بشلری اولان ایکی نامدارلری وتاجدارلری
حصاردن چقوب حضور پادشاهیه کلوب عرض
عبودیت ایلدیلر پادشاه ظفر مقام طرفندن
ذعرجی باشی ایله بعض جنك وپادشقلی لحوال
بلوب عسکر دخی ایجروا قلعه یه کوندریلوب لحوال

91

احوال جنك وجدالده خلاصى اولوب بكى بيرم محمد پاشا
كدوكندن بر كافر فرار ايدوب كلوب ايتديكه كافرلرك
طلب امانلرينه اينانمق حقيقتدر كلدكلرى بلكه حيله
در فرنكستان طرفندن امدادى كله جكدر اول جلادلر
حيله ايدرلر ديدى في الواقع ملعونلر بو وجهيله حيله
كرى محقق اولوب محرم الحرامك يكرمى بشنجى كونى
نصف الليلده امداده كافرلرك اون بش پاره قدرغه
و شطولوا عسكر و ذخيره كلوب قلعه يه كرديكى كبى
ملعونلر ايله مشاوره ايدوب بر نيجه زمانه كلنجه
طورق ايله نيجه جنك ايلدك عاقبت زبون اولوب
تحملمز قالمدى ويره ايلدك اكر سز قادر اولورسكز

حصار

48 92

بو نيجه كيجه بويله الويرك ديوب بيان ايتديلر اول حصار نيجه
كرده اولادن عسكر اسلامك غافللكيدر ديو هجوم ايتديلر
غازيلر خود بونلردن اكاه ايدى تكرار جنك وحربه
وقتاله اوردلركه انلرك صداى نعرلرى وكوسلرى اورولوب
مبارز غازيلر هر طرفدن كفار خاكساره قيولوب بر
وجهله جنك اولديكه سابقده اولان جنكلر بونك
يانينده بر نسنه يكزمن غازيلرك كوجليكنه كلوب
بويله حيله ايتدكى كافرلرك ديوب شويله قرديلركه
تعبير اولنمز و بو جنك اثناسنده اول امداده كلن
كافرلردن غازيلر بر قاچين ديرى طوتوب بوندنكرين
وقولقلرين ديبندن كسوب قلعيه قيو ويرديلركه

وارك امدی دیو میبن غازیلرینه ایلدیلکوز جیله یادکار
اولسون وسائر ملاعینلره دخی سیزدن عبرت اولسون
دیو جواب ویردیلر امدی بوندن صکره دخی اول غازیلرك
قراری قالمیوب کیجه و کوندوزده قوب دائما شهره
دخول قصدین ایدرلردی لکن امدادی کلمکن کافرلره
دیخ عسکر عظیم جنکلر اولدوغی اجلدن غازیلر
شربت شهادت نوش ایدوب شهید اولدیلر اما غازیلرك
وفرا بطالری جان کوکلدن باش اجوب واتلرین دمیان
ایدوب غیرت وحمیت ایدوب اصلا کفاینکی طوینه وتوقفلنه
بقیوب همان کیکلرین قلعه ایجنه هجوم ایتدیلرنده
کافرلرك افتاب دولتلری وقت زواله ایرشوب اکندی

زمانی

69

زمانی ایدی انی کوردوك برلنان الامان ای شهریار بو
زمانده اسلام سلطانی سلیمان خان وعساکر اسلام
الامانه جاهزشوب ار عورت طفل صاغرت مخلوط اتفاقا
نلری جزیره مزبوره دن لیه واردی عساکر اسلام غازیلری
اوکلی جیلدن باشی اصلا قرپادن بقیوب توفنکجیان اندن
مثال غازیلری قرپادلرینه بقیوب طعمه شمشیر اوردکیدی
اول محلده قلعه خالی اولان میغال مستور سنجوان یالیدی
اینشی کلمی اولان کافرلرده الکی کافرلر ایله قلعه ده
کوندروب پادشاه نصرت دستکاهك هو اننده دیو رجا
ایلدیلر پادشاه عالم پناه حضرتی دخی قانون صاحب قرنت
مقتضاسنجه عفو امان همایون احسان ایدوب شهر المظفر

دیواره عالی شان ایدوب اعیان ددوندن یکا کافرلر یوزینی
پرده هزار حجاب و قودقو ایله کلوب اطاعت ایدوب و
انقیادت ایدوب خلعت فاخره لر کیندوب و نتیجه کونه
یمین و عهد پیمان ایلدیلر عساکر منصور ایله دشمان
مقهور مابیننده اولان رسوم عداوت و وحشت بالکلیه
دور و مهجور اولوب معا کالمستوریه توابع و لواحقیله
فرنکستانه کیتمکه اجازت ویریلوب لیمانلرده اولان
کمیلری و قدیغه لری و قلیونلری دخی کندولرینه احسان
اولنوب و نتیجه بلده برو اولکافرلر اسیر محبوس اولان
اهل اسلامی بند زنداندن خلاص و آزاد اولمشدر دیو فرمان
عالی صادر اولوب ساداتده و سادات علما و مشایخدن

وزاهد

50

وزاهد صلحادن و اهل تجارت و بازرکاننده و دریا کنارنده
اولان قرا کردن و دریاده قورصان اوچ بیکه قریب مسلمانلر
خلاص اولوب ایام نحوسته انجاملری یکی فرجام خجسته
تبدیل اولدی جناب حقه جل و علا یه حمد فراوان ایدوب
دوام پادشاه عالم حضرتلرینه دعالر و ثنالر ایلدیلر
ماه صفر الخیرک التنجی کونی یوم الجمعه پادشاه
فتح نوال خلد الله الی یوم القیام حضرتلری قانون
حضرت عمر رضی الله عنه فتح جدیدی اوزره ارکان
سلطنتلری ایله عربه قلعه سینه داخل اولوب اول
قلا کنده اوچ اسمانه نزول اوزره شکلنده اکا جقوب
وقت ظهور ایلدیکه شهری یادی قهرمان ایام حضرتلرینه

اجازت طلب ایدوب اذن سعادت سلطان وارد اولدوقده
داودی نعش بولندی عوض کویا حضرت بلال حبشی هر بری
شهریاری سلمان غازی اقران زمانینک مؤذنلری اولا کوجیدی
کلمهٔ شهادت وارد نجه نعت رسول الله اندن نصر
من الله واندن اشرق الابار اذانلر اوقیوب اول عوض
بلندی نعت شریفی زمیان طائفه سی استدوب وقلعه
اطرافی اول عوا بلندی نعت تا الا ایله دولوب بحمد الله نوبت
نصر وذروهٔ دین مبین محمدیه انتقال اتمکین
کولبانکی محمدی وشریعت احمدیه وتکبیرلر صداسی اوج
اسمانه رفیع اولوب قلعهٔ منوره وجزیرهٔ مذکوره
دین دوندن جقوب روشن ومزین اولوب شهر منوره
دخی

51

دخی طلعت دین مبین ایله منور اولدی اندن شهریاری
زمان فرمان ایدوب اندن رکاب همایونلرینه یکیچری
الاینک علم سنجقلری دیکلوب اوکنده شیب دیبا و
التون کسوت جواهر تبرلر واندن دورت یوز صولقلر
ودورت صولاق باشی ودورت کتخدا وقرق اوده باشی
وسائر یوز صولقلر جواهر قوقلر وجواهر ترکشلر باشلرنده
بیاض صورغجلر اطرافنی احاطه ایدوب کوجبلانه سوار اولدیلر
طوبلره اتش ویرلوب دونمادن ایلوب دنیا ازلرله ویروب
عالم کغت کویه ولولیه دوشدی اندن طبل خسروانیلر و
کوسلر ونفیرلر سلیمانی سلطنت ونوبت خسروانیلر
چالندی شهر صدا اندن اینی باطلدن خلاص اولوب بر

اسلام ایله منور اولوب دار السلام اولدی عموما قبولر چلوب
عساکر اسلام فتح نصرت کروه کروه فوج فوج موج
موج شهره دخول ایلدیلر اول محلده اوازه الله الله
و کولبانک محمدی ایله اطراف اکنافی حصارلری ایچی ملا
مال اولوب شهرک اورتاسنده سنجاق دیمکله معروف
بر دیر عالی و شان کنیسا عظیم البنا انکله عمارت عالیه
مثالی نامعدود درسیم کوردن پاک ایدوب نماز قلنوب
عبادت اتمکه بشلدیلر ماه صفر المظفرک اونیجی
کونی پادشاه شهرستان کافرستان ایلدیکی دوش براسب
دولته سوار اولوب سلطنت عالی اوزره قزل قیودن
اطراف اکنافی قلعه و لیمانلری و بحری عاول لیمانه

جکلکلری

52

جکیلکلری کبیر زنجیری و سائر مواضع عجیبه سیر
و تماشا ایلیوب محروسه بروسه سنجاق بکی و قائم
و حصاره کردونه و مدارینه دزدار و محافظی بکیری
اوده لرنده اللی ایکی بلوک علوفه لری ایله قلعه
امر اولندی و منتدیک عرب قلعه سین سنی ایدوب
و دخی تخنلی قلعه سی صرب اوغلی انلر دخی مفتاحین
کتوروب تسلیم ایدوب خراج قبول ایلدیلر و استانکوی
قلعه سی دخی انلر دخی مفتاحین تسلیم ایدوب خراج قبول
ایلدیلر ماه صفر الخیرک اون ایکنجی کونی دیوان
اولوب ضابطی مغال مستغدی بر اجازت ویروب دیو
بنیادنده خزینه عامره ده نهایه التون سبکلی

وجواهرلر ایله بشکشلری ویروب اول کیجه نصف اللیده عموماً
اجازت ویریلوب کافرلر قلیون و قدرغه لرینه و سایر مکیلرینه
بنوب یاس ماتم ایدوب کوندوز روسی کوزمیلوم دیو کافر
بشتانه ملول ومغبون روانه اولدیلر پادشاه عالم پناه
حضرتلری عامه عسکر غزات ایله جامع جدید سنجوانده
اقامت صلوة ایچون جمعه نمازینه جمع اولوب موذنان
دیرك اوج جقوب تمجیدلر ویروب مواضع اصنام ایکن
هدایت حقله مساجد اسلام و اهل ایمان اولدی
و امامل و خطیبلر و دار عزه لر ختم شریف کلام الله
ایلدیلر و روح پاك صاحب تاج و معراج و ما ارسلناك
صلوات الله علیه و سلامه حضرتلرینه صلوة و سلام
ایلدیلر

53

ایلدیلر و المغازی پادشاه غازینك دوای دولتی و مزید
الی یوم القیام عمری و دفعی ایچون دعالر ایلدیلر و بو
فتح عظیم که خسرو آنی اولکنده برفرده نصیب
اولمامشدی حضرت پادشاه عالم پناهنك زمان مسعودلرینه
بو فتح بحمد الله تعالی میسر اولوب و اقالیم ربع مسکونه
فتح نامه لر یازلدی ایسال اولندی حصاری صعب اتدی
حصن روسك که ایدردی قلعه افلاکه تن سیح
جهانك اتفاقی بویله ایدی که قویرمیه اندن کمسنه
برمیخ الندی سیف قهر ایله دنلدی بحمد الله روس فتح
اولدی تاریخ شاه غازی اتدی چونکه فتح روس بلکه
فتح اولدی قمو ملك فرنك شاه عدل اولمغه بو دولت

اولدی تاریخ ملکی فرنک تاریخ من بعد دن قلعهٔ من بعدی
فتح ایدوب جمیع لوازمین شروط فتح جدیدی سائرلکی
تدارک کورلمک طرفنه امر ایلدی و قلعهٔ من بعدک
وضع اولان قولین و قیدی برکاتلری اناطولی محاسبه‌سنده
اولوب و مواجب اقلاملری دفترخانیه دخی تذکره
لری کفه مقاطعه‌سی قلمنه قید اولنوب و جمله
لوازمی و سنوی یادوقی قودشوده تعیین اولوب وجزیه
من بعدک اهل تیماری بغلنوب و عشر عادی قانون
ویرلوب و تکالیف عرفیه و سفریه و جزیه‌دن
معاف بوقی بدیشر اقچه علوفه اون ایکی تجار
تعیین اولنوب و ایکی عدد دمیرجی تعیین اولنوب

وقلعهٔ

54

وقلعهٔ من بعدک جمله اقتضا ایدن لوازم و درامت
اولنوب و کلیسالر مناره احداث اولنوب و مجدد
مسجدلره اذین ویرلوب و دخی پادشاه روی زمین
خلد الله الی یوم الدین حضرتلری فرمان عالی و شیخ
الاسلام سلمه السلام حضرتلرینه بر خط همایون
کوندردی مفهوم بوایدی بعد الحرام معلوم عنایت
ربانی و شفاعت حضرت رسول اکرم بیتغمی آبی و دین
مبین محمدی ایله فتح نصرت جدیدم اولان زدوکن
قلعه‌سی داخلنده سنجوادن بنا مثله ابی حنیفی
و شریعت محمدی اوزره جامع شریف اولمق مراد شهر
بایدم اولوب سینه توقیض شرع ایله و افضل اولاده

او ولزمانه ر ددن الس

اولان مسائل ايله مدرسه و دار الحديث و عمارت
دخي جزيره مزبورده حلال اولان تكالف نقديه و قانون
حضرت عمر اوزره جميع اوقافلري دخي جامعه عمارتنه
اوقافنه لازم كلن خدامين و امام و خطبا و دار القرا
و شيخ و مدرس عام و وقف غزا كريه و عمارت خدمتلري
و سائرلري وظيفه لرين تعيين ايدوب دفتر ايدوب
عرض ايده سز عرض كلدكده بز دخي لوازمين ايدوب
اوقافي دخي شروطي شرع اوزره ايده رزق الحاصل
بش عدد جامع شريفك جمله شرع شريف اوزره
امام و خطبالرين شيخ الاسلام حضرتلري يرلي
يرنجه دفتر ايدوب ارسال عرض ايدوب ديكاب شهري

باديه

55

باديه كلدكده نظر سعادتلري اولوب شروط وقفيه سي
حرمين شريفين دفترلرينه قيد و باب سعادت اغاسي
نظارتنه داخل ايدوب اللي جفت فطوله ازدياد
ايتدوروب ونده طالب و مسافرين اولنلره اكل اتمك
اوزره قيد اولنوب عمارتلرينك دخي جمله شروطي
وقفلري يازلوب و دخي اول عمارت تداركنده مناسب
ايدوب شيخ الاسلام يحيى افندي بيوردي بادشاهم
بر ايش قالدي بر دوشمان ظهور ايدوب قلعه محاصره
اولنمق اولورسه ذخيره لازم اندن ايچون دخي ايچ
قلعه ده بر مخزنلرينه اون ايكي بيك موطن بغداي
قيوب و چورومك اقتضا ايلدكده اطه مزبورده

اولان فرقه رعايالرينه ويروب يرينه جيدلنغدي
الينمق اوزره جوق وقرار ويريلوب زياده ونقصان
الينمق اوزره ورعايادن بو بهانه ايله اقجه
الينميه ديو محلنه قيد اولنوب وسائر لوازملرين
دخي مرادي شهري ياري اوزره تعيين ايدوب وانلر
صكره جراحلر اوجاقنده اولان ير الوغان بيلكلرك احواللرين
مشاوره ايدوب ومجموعي اولنلرينه اتمك ويروب
كميه طيانان ويوله طيانان زحمتنا كه ممكن الحصول
قدر خرجلق ويريلوب استانبوله ارسال اولندي واتمه
ويرلنلرك بعضيلرين دخي جزيره مزبورده قالمسنه
اذن ويرلدي وانلر سفينلرده اولان لوندان

يوقلندي

يوقلندي انلر دخي ممكن اولدوغي اوزره بحر وخلقرينه اتمك
ويرلدي بر الكلري جراحلر ايله هر برينه ممكن اولدوغي
قدر خرجلق احسان اولنوب وذخيره لري تعيين
اولنوب استانبوله روانه اولندي وبعضيلرك ولايتلري
جزيره مزبورده بقيسي اولمغين يرلرنده خرجلق ويريلوب
وهر نه درلكده ايسه اسامسنه دخي شرح ويرلدي
وانلر سفينلرده اولان بيلك يازنلر يوقلندي
انلرك دخي اسكيلرين اداد ويرلدي ديلكو ايسه
بلا استانبوله كيتسنلر وديلكولر ايسه جزيره
مزبورده دفترسونلر بويله اذن ويرلدي كمي وكمي
قلدي اما مسلمان عساكر غريب بكيه كمي دوقم

اللهده وكمي اناطوليده قلعه قوبي اولوب قلديلر بو حال
اوزره اولوب يكرمي بشنجي كون بونلري شهريار فاتح حضرتلري
تداركلرين كورديلر انده مصيرده كلمكي غازيلرك دخي
جمله سنه اتمك واحسانلر ويريلوب سر عسكرلرينه
وضابطلرينه عظيم احسان ومصيرده اتمك ويروب
خلعتلر كيدروب اذن ويرلدي انده جمله اولادن
وزرايه وپاشالره كمينه خلعت فاخره وكمينه
كورك كيدروب اذن ويرلدي انده دخي سنه مزبورك
ماه قوجي غره سي ماه صفرك ابتدا جمعه نمازين سنجاق
جامعنده قلوب انده دونتماء همايونه سفينه لره
تنبيه اولندي عسكر واغزلغي ينه قرص ايالكه

سنه

سنه كتوروب بكر جمعه ايرتسي كون طقلر دوكان اولدي
بازار كوني اوطاغ همايون روانه اولدي بازار كيجه سي
بازار اخشامي بازار ايرتسي كيجه سي جمله اوردوي
همايونده فتح شريفلر تلاوت اولنوب واوطاغي
شهرياريده دخي اون برده ختم شريفلر تلاوت
اولندي دعالري اون ايكي ختم بينه غازي شهري
ياري امر سياب سلطان سليمان حضرتلري سنجغنده
قلوب عظيم دعالر اولوب كوزنياشلري آب روان
اولوب جمله جامعلرك جديدي مشايخلري ودعاگو
يي وامام وخطبا ومؤذن قيمان جمع اولوب
دزدار ودرويش عزم باده وسائر ضابطان

واغا يكبريان ومالية جزية ردوش وممنوع كللي خلوق
كيوب والحسانلر كيوب اولوب سنجوله جامعنده دوغري
كيلانه سوار اولوب مبارك كوزلرينك ياشن سلوك
قلعه قپوسندن چقوب بسطرديه بنمده طوپلر
اتلوب قلعه دن اندن بسطرديه سوار اولدوقده
دوشمنلري هماونده و قلعه دن طوپلر اتلوب زبني
زماننده قيامت قوپدي صانوردي بو احوال بلمينلر
صانوردي و لولده قيامت قوپدي بر ازطوپلرك
دخاني دفع اولوب واهل ديوان يوللي بولوب نجه قدغلر
و بعض فرقتلر و بعض قليونلره بيقوب و كميلرده
تنبيه كوزنر برآقلري و صوغلري و ايچنده كوشلكي

وطيل

٥٨

وطيل علملر دوكلوب نفرلر جالنوب كويا دريا يوري
يرديهان اولدي برمعتدل حوا ايله و فرصة ايكنديه
قريب اول الاي داخل اولدي انده دخي آلتي كون
ووروب انده دخي قالقوب پادشاهي غاني تحت
الهي اسلامبوله روانه اولدي دوشمني بوهماونده
دخي ردوسه كلوب اوچ كون تداركلريني كوروب
كر اولنان براكلري الوب كواوچ كونده صكره استانبوله
روانه اولدي الحق اوله عدده قدغه ردوسه
قلدي جزيه مزبورك بعض اناطوليده ظاهر
اوليجاق امورلرين ايكونه تعيين ايلديلر

